

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 7

ANDRA KAMMAREN

1970

17—20 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 17 februari

	Std.
Interpellation av herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. principerna för beviljande av tillstånd att överföra sjövattnen från en region till en annan.....	5
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Sundberg (m) ang. principerna för medgivande av uppskov med kommunsammanläggning.....	6
herr Tobé (fp) ang. prövningen enligt miljöskyddslagen före beslut om byggande av kärnkraftverk.....	6
herr Tobé (fp) ang. åtgärder mot propaganda från statliga elföretag för ökad elkraftkonsumtion.....	6
herr Johansson i Växjö (cp) ang. militära uppvisningsövningar....	6
herr Wikner (s) ang. hälsorisker vintertid för viss tågpersonal.....	6
herr Svenning (s) ang. bestämmelserna om lagfartsanmälan.....	6
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. genomförande av naturvårdsåret 1970 på det lokala och regionala planet.....	6

Onsdagen den 18 februari

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder.....	7
Förbud att tala från manuskript i riksdagen.....	16
Upphävande av regeringsformens stadgande om domares oavsättlighet m. m.	20
Polishus m. m.	23
Meddelande ang. preliminär ärendeplan för tiden intill påskuppehållet	38
Utgifter på tilläggsstat II (inrikesdepartementet):	
Lokaliseringsbidrag.....	39
Statens hantverks- och industrilånefond.....	45
Lokaliseringsslån.....	48

	Sid.
Lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksför- eningar.....	49
Ett värdefast statligt obligationslån.....	52
Interpellationer av:	
fru Ryding (vpk) ang. patients medinflytande inom sjukvården, m. m.	55
herr Nilsson i Kristianstad (s) ang. parkeringsplatser för handikap- pade bilister.....	56
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. elkraftförsörjningen.....	57
herr Björkman (m) ang. information till utlandssvenskar om 1970 års val.....	57
fru Ryding (vpk) ang. åtgärder för att förhindra att kommunalt bo- stadstillägg till folkpension reduceras på grund av höjd fastighets- taxering.....	58
herr Källstad (fp) ang. riktlinjerna för tillsättande av universitetslek- torat.....	58
fru Kristensson (m) ang. information till berörda parter om anteck- ning i personakt om utomäktenskapligt barn	58

Torsdagen den 19 februari

Svar på frågor av:	
herr Hedin (m) ang. ekonomiska garantier till yrkesfisket.....	58
herr Lothigius (m) ang. rätten att delta i s. k. värnpliktsriksdag	61
fru Kristensson (m) ang. kvinnlig personals befälsrätt inom krigs- makten	62
fru Anér (fp) ang. det ekonomiska stödet till flyktingar som beviljas asyl i Sverige.....	64
herr Andersson i Örebro (fp) ang. anställds förmånsrätt för löne- fordran vid konkurs.....	65
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. ordningen för utseende av offentlig försvarare.....	67
herr Rosqvist (s) ang. åtgärder mot skadliga verkningar av utsläpp vid industriell hantering av kadmium.....	67
herr Nilsson i Bästekille (m) ang. åtgärderna mot päronpest.....	68
herr Persson i Heden (cp) ang. tidpunkten för framläggande av skogspolitiska utredningens betänkande	70
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. nedsättning av TV-licensen inom icke utbyggt TV 2-område.....	71
herr Wennerfors (m) ang. informationen till grundskolans personal om den nya läroplanen.....	72

	Sid.
herr Wennerfors (m) ang. tidpunkten för framläggande av proposition beträffande mellanskolans ledning	76
Svar på interpellation av herr Hansson i Skegrie (cp) ang. den bebådade ändrade kapitalbeskattningens inverkan på näringspolitik och samhällsekonomi	76
Svar på fråga av herr Hansson i Skegrie (cp) ang. offentliggörande av remissyttranden över kapitalskatteberedningens betänkande	81
Svar på interpellation av herr Holmberg (m) ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform och på fråga av fru Nettelbrandt (fp) ang. offentlig redovisning av material rörande den aviserade skattereformen	83
Svar på interpellationer av:	
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet	96
herr Börjesson i Glömminge (cp) ang. förbättring av det ekonomiska stödet åt fiskare	99
herr Blomkvist (s) ang. skolans undervisning om parterna på arbetsmarknaden	100
Interpellation av herr Börjesson i Falköping (cp) ang. omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning	101
Meddelande om enkel fråga av herr Nordstrandh (m) ang. undervisningen inom den nya teckningslärarutbildningen	102

Fredagen den 20 februari

Meddelande om enkla frågor av:

fru Kristensson (m) ang. åtgärder för att undvika retroaktiv skatt för vårdbidrag	103
herr Jonsson i Mora (fp) ang. grunderna för prövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension	103

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 18 februari

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder	7
— nr 2, om riksdagens sammanträdesort	16
— nr 3, om förbud att tala från manuskript i riksdagen	16
— nr 4, om upphävande av regeringsformens stadgande om domares oavsättlighet m. m.	20
— nr 5, ang. lag om upplösning av Gotlands läns landstingskommun m. m.	23
— nr 6, ang. ändring i tryckfrihetsförordningen	23
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 1, rörande utgifterna för kungl. hov- och slottsstaterna	23
— nr 14, om anslag till oförutsedda utgifter	23
— nr 15, ang. för flera huvudtitlar gemensamma frågor	23
— nr 16, om rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet	23
— nr 17, ang. stat för försvarets fastighetsfond	23
— nr 18, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	23
— nr 19, om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	23
— nr 20, om inrättande av en fond för beredskapslagring	23
— nr 21, ang. utgifter på tilläggsstat II (justitiedepartementet)	23
— nr 22, ang. utgifter på tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	38
— nr 23, ang. utgifter på tilläggsstat II (socialdepartementet)	38
— nr 24, ang. utgifter på tilläggsstat II (finansdepartementet)	38
— nr 25, ang. utgifter på tilläggsstat II (utbildningsdepartementet)	38
— nr 26, ang. utgifter på tilläggsstat II (handelsdepartementet)	38
— nr 27, ang. utgifter på tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	38
— nr 28, ang. utgifter på tilläggsstat II (civildepartementet)	49
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 4, ang. det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1970	49
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.	49
— nr 7, om ett värdefast statligt obligationslån	52
— nr 8, om inrättande av en riksdagens informationstjänst	55
— nr 9, om ökad service åt riksdagens ledamöter	55
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter på tilläggsstat II (jordbruksärenden)	55

Tisdagen den 17 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 6 innevarande februari.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Johansson i Norrköping enligt till kamraren inkommet läkarintyg vore sjukskrivnen under tiden den 17 innevarande februari—den 2 nästkommande mars.

Herr Johansson i Norrköping beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskottet propositionen nr 13, med förslag till ny delgivningslag m. m.; till bankoutskottet propositionen nr 23, med förslag till lag om besvär över beslut av riksdagens organ; och

till statsutskottet propositionen nr 26, angående fortsatt garanti till Aktiebolaget Aerotransport.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—6, statsutskottets utlåtanden nr 1 och 14—28, bevillningsutskottets betänkande nr 4, bankoutskottets utlåtanden nr 6—9 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

§ 5

**Interpellation ang. principerna för beviljande av tillstånd att överföra sjövat-
ten från en region till en annan**

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Naturvårdsåret har för Smålands del inletts med att regeringen gett AB Sydsvatten tillstånd att exploatera sjön Bolmen. Bolaget får enligt regeringsbeslut den 6 februari tillstånd att från sjön genom tunnel leda bort 6 kubikmeter vatten per sekund för att förse framför allt delar av Skåne med vatten. I beslutet ingår också att vissa medel skall avsättas för miljövårdande och fiskefrämjande åtgärder.

Det har i samband med beslutet om vattenuttaget inte meddelats vilka konsekvenser regeringen bedömer att beslutet får. AB Sydsvatten har helt naturligt uttryckt sin tillfredsställelse över att regeringen följt bolagets linje och gått emot en kompakt opinion i bygderna kring Bolmen. Den opinion mot regeringens och AB Sydsvattens linje som finns i bygderna delas dessutom av ett stort antal människor i andra delar av landet.

Någon klar redovisning har inte getts av motiven till att den lokala opinionen och uppfattningen hos de remissinstanser som motsatte sig Sydsvattens planer inte har beaktats. Den opinion som motsatt sig planerna har sett en god livsmiljö, goda fiskevattnen och en god rekreationsmiljö hotad. Människor ur alla grupper har lagt ner arbete, tid och pengar för att rädda Bolmen.

Inte endast Bolmen hotas av skador utan också Bolmän, Kösen och Exen. Mot den lokala opinionen har inte kunnat bevisas att uttaget skulle vara utan inverkan på stränder, vegetation och fiske. Det har heller inte kunnat bevisas att ett överförande av vatten från ett område till ett annat på längre sikt inte kan få konsekvenser för balansen i naturens ordning. Att det över huvud taget behöver komma i fråga att föra vatten från Småland till Skåne är ett tecken på

Interpellation ang. principerna för beviljande av tillstånd att överföra sjövatten från en region till en annan

att en alltför stor koncentration av befolkning, bebyggelse och näringsliv skett till Skåne. För att inte ytterligare natur-exploatering skall ske är det nödvändigt att koncentrationen till storstadsområdena hejdas.

Mot bakgrunden av detta är det motiverat att det från regeringens sida ges en redogörelse för vilka principer som gäller vid beviljande av tillstånd till avtappning av vatten för överföring till andra regioner.

Under återopande av det anförda an-håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruks-departementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för de prin-ciper som tillämpas vid beviljande av tillstånd till vattenuttag från sjöar i en region för överförande till en annan re-gion?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 27, med förslag till lag om allmän folk- och bostadsräkning, och

nr 29, med förslag till sjöarbetstids-lag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7

Anmäldes motionen nr 1154, av fru *Frænkel m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 17, med förslag till stadga om enskilda vårdhem m. m.

Denna motion bordlades.

§ 8

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-ställts sju enkla frågor, nämligen av:

fru *Sundberg* (m), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdeparte-mentet angående principerna för med-givande av uppskov med kommunsam-manläggning,

herr *Tobé* (fp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående prövningen enligt miljö-skyddslagen före beslut om byggande av kärnkraftverk,

herr *Tobé* (fp), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående åtgärder mot propaganda från statliga elföretag för ökad elkraftkon-sumtion,

herr *Johansson* i Växjö (cp), till herr statsrådet och chefen för försvarsde-partementet angående militära uppvis-ningsövningar,

herr *Wikner* (s), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdeparte-mentet angående hälsorisker vintertid för viss tågpersonal,

herr *Svenning* (s), till herr statsrå-det och chefen för justitiedepartemen-tet angående bestämmelserna om lag-fartsanmälan, samt

herr *Gustavsson* i Alvesta (cp), till herr statsrådet och chefen för jord-bruksdepartementet angående genomfö-rande av naturvårdsåret 1970 på det lo-kala och regionala planet.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 16.02.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 18 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 10 in-
nevarande februari.

§ 2

Föredrogs var efter annan och hän-
visades till lagutskott Kungl. Maj:ts å
bordet vilande propositioner:

nr 27, med förslag till lag om allmän
folk- och bostadsräkning, samt

nr 29, med förslag till sjöarbetstids-
lag.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till lagut-
skott den å bordet vilande motionen
nr 1154.

§ 4

Föredrogs den av herr *Gustavsson* i
Alvesta (cp) vid kammarens nästföre-
gående sammanträde gjorda, men då
bordlagda anhållan att få framställa in-
terpellation till herr statsrådet och che-
fen för jordbruksdepartementet angäen-
de principerna för beviljande av till-
stånd att överföra sjövattnen från en re-
gion till en annan.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Valbarhet till byggnads- och fastighets- nämnder

Föredrogs konstitutionsutskottets ut-
låtande nr 1, i anledning av motioner
angående valbarhet till byggnads- och
fastighetsnämnder.

I detta utlåtande behandlades motio-
nerna I: 2 av herr *Tistad* och II: 4 av
herr *Sjöholm m. fl.*, vari hemställdes

»att riksdagen måtte besluta att hos
Kungl. Maj:t begära sådan ändring av
gällande valbarhetsbestämmelser att till
ledamot i byggnadsnämnd och fastig-
hetsnämnd icke kan utses person med
ekonomiska intressen, privata eller an-
knytna till arbetsgivare, i byggnads-
verksamheten».

Utskottet hemställde, att riksdagen
måtte avslå motionerna I: 2 och II: 4.

Utskottets hemställan föredrogs; och
anförde därvid:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Av föreliggande hand-
lingar framgår vad detta ärende rör sig
om, och det behövs inte några långa ut-
läggningar eller föreläsningar om det.
Här i landet florerar det ett missbruk
som består däri att personer med starka
ekonomiska intressen i byggnadsverk-
samheten sitter med i byggnads- och
fastighetsnämnder, där de — vid sidan
om att de fullgör ett gott arbete, vilket
ingen bestrider — kan bevaka sina eg-
na intressen. Exempel på att så sker
saknas ingalunda. I vår motion II: 4
skriver vi att man skulle kunna anföra
rena skräckexempel härpå, och det tror
jag vore ganska lätt.

Detta missbruk är allmänt känt. Det
kom till justitieombudsmannens speciella
kännedom genom en anmälan för nå-
got år sedan, och JO blev då så alar-
merad att han t. o. m. övervägde att in-
gå till Kungl. Maj:t med begäran om
en lagändring, som skulle omöjliggöra
att man i byggnadsnämnd — som det
gällde den gången, men fastighetsnämnd
är jämställd i detta fall — valde in per-
soner som har ekonomiska intressen i
byggnadsverksamheten. JO ansåg det
innebära risker när det gällde allmän-

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

hetens förtroende för dessa nämnder, om sådant missbruk förekom.

På en enkel fråga i denna kammare för något år sedan svarade vederbörande statsråd i ungefär samma anda som JO hade givit uttryck åt, nämligen att det var olämpligt att i dessa nämnder välja in människor med privata intressen i byggnadsverksamheten, eftersom de i så fall kommer i intressekollisioner. Konstitutionsutskottet skrev också 1968 i sitt utlåtande över en motion av samma slag att utskottet ville slå vakt om den kommunala friheten men att denna frihet inte fick missbrukas.

Detta är bakgrunden till årets motion i detta ärende, och det är egendomligt att konstitutionsutskottet inte alls har bemött de argument som framförts i motionen. Vårt argument i årets motion är nämligen att alla de förutsättningar som JO samt statsrådet och konstitutionsutskottet i fjol utgick från inte är för handen. Det påtalade missbruket florerar alltså, och den frihet som det talats om missbrukas. Det är det som vi har slagit fast i vår motion. Men därom har utskottet inte skrivit ett enda ord. Det hade varit utskottets uppgift att tillbakavisa våra påståenden. Om utskottet velat säga att något missbruk inte förekommer, varför har då ingen undersökning gjorts av förhållandena ute i landet?

Utskottet har kanske mellan raderna velat skriva vad JO sagt sig hoppas, nämligen att fullmäktigeförsamlingarna inte väljer sådana personer som kan råka i intressekollisioner till ledamöter i dessa nämnder, men det håller inte. Utskottet kan inte skriva så, ty det förhåller sig inte på det sättet. Kanske beror konstitutionsutskottets tystnad just på att utskottet inte har något försvar på den punkten.

Det är ytterst allvarligt om allmänhetens förtroende för nämnderna ute i våra kommuner skulle brista. Jag tror att det finns risk för det och att det i många städer och samhällen sitter män-

niskor med privata ekonomiska intressen med i dessa nämnder. Det är mycket angeläget att kunna eliminera den risken, och vi motionärer — herr Tistad från folkpartiet, Johansson i Växjö från centerpartiet och Werner från moderata samlingspartiet och jag — har därför ansett det vara nödvändigt att ingripa lagstiftningsvägen, såsom JO övervägde att göra.

Statsrådet sade i sitt svar på en enkel fråga i ärendet att det är svårt att lagstifta på detta område. Riksdagens justitieombudsman är tydligen av annan mening, och han borde ändå ha god inblick i vad som lämpar sig eller inte lämpar sig att lagstifta om.

Vi fullföljer alltså bara den tanke som justitieombudsmannen var inne på 1967, nämligen att det måste bli en ändring och att denna inte kan genomföras på annat sätt än genom lagstiftning. Det måste i oväldens namn dras upp en rågång mellan ifrågavarande nämnder och personer som har intressen i byggnadsverksamheten och som — »med rätt eller orätt», såsom JO uttryckte sig — kan misstänkas främja sina egna eller sin arbetsgivares intressen. Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till motionen II: 4.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Förevarande motion är ju en gammal bekant, men jag måste säga att herr Sjöholms sätt att referera överensstämmer ganska illa med verkligheten. Justitieombudsmannen har inte betecknat anställda inom olika slags byggnadsföretag som jäviga såsom ledamöter av en byggnadsnämnd eller fastighetsnämnd. Det yttrande som JO fällde avsåg personer som var delägare i en byggnadsfirma, således personer med direkt ekonomiskt engagemang. Herr Sjöholms framställning innehåller således en del halvsanningar.

Jag kan trösta herr Sjöholm med att ingen av konstitutionsutskottets ledamöter, bland vilka finns representan-

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

ter för samtliga demokratiska partier, vid något tillfälle höjt sin röst för att tillstyrka herr Sjöholms motion. De anser nämligen att den går alltför långt. Ett genomförande av kravet att personer med ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten — privata eller anslutna till arbetsgivare — ej får väljas in i byggnads- eller fastighetsnämnd skulle förstöra alla möjligheter att i dessa nämnder ta in sakkunnigt folk. Det finns knappast sakkunnigt folk att tillgå utan någon form av anknytning till byggnadsverksamhet.

Det är fullständigt klart att en person som har ekonomiska intressen att bevakas i en sådan nämnd bör träda tillbaka och inte bör väljas in. Men, herr Sjöholm, det är inte riktigt att varje anställd i exempelvis HSB eller Riksbyggen kan anses ha sådana privata ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten att vederbörande därmed skulle vara jävig när det gäller att sitta i en byggnadsnämnd. Det är av detta skäl som konstitutionsutskottet varit fullständigt enigt om att avstyrka motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska symptomatiskt att herr Henningsson själv har intressen i byggnadsverksamheten. Konstitutionsutskottet kunde ha funnit en bättre talesman än en person som delvis berörs av förevarande motionsyrkande. Herr Henningsson sitter visserligen inte i någon fastighetsnämnd, men om han gjort det hade han varit direkt berörd.

Herr Henningsson talade vidare om att vissa mäninskor skulle vara jäviga i detta sammanhang. Men det handlar inte om jäv, herr Henningsson, ty den som är jävig får inte delta i ett nämnds-sammanträde av aktuellt slag. Jag tror dock att många människor skulle bedömas som jäviga, om det gjordes gällan-

de att så är fallet. Så brukar man emellertid inte handla. Vi vet emellertid från vår egen hemstad, herr Henningsson, att det vid åtskilliga tillfällen hänt att så många ledamöter i en nämnd varit inblandade i ett ärende att majoriteten blivit omkastad när de trätt tillbaka, något som åtskilligt förgrymmat socialdemokraterna. Så skulle säkerligen också bli fallet många gånger om jäv gjordes gällande.

Men det handlar i detta fall inte om jäv utan om vad JO sagt, nämligen att ingen skall, med rätt eller orätt, kunna misstänkas för att främja personliga intressen. Det blir fallet när t. ex. en verkställande direktör i HSB eller i Riksbyggen sitter i en nämnd. Självfallet har även en verkställande direktör i ett byggnadsföretag starka personliga önskemål att främja sitt företags intressen. Det kan väl inte herr Henningsson bestrida. Gränsdragningen mellan en innehavare av en firma och en verkställande direktör i ett bolag håller alltså inte.

Det är intressant att notera att herr Henningsson i höstas var med om att avskaffa fackrepresentationen i skolstyrelserna. Det har, såsom herr Henningsson vet, suttit en helt ofarlig expertgrupp i skolstyrelserna, och vi var eniga om att den skulle avskaffas. Det är ganska konstigt att man då kan hävda att motsvarande ordning till varje pris skall finnas kvar i byggnadsnämnd och fastighetsnämnd, där det är sakkunnigt folk som kan misstänkas för att också vilja främja personliga intressen.

I dagens nummer av Svenska Dagbladet finns, herr talman, en ytterst intressant artikel om en doktorsavhandling som ventilerats i Göteborg. En person har disputerat för doktorsgraden just på ämnet mygleriet inom byggnadsverksamheten! Han redogör för hur det är i Göteborg där sådana här personer sitter i fastighetsnämnd och byggnadsnämnd och där alltså majoriteten är inblandad i detta. Läs den artikeln, herr

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

Henningsson! Jag rekommenderar över huvud taget konstitutionsutskottets ledamöter att ta del av vad som sker utanför sammanträdesrummet. Läs sålunda i denna artikel om hur det är i Göteborg! På samma sätt är det på många andra håll.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjöholm för ett resonemang som egentligen är ohållbart.

Först vill jag säga att mitt eget engagemang i byggnadsverksamheten har bestått i att jag en gång i tiden varit ordförande i HSB-föreningen i Hälsingborg, men jag är det inte numera. Jag undrar om man skulle vara diskvalificerad för att tillhöra en del kommunala nämnder, därför att man råkar ha ett sådant uppdrag.

Jag skulle vilja vända på steken och fråga herr Sjöholm, om herr Sjöholm som kronofogde skulle känna sig olämplig att inkassera pengar, som någon är skyldig staten i skatt, eftersom herr Sjöholm är anställd av staten och således avlönad av denna. Skulle herr Sjöholm i ett sådant fall känna sig olämplig att föra statens talan? Det är ungefär jämfäställt med vad det här kan röra sig om.

Det kan inte vara möjligt att man genom den åtgärd som herr Sjöholm vill ha genomförd skulle fränhända den byggnadsverksamhet, som bedrivs på olika ställen, all den sakkunskap som kan uppdrivas inom byggnadsbranschen och som nästan bara kan hämtas där. Jag tycker ändå att man skall ha klart för sig att personer kan sköta ett politiskt uppdrag, även om de är engagerade som arbetstagare i ett visst företag, på ett fullt reellt och hyggligt sätt. Detta anser tydligen herr Sjöholm vara omöjligt.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu svänger det ändå litet väl kraftigt för herr Henningsson. Jag är anställd som kronofogde för att

bl. a. driva in skatt. Det är min huvuduppgift, och jag kan inte främja några personliga intressen i den verksamheten. Här finns inga dubbla lojaliteter. Men den fråga som vi nu diskuterar handlar om personer som sitter i en byggnadsnämnd och skall främja det allmännas intressen men som genom dessa intressekollisioner lätt kan — jag åberopar fortfarande justitieombudsmannen — med rätt eller orätt misstänkas för att främja egna personliga intressen. Det får vara någon liten korrespondens mellan de olika exempel som herr Henningsson tar.

Hur kan det komma sig att vi inte sätter våra brandmän i brandstyrelser, herr Henningsson? Det skulle ju vara sakkunskap! Man hävdar här att det absolut skall vara byggnadsfolk i en byggnadsnämnd. Varför skulle man inte då sätta brandmän i en brandstyrelse eller bara vägfolk i en gatunämnd?

Detta kallas med ett annat ord mygleri, herr Henningsson. Utskottet har hela tiden utgått från att det inte förekommer — det är därför utskottet inte yttrar sig om saken. Utskottet anser alltså att det inte förekommer att personer i byggnads- eller fastighetsnämnd har dessa dubbla lojaliteter. Men herr Henningssons argumentation är ju helt anorlunda. Han säger, att visst finns det sådana här fall, men dessa personer är lämpliga. De är enligt herr Henningssons mening de bästa som kan sitta där: verkställande direktören i Riksbyggen är den bästa person som över huvud taget kan sitta i byggnadsnämnd och fastighetsnämnd. Vilken ståndpunkt är den riktiga? Är det herr Henningssons eller är det utskottets?

Vi har ju i vår motion framhållit att det inte går att säga att detta inte förekommer, och det har utskottet över huvud taget inte yttrat sig om. Det är så det förhåller sig. Men herr Henningsson argumenterar från en helt annan utgångspunkt och säger att detta är mycket bra — dessa personer är de lämp-

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

ligaste som kan sitta i nämnderna. Det går stick i stäv mot vad utskottet egentligen anser, vad justitieombudsmannen ansett och vad statsrådet ansåg i sitt svar på den enkla frågan.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjöholm vill således påstå att om de som sitter i byggnadsnämnd eller fastighetsnämnd råkar vara anställda eller på annat sätt engagerade i Riksbyggen eller HSB eller hos någon byggmästare, så har de ekonomiska intressen att bevaka i byggnadsnämnden. Han vill vidare påstå att det finns en betydande skillnad mellan min uppfattning och utskottets.

Inom utskottet är man fullt medveten om att byggnadsnämnderna i stor utsträckning använder folk med sakkunskap och att dessa är hämtade från olika grenar av byggnadsverksamheten. Men den fråga som herr Sjöholm ställde och som gäller att förhindra erhållande av personlig vinning — JO har besvarat denna fråga — är en helt annan sak. Jag tycker att herr Sjöholm äntligen borde förstå skillnaden mellan en delägare i ett byggnadsföretag och en anställd. Jag vågar påstå att utskottet är enigt om att det häri ligger en väsentlig skillnad.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Denna fråga kan synas vara ganska bagatellartad och det är möjligt att den också är det. Men enligt min uppfattning finns här en liten skönhetsfläck i det kommunala samhällsmaskineriet som inte borde finnas och som skulle kunna tagas bort.

Jag vill inte gå så långt som herr Sjöholm har gjort, d. v. s. att man skall utfärda förbud för var och en som är medlem av någon byggnadsförening att tillhöra en byggnadsnämnd. Men jag anser det exempelvis vara felaktigt när en arkitekt får sitta som ordförande i en

byggnadsnämnd. Han kan då ha möjlighet till egen personlig vinning.

Man skall givetvis se till att man får så sakkunnigt folk som möjligt i nämnder och styrelser. Om man väljer in en arkitekt i en byggnadsnämnd, måste man erkänna att sakkunskapen därmed blir företrädd. Men det är absolut fel att sätta en sådan arkitekt som ordförande, eftersom han vid sidan om kan bedriva privat arkitektverksamhet. Någon kan vilja bygga ett garage eller ändra sin fastighet på något sätt och söker då gärna upp byggnadsnämndens ordförande för att i förväg inhämta råd och upplysningar om hur han skall förfara. Det ligger nära till hands att vederbörande då kan utnyttja sin ställning som ordförande i byggnadsnämnden för sin egen firmas eller sin personliga vinnings skull. Det är detta jag anser vara felaktigt och det är mot detta jag reagerar.

Enda möjligheten att rätta till ett sådant missförhållande är tydligen att på laglig väg sätta stopp för förfarandet. På vissa håll menar man att saken skulle kunna rättas till genom de lokala partiorganisationernas medverkan, eftersom det är dessa som föreslår vederbörande. Det talas också om att man skulle kunna lita på vederbörandes goda omdöme. Men det visar sig att så inte är fallet. Därför måste vi rätta till saken på laglig väg.

Nu har ett enhälligt utskott för andra gången avstyrkt motionen. Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det tjänar kanske inte så mycket till men jag måste ändå försöka att korrigera herr Henningsson.

Jag har inte beskyllt någon som sitter i en fastighetsnämnd eller en byggnadsnämnd för att bete sig oriktigt. Jag har tre gånger citerat justitieombudsmannens uttalande »med rätt eller orätt kan misstänkas». Nog måste herr Henningsson hålla med om att om det sitter en-

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

bart byggnadsfolk i en byggnadsnämnd eller i en fastighetsnämnd uppstår lätt misstankar om att dessa sneglar på sina egna intressen. Både herr Henningsson och jag vet att så ibland är fallet.

Men själva missanken får inte uppstå, menar JO. En sådan skulle kunna elimineras med hjälp av den lagstiftning som jag vill ha. Vad menade konstitutionsutskottet 1968 då det sade att friheten inte får missbrukas? Herr Henningsson vill ha en obegränsad frihet. Herr Henningsson är på kant med sitt eget utskott, det är inte något tvivel om den saken.

Herr Henningsson är en dålig talesman för utskottet, eftersom han hävdar andra meningar än dem utskottet givit till känna. Friheten får inte missbrukas. Herr Henningsson vill att sakkunskapen skall vara allena saliggörande. Det var roligt att höra herr Gustavsson i Ängelholm som hade en annan mening. Han begriper vad detta rör sig om. Sakkunskapen kan inte få ta över vårt intresse av oväld. En verkställande direktör i en stor byggnadsfirma får alltså enligt herr Henningsson vara med. Fältet är fritt för honom att vara med, säger herr Henningsson. Jag skall presentera herr Henningsson den doktorsavhandling som har ventilerats i Göteborg. Den är ytterst intressant, och där finns säkerligen mycket att lära för både herr Henningsson och konstitutionsutskottet som sådant.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag vill gärna lägga mig i denna debatt en smula, eftersom jag har 20-årig erfarenhet som ordförande i fastighetsnämnd. Jag har också blivit anklagad för att vara part därför att jag representerar *hyresgästerna*, alltså en medborgargrupp som har det största intresse av att det blir både vettiga stadsplaner, hyggliga hyror och god planläggning i övrigt.

Ingen kan påstå annat än att det är värdefullt att det i fastighetsnämnden

sitter folk som har erfarenhet på detta område. I dessa tekniska nämnder är det nämligen av stor betydelse att man någorlunda jämställt kan föra en dialog med experterna, och det kan man inte göra utan att ha erfarenhet, kunnighet och kontakt med det hela.

Vad som är viktigt när man väljer representanter i dessa betydelsefulla nämnder är att man tar den hänsyn som är alldeles nödvändig om man skall ha möjlighet att få folk som någorlunda väl kan frågorna men också att man ser till, att vederbörande inte är inkapslade i några — som uttrycket föll — ekonomiska bindningar som möjliggör ett ställningstagande till deras egen förmån. Det ankommer på partierna, som har att välja representanterna, att beakta dels behovet av en teknisk kunnighet, dels behovet av att folk som sätts in i dessa nämnder har sådan erfarenhet och sådan kontakt med arbetsfältet att de kan inverka på besluten. Detta är det väsentliga, och det hänger på kommunerna själva att göra en avvägning med hänsyn till dessa faktorer. Man försöker också göra detta på bästa tänkbara sätt.

Att detta är en ömtålig fråga har jag klart för mig, men det gäller också att våra kommunala förtroendemän inte sätts på understol och är helt diskvalificerade i jämförelse med tjänstemännen. Det får inte vara så. Här i riksdagen pläderar vi för att allmänheten skall ha ett mycket stort inflytande och säger ifrån, att den skall vara med om planläggning av serviceanläggningar o. d. Då vill vi ha folk som sköter uppdragen på bästa möjliga sätt; vi vill faktiskt att erfaret folk skall ha säte i dessa mycket betydelsefulla kommunala nämnder. Det är det som är det viktiga i hela uppläggningsen.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har sett detta som en fråga om kommunal självstyrelse. Man har konstaterat

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

att den nuvarande stora handlingsfriheten för kommunerna vid val av förtroendemän är ett viktigt led i den kommunala självstyrelsen. Inskränkningar däri bör därför företas med stor försiktighet, och man menar att det inte finns tillräckliga skäl för att nu gällande bestämmelser angående valbarhet till byggnadsnämnd skall ändras.

Kommunerna har ju praktiskt taget obegränsad frihet att välja ledamöter i olika styrelser och nämnder. Man får förutsätta att dessa val verkställs med noggrant iakttagande av vad lämpligheten kräver. Det är ju enbart i vissa ärenden som vederbörande eventuellt kan vara jävig, och då får han inte delta i beslutet i fråga.

Av princip vill man inte utesluta någon från möjligheten att motta uppdrag i olika styrelser och nämnder, och detta har utskottet inte heller velat göra i detta fall. Det är möjligt att övertramp har förekommit, men om man inom kommunen inte är vaken härför och rättar till sådana misstag finns alltid möjligheten att i den offentliga debatten erinra om vad som är riktigt och lämpligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Om riksdagen biträder konstitutionsutskottets utlåtande blir det en skarp påminnelse till kommunerna om att de bör undvika den sorts personval som vi här diskuterar. I utlåtandet refereras justitieombudsmannens uttalande, ett frågesvar av statsrådet Lundkvist 1967 och ett tidigare uttalande av konstitutionsutskottet 1968. I samtliga dessa understryks mycket starkt att det är olämpligt att personer med ekonomiska intressen i byggnadsverksamhet ingår som ledamöter i en byggnadsnämnd eller i en fastighetsnämnd.

Utskottet avslutade sitt utlåtande 1968 med orden att det är »angeläget att

framhålla vikten av att rådande frihet på området inte missbrukas». Ett sådant uttalande av riksdagen brukar tillmätas en betydande vikt. Tyvärr har herr Henningsson tagit vikten av det utlåtandet genom sitt sätt att tolka utskottets ställningstagande. Jag finner mig därför nödsakad att instämma i herr Sjöholms yrkande om bifall till motionerna.

Herr Henningsson låtsas som om frågan gällde byggnadsarbetare, kontorister och andra anställda vilka som helst i byggnadsföretag. Det är inte dem det gäller, herr Henningsson. Jag tror att vi alla vet att det inte bara förekommer utan är vanligt att i byggnadsnämnder placeras byggmästare, rörentreprenörer — alltså ägare och delägare i firmorna — och direktörer i allmännyttiga bostadsföretag. Jag erinrar mig en byggnadsnämnd — jag skall inte nämna vilken — där det på en gång fanns en ordförande som var direktör i ett allmännyttigt bostadsföretag, en byggnadsdirektör och en rörentreprenör. Detta är inte något ovanligt, herr Henningsson, och avsikten med konstitutionsutskottets utlåtande måste ha varit att kraftigt påpeka att så bör det inte vara.

Att utskottet inte har velat gå längre har jag tolkat så att utskottet varit ängsligt för att kasta ut barnet med badvattnet, att strängare än nöden kräver skriva regler på ett område som, vilket herr Larsson i Luttra har framhållit, verkligen berör den kommunala självständigheten och friheten för kommunerna att ordna sina egna angelägenheter. Men om det från riksdagens talarstol sägs att det är inte bara acceptabelt utan nyttigt och bra att människor av de kategorier som jag här har nämnt placeras i byggnadsnämnder, tror jag att utskottsutlåtandet har förlorat sin betydelse. Det enda sätt på vilket vi här i riksdagen kan understryka att vi anser att dessa personer, som i egentligaste mening är jäviga i många ärenden som behandlas i byggnadsnämnd och fastighetsnämnd, aldrig borde placeras där,

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

är då att bifalla de föreliggande motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 2 och II: 4.

Herr **HENNINGSSON** (s):

Herr talman! Jag konstaterar med en viss förvåning att herr Carlshamre tycks läsa utlåtandet på sitt särskilda sätt. Det går väl ändå inte att bestrida att det i motionen sägs att »till ledamot i byggnadsnämnd eller fastighetsnämnd icke kan utses person med ekonomiska intressen, privata eller anknytna till arbetsgivare, i byggnadsverksamheten». Kan det vara att ta fel på vad man menar med det?

Jag vill sedan tala om för herr Carlshamre att det förekommit ett förspel till detta på hemmafrenten. Det har herr Carlshamre inte hört, men jag har gjort det och därför vet jag vad herr Sjöholm menar. Han menar att alla som är anknutna till eller anställda i en byggnadsfirma i en eller annan form absolut inte får tillhöra byggnadsnämnden. Men kan en person som är verksam inom bostadskooperationen, t. ex. Riksbyggen eller HSB — en rörelse vars uppgift är att skaffa bostäder så billigt som möjligt till så många som möjligt — betecknas som ekonomiskt engagerad i byggnadsverksamheten och därmed anses vara diskvalificerad att tillhöra byggnadsnämnd eller fastighetsnämnd?

Sedan vill jag säga ett par ord om herr Sjöholms sätt att agera. Herr Sjöholm må argumentera hur mycket som helst i sakfrågan — han har rätt att förfäkta sina idéer. Men varför skall herr Sjöholm nödvändigtvis gå in på person och göra gällande att utskottet utsett en mycket dålig representant att föra dess talan? Varför kan inte herr Sjöholm spara på dessa värderingar? Tänk om jag skulle börja på att värdera herr Sjöholm härifrån talarstolen!

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Herr Henningsson är en

dålig representant för utskottet eftersom han förfäktar meningar som står i direkt strid mot utskottets. Utskottet har avstyrkt motionerna med motiveringen, att det påtalade missbruket inte förekommer. Herr Henningsson säger hela tiden att det är ett missbruk som förekommer; ju mer det förekommer desto bättre. Herr Svenning var ett offer för samma missförstånd. Det är en avgrund mellan utskottsutlåtandets och herrar Svennings och Henningssons argumentering. Ni tycker att dessa förhållanden är bra. Det tycker inte utskottet, men utskottet anser att något sådant inte förekommer.

Det skall sitta sakkunnigt folk i byggnadsnämnder och fastighetsnämnder. Men varför skall bara producentintressena vara representerade? I våra dagar talar vi mer och mer om angelägenheten av att bredda inflytandet. Varför begriper de som skall bo i bostäderna inte någonting om stadsplaner och varför får de inte någonting att säga till om? Jag tror att vi skulle få bättre bostäder och bättre stadsplaner om just de som skall bo i dessa lägenheter och i dessa stadsdelar fick uttala sig. Så är det inte nu. Herrarna står här och talar för att det skall bara vara byggnästare och intressenter i allmännyttiga bostadsföretag som skall ha någonting att säga till om i dessa nämnder. De vanliga människorna — de boende — skall inte ha någonting att säga till om. Det är en ganska egendomlig ståndpunkt, särskilt när den kommer från det hållet.

Herr **CARLSHAMRE** (m):

Herr talman! Vad herrar Sjöholm och Henningsson har för sig i Hälsingborg vill jag helt lämna därhän; det vet jag — som herr Henningsson mycket riktigt påpekade — ingenting om. Men däremot tror jag mig alltjämt om att hjälpligt kunna läsa innantill, även i ett utskottsutlåtande sådana dessa nu ofta är skrivna. Det står att hemställen avser

Valbarhet till byggnads- och fastighetsnämnder

att »till ledamot i byggnadsnämnd och fastighetsnämnd kan icke utses person med ekonomiska intressen, privata eller anknytna» — det bör faktiskt vara »anknutna» — »till arbetsgivare, i byggnadsverksamheten».

Låt oss, herr Henningsson, för att lättare fatta innebörden formulera om detta något: »— — — till ledamot i byggnadsnämnd och fastighetsnämnd icke kan utses person med ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten. Dessa intressen må sedan grundas på att vederbörande äger eller såsom anställd är anknuten till företag i byggnadsbranschen.»

Det väsentliga är alltså, herr Henningsson, att det gäller människor med ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten. Sedan är det riktigt som herr Sjöholm skrivit, att man för att undvika kringgång och missbruk måste peka ut också vissa anställda. Annars blir det litet för enkelt att komma runt en bestämelse. Om den som äger ett byggnadsföretag skall anses vara diskvalificerad som ledamot av en byggnadsnämnd, så bör även den vilken såsom anställd direktör sköter ett byggnadsföretag som någon annan äger på samma sätt anses diskvalificerad.

Det är det som menas med begreppet »privata eller anknytna till arbetsgivare» och inte någonting annat. Man driver tanken alldeles för långt om man inbillar sig att med dessa formuleringar skulle åsyftas byggnadsarbetare, tjänstemän i byggnadsfirmor, o. s. v. Det är självfallet dem som har personliga ekonomiska intressen i byggnadsverksamheten och icke några andra det gäller.

Jag vill bara upprepa, herr talman, att detta utlåtande, om det fått stå som det står, kunde ha fått galla som ett kraftigt påpekande från riksdagens sida att man bör undvika olämpliga personval, men genom denna debatt har kraften gått ur det påpekandet. Därför behövs det ett beslut. Jag vidhåller yrkandet om bifall till motionen.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag vet inte om herr Sjöholm hörde vad jag sade. Jag sade att hyresgästernas representanter bör kunna sitta i dessa nämnder. Representerar de, som i Malmö, en hyresgästförening omfattande ca 100 000 av stadens medborgare är de väl tillräckligt kvalificerade för att sitta där, och det är konsumenternas intressen de tillvaratar. De har goda erfarenheter och möjligheter att framföra både medlemmarnas och sina organisationers intressen. Därför tycker jag att en sådan placering är ytterst betydelsefull. Det var det jag underströk. Dessutom poängterade jag att man skall välja dessa representanter efter bästa förstånd men också under hänsynstagande till att det måste finnas folk med erfarenheter som kan avväga tjänstemannasympunkter och andra synpunkter mot berättigade intressen från medborgarnas sida.

Jag tycker att utskottet utmärkt uttalat att allmänhetens intressen skall tillgodas. Sedan ankommer det på kommunerna att göra en klok avvägning under hänsynstagande till alla de synpunkter som jag här har anfört.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Herr Sjöholm sade att utskottet påstått att inget missbruk förekommer. Det har utskottet visst inte gjort. Utskottet har ju varnat för missbruk, och det skulle man inte göra om man inte var medveten om att det på sina håll kan förekomma missbruk.

Jag tycker att denna debatt har visat hur svårt det skulle bli att avgränsa den krets av människor som inte skulle vara valbara till byggnadsnämnderna.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill bara till sist säga att det knappast finns någon lagstiftning som inte skapar gränsdragningsproblem. Det är ofta mycket svårt att bestämma var man skall dra gränsen. Men justitieombudsmannen har

med den stora sakkunskap han besitter varit inne på tanken att begära en lagändring. Det lär alltså finnas möjligheter att åstadkomma en sådan lagstiftning.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 2 och II: 4; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjöholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 2 och II: 4.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjöholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 175 ja och 12 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motion om riksdagens sammanträdesort.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Förbud att tala från manuskript i riksdagen

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om förbud att tala från manuskript i riksdagen.

I detta utlåtande behandlades motionen II: 2 av herr *Sjöholm*, vari hemställdes

»att riksdagen måtte besluta att uppdraga åt talmanskonferensen att utforma och genomföra försöksverksamhet med förbud för användande av manuskript vid överläggning under 1970 års riksdag».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionen II: 2.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är ett lustigt sammanträffande att det här finns anledning att utfärda en varning för det skrivna ordet. Rubriken till detta utlåtande är nämligen felaktig. Där står att det skulle föreligga en motion om *förbud* mot att tala från manuskript i riksdagen. Någon sådan motion föreligger mig veterligt icke. Det föreligger däremot en motion om *försöksverksamhet* för att utröna hur det skulle slå ut, och det är en skillnad. Det skulle vara fantastiskt om vi motionerade om att ett tu tre införa ett förbud. Det är däremot inte alls fantastiskt, utan det skulle enligt min mening vara synnerligen klokt, att pröva sig fram på den här vägen.

Nu säger utskottet att detta är orimligt. Det har utskottet sagt tidigare också. Konstitutionsutskottet laborerar med eviga sanningar: det man en gång har sagt står sig genom tiderna. Ett konstitutionsutskott skall kanske vara konservativt.

Men varför det är orimligt säger utskottet ingenting om. Varför skulle det vara orimligt här, om det förekommer i välutvecklade demokratier i Europa?

Förbud att tala från manuskript i riksdagen

I England gäller såsom vi alla vet ett förbud att tala från manuskript, och i Västtyskland tillämpas ett system som i princip också innebär förbud att tala från manuskript. Det kan inte vara så orimligt, om det går att tillämpa på dessa håll.

Anledningen, herr talman, till att man bör pröva sig fram är att vi nästa år skall få en kammare med 350 ledamöter. Vi vet vilka långa debatter vi har redan nu, så att vi får sitta här till långt in på småtimmarna ibland. Hur skall det då bli när vi får 350 ledamöter? Om man inför ett system med suppleanter, vilket ur andra synpunkter vore klokt, får man väl ha någon sorts skiftarbete non-stop hela dygnet, så att suppleanterna tar nattskiftet och de ordinarie ledamöterna tar dagskiftet. Här måste under alla förhållanden någonting göras.

Någon sorts förbud måste till, antingen en tidsbegränsning som blir ännu mer restriktiv än den som förekommer nu eller att partiledningarna utser dem som får debattera i vissa ämnen. Jag har inte menat någonting annat än att man skall göra ett försök. Vad kan man riskera med att pröva sig fram på detta område? Talmanskonferensen kunde exempelvis säga att vi skall tala utan manuskript när enkla frågor besvaras på torsdag. Det skulle vara rätt spännande. Kanske skulle då ytterligare några av kammarens ledamöter komma och höra på debatten om enkla frågor — det är nu ibland ganska dåligt med den saken.

Under alla förhållanden skulle det vara värdefullt att få erfarenhet av hur detta skulle slå ut, när det tycks gå så bra i England och Västtyskland.

Riksdagen har rätt stela former, men de håller på att luckras upp. Bland annat föreslås det att vi skall få en annan ordning vid öppnandet av sessionen. Det är konstigt att de som är så radikala på andra områden är så oerhört konservativa när det gäller ett förbud mot

manuskript. Jag frågar ännu en gång: Vad skulle man riskera med ett prov?

Jag vill citera en företrädare till herr talmannen, nämligen Fridolf Thapper, som hade en väldigt erfarenhet på detta område. Han sade i en avskedsintervju att det är alldeles för mycket innantillläsning i riksdagen. Var det enligt konstitutionsutskottet en orimlig tanke som talman Thapper då uttryckte? Det ligger i hans uttalande att han gärna skulle se att det var mindre föredragshållande och mindre innantillläsning.

Det måste göras någonting inför 350-ledamotsriksdagen, och det som här föreslås är ett försök att komma till rätta med de problem som finns. Jag yrkar därför bifall till motion nr 2 i andra kammaren.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Vi hade nyss en debatt i en byggnadsfråga. Jag är övertygad om att alla då talade utan manuskript, men ändå tog debatten rätt lång tid.

Orsaken till att konstitutionsutskottet — med sin enligt herr Sjöholms mening litet underliga besättning — kommit till det resultatet att motionen bör avslås är helt enkelt att vi anser det orimligt att inte alla ledamöter, även om de är utrustade på olika sätt, skall ha samma möjlighet att framföra sin mening. En del skriver utmärkta anföranden, medan andra utan svårighet kan tala utan manuskript och göra det klart och tydligt.

Men, herr Sjöholm, anledningen till motionen kanske ligger i det förhållandet att riksdagen har utomordentligt skickliga sekreterare. Även om ett införande inte varit så högklassigt rent formellt, ger det ett mycket bra intryck när vi läser protokollet. Om herr Sjöholm hade fått sina anföranden utskrivna in extenso, så som han framför dem från talarstolen, skulle nog herr Sjöholm ha kommit underfund med nytan av att använda manuskript. Själv

Förbud att tala från manuskript i riksdagen

har jag inte i detta sammanhang använt manuskript.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Henningsson bara upprepar att det är orimligt med ett förbud mot att använda manuskript och vi får fortfarande inte reda på skälen härtill. Hur kan det komma sig att det går så bra i England och Västtyskland med ett sådant förbud, herr Henningsson? Är förutsättningarna där annorlunda?

Det skulle givetvis vara en förlust för parlamentarismen, om vi skulle gå miste om herr Henningssons välskrivna anföranden, men vi får väl bära den förlusten. För övrigt har jag, herr Henningsson, bara föreslagit ett försök. Och jag upprepar för tredje gången: Vad skulle man riskera med att göra ett försök låt oss säga när det gäller enkla frågor?

Här i kammaren fördes nyss en debatt i ett mycket väsentligt ärende som rörde byggnadsnämnder och fastighetsnämnder, och det hölls då bara korta anföranden utan manuskript, herr Henningsson. Det tråkiga är när vi behandlar en stor fråga och kanske den tionde talaren börjar på nytt redogöra för vad saken gäller; han måste ju läsa upp ett anförande som han suttit hemma och skrivit och som utgör en ren föreläsning. På det sättet blir det en mängd upprepningar, herr Henningsson, det kan vi inte komma ifrån.

En debatt bör vara sådan att den ena repliken hugger tag i den andra och för debatten framåt. Det skall inte vara fråga om ett ältande av samma saksynpunkter, så som ofta är fallet här i riksdagen. Anledningen till att man i England och Västtyskland slagit in på den väg man gjort är just att man ville få till stånd en livligare debatt. Man ville förhindra det här ältandet, inntantillläsandet och föredragshållandet.

Herr Henningsson tycker alltså att Fridolf Thapper hade en orimlig ståndpunkt i den här frågan.

Herr BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Av herr Sjöholms anförande framgick att vad som föresvävar honom är ordningen i de brittiska och västtyska parlamenten, där talarna mycket sällan använder manuskript. Men om det finns ett förbud vet jag inte. Det är möjligt att det i stället är en god tradition och praxis att inte använda manuskript. Enda undantaget är väl finansministerns årliga mycket långa budgettal i det engelska underhuset. Detta kan pågå ett par timmar och jag förmodar att finansministern då måste ha tillgång till ganska utförliga anteckningar.

Det är klart, herr Sjöholm, att debatten i engelska parlamentet är ett ideal värt att eftersträva. Tänk om vi allesammans i denna kammare vore så utomordentliga talare, att vi kunde frigöra oss från bundenheten av manuskript och inte stå här och läsa upp dessa manuskript som herr Sjöholm klagat över!

Visst kan mycket reformeras på detta område; det råder ingen tvekan om detta. Men jag blev litet förvånad, när herr Sjöholm så starkt reagerar mot vad konstitutionsutskottet har skrivit och säger, att motionen inte syftar till ett förbud, utan bara till en försöksverksamhet om införande av förbud. Men hur skall den försöksverksamheten gå till om man åtminstone inte temporärt inför ett förbud?

Jag beundrar dem, herr Sjöholm, som kan stå och hålla långa eleganta anföranden här i kammaren utan att över huvud taget använda något manuskript. Jag tycker att det är väldigt fint. Men vi skall vara medvetna om att sådana anföranden kräver mycket mer av förberedelser, inte genom att man läser in anförandet och kan läsa upp det utantill, utan genom att man inpräntar i sitt minne en mängd siffror och fakta som

Förbud att tala från manuskript i riksdagen

gör det möjligt att koncentrera och framför allt disponera anförandet på det riktiga sättet. Och det är inte alla som har den förmågan, herr Sjöholm.

Jag är inte övertygad om att ett förbud mot att använda manuskript skulle begränsa eller förkorta debatterna så som herr Sjöholm anser önskvärt även i den blivande kammaren med 350 ledamöter. Jag tror att det skulle bli tvärtom.

Är det då inte bättre, herr Sjöholm, att de ledamöter som inte behöver använda manuskript — och som delar herr Sjöholms uppfattning om någon form av förbud — fortsätter med det utan förbud, medan de andra som använder manuskript får göra det?

Då har vi bevarat valfriheten, herr Sjöholm, och den sätter jag mycket stort värde på även i detta sammanhang.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Får jag bara nämna att vad beträffar England finns enligt riksdagens upplysningstjänst ett faktiskt förbud mot manuskript. I Västtyskland har man en annan metod, nämligen att talmannen före en viss debatt kan säga ifrån att under debatten inte får förekomma några manuskript.

Det är väl en mycket stor skillnad mellan försöksverksamhet och ett förslag att vi skulle sätta stopp för manuskript en gång för alla.

Harry Hjärne sade en gång i stadsfullmäktige i Göteborg att den som vet vad han talar om inte behöver manuskript, och i stort sett tror jag att det resonemanget håller. Det är självklart att finansministern i en stor budgetdebatt måste ha tillgång till statistik m. m., och naturligtvis är sådant tillåtet även i England.

Jag tror inte alls att problemet gäller bättre eller sämre talare; de som talar utan manuskript behöver inte vara bättre talare. Det rör sig inte alls om den saken, utan bara om en försöksverk-

samhet i syfte att pröva sig fram tills vi får en kammare med 350 ledamöter.

Jag har den uppfattningen att debatterna skulle förkortas och göras till verkliga debatter, till replikskiften, om talarna inte använde manuskript. Detta är bakgrunden till min motion. Det är givet att man i skrivna anföranden kan få med fina vändningar och annat som kan göra intryck, men det behövs väl inte. Vi står inte här för att hålla någon tävling i talekonst, utan det väsentligaste är att föra debatten fram till beslut och säga vad vi tänker, även om vi inte alltid hittar rätt ord. Det är självklart att debatten kunde bli njutbarare, om alla höll fina, skrivna anföranden, men enligt min mening är inte detta det väsentliga.

Herr talman! Tanken är bara den att man skulle pröva sig fram för att vinna erfarenhet innan vi får den nya kammaren med 350 ledamöter, där det ändå måste bli något slags restriktion. Jag anser att den här formen då skulle kunna vara en av de bättre.

Herr BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Min slutsats var alltså riktig. Skall vi ha en försöksverksamhet med förbud mot att använda manuskript, måste det införas ett förbud om än temporärt. Jag skulle vilja vara med den dag, herr Sjöholm, då vår ärade talman meddelar kammarens ledamöter att i den debatt som skall påbörjas om exempelvis bostadspolitiken, regionalpolitiken eller lokaliseringspolitiken kommer de ärade ledamöterna icke att få använda manuskript.

Nej, låt oss i stället eftersträva det idealet att vi alla blir så bra talare att vi kan avstå från att använda manuskript. Men det är långt, mycket långt dit, herr Sjöholm.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag har en högre uppfattning om herr talmannens omdöme än herr Björkman och jag tror inte att

talmannen skulle välja att införa ett förbud mot manuskript i sådana debatter som herr Björkman nämnde. Jag har bl. a. föreslagit de debatter då statsråden besvarar enkla frågor. Dessa svar bör ju vara enkla men som alla vet har de urartat till föreläsningar på kanske två A 4-sidor. I det fallet vore det lämpligt med korta anföranden; en försöksverksamhet ter sig här naturlig.

Jag tror att talmanskonferensen har sådant omdöme att den skulle välja debatter av det här slaget.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjöholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 2.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjöholm begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 186 ja och 7 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Upphävande av regeringsformens stadgande om domares oavsättlighet m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motion om upphävande av regeringsformens stadgande om domares oavsättlighet m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Den diskussion som nyss avslutats är ett bra exempel på hur kort debatter skall föras. Jag kan inte fatta mig lika kort, när jag nu tar till orda i en fråga som på sätt och vis är av stor vikt för hela svenska folket.

Vi har här talat om censur, och det är ju ett ord som är på modet. Det reses ofta krav på att samhället skall vidta olika åtgärder, som kan innebära allvarliga inskränkningar i gällande grundlag. Jag vill vädja till herr Sjöholm att skrika litet mindre efter censur — ty det är ju censur han vill ha — och tänka litet mera på tryckfrihet och liknande, som är inskrivet i vår grundlag. Detta representerar värden som vi skall slå vakt om och akta oss för att rasera.

När jag har motionerat i en fråga som rör våra grundlagar har jag gjort det därför att jag inte vill vara med om att betrakta Sveriges grundlagar bara som något som vi ägnar vår vördnad genom att resa oss upp i våra bänkar vid lagarnas tillkomst. Det är riktigare att vår vördnad tar sig uttryck i att vi här i riksdagen samt bland ämbetsmän och domare respekterar de uppfattningar som är inskrivna i landets grundlagar. Det är viktigt att vi skapar respekt för grundlagarna. Ibland förefaller det nästan som om hela samhället är benäget att när och hur som helst sätta grundlagarna ur spel, trots att vi ofta talar så högtidligt om dem.

En mycket liten del av min motion har remitterats till konstitutionsutskot-

Upphävande av regeringsformens stadgande om domares oavsättlighet m. m.

tet, och utskottet har — utan att jag vill klandra utskottet för det — behandlat den delen med utgångspunkt i att spara på argument och papper. Utskottet skriver att grundlagberedningen arbetar på en total författningsreform, och med hänsyn härtill har utskottet inte tagit upp själva sakfrågan till prövning. Grundlagsändringar brukar ju inte genomföras på ett eller två år, även om det har ägt rum nyval till riksdagen mellan dessa år.

Det har emellertid förekommit att grundlag som en gång i tiden stiftats aldrig blivit respekterad därför att den avser förhållanden av värde för de bredare folklagren i samhället vilka aldrig ägnats någon uppmärksamhet. Speciellt gäller det i sådana fall där ingripanden på civilrättslig väg kan beröra en enskild person, som därigenom kan komma i kläm. När det är fråga om samhällets eller kronans eller dessa parters gemensamma intressen kan emellertid nästan vad som helst få förekomma utan att något ingripande görs av myndigheterna.

Man har också menat att riksdagen borde kunna pröva frågorna på ett annat sätt än vad som för närvarande är fallet. Ja, detta kan vara riktigt och även nödvändigt, men vi skall komma ihåg att riksdagen även om den kan stifta lagar inte har möjlighet att ta ställning till hur lagen tillämpas i olika sammanhang. Det är emellertid ändå viktigt att angripa ett förhållande som är felaktigt. Vi här i riksdagen borde därvid kunna tala ett direkt språk och slippa att, såsom vi i dag tvingas göra i grundlagsfrågor, använda citat för att inte herr talmannens klubba skall falla. Det är en orimlig ordning.

Det heter i grundlagen att domarmakten, vissa ämbetsmän m. m. skall stå över all misstanke i olika sammanhang. Man har en känsla av att denna grupp av människor utanför riksdagen behandlas som om de hade egenskaper som det inte ligger i mänsklig förmåga

att motsvara. Jag vill i detta sammanhang påminna om följande som professor Stjernberg skrivit om domarkårens självständighet och oberoende: »Då dessa så betydelsefulla synpunkter framföras förbises ofta, att hinder måste resas icke blott emot *främmande* politiska inflytelser över domarne utan även däremot att domarnes *egna* politiska intressen och värderingar tränga in i deras dömande verksamhet. Domarkårens oberoende och självständighet är icke i sig självt en tillräcklig garanti. Motviker i vågskålen äro ock nödvändiga. — Vad svenska förhållanden beträffar må också observeras, att en förutsättning för domarkårens oberoende brister därigenom att denna kår icke är på något bestämt sätt skild från ämbetsmannakåren i allmänhet. Den särskilda judiciella prägel, som annorstädes, t. ex. i anglosaxiska länder, kännetecknar domarne, saknas hos oss.»

Jag konstaterar, herr talman, att vid sidan av riksdagen har vi en makt som är vida starkare än riksdagen och som blir starkare och starkare för varje dag. Då reser sig frågan: Är det rimligt att vi här i riksdagen förbehåller domare och ämbetsmän immunitet? Vi betraktar det som självklart att vi skall säga vad vi menar till de två excellenser som uppträder här i riksdagen, och det är naturligt att vi kritiskt skall granska deras göranden och låtanden. Men jag är förhindrad att här nämna ett visst fall eller en viss handling, även om förhållandet är avgörande för bedömningen av hela den fråga det gäller.

Det har ansetts att domarkåren skulle vara immun i politisk mening. Men alla som läst litet historia vet att domarkårens fostran genom århundraden har syftat till att domarkåren och rättsväsendet över huvud taget skulle tjäna de politiska intressena och personliga intressen som en viss grupp har. I dag är vi emellertid i en annan situation, eftersom man år 1918 ändå bestämde att det skulle vara en demokratisk författ-

Upphävande av regeringsformens stadgande om domares oavsättlighet m. m.

ning i detta land. Vi har också en grundlag med rötter många hundra år tillbaka i tiden.

Det visar sig även att dessa ämbetsmän mycket aktivt deltar i politisk verksamhet. Jag har ställt mig frågan: Hur kan det komma sig att t. o. m. fungerande JO kan vara i det här huset och bedriva politisk verksamhet och att vi upplåter lokaler m. m. härför? Hur skall man uppskatta respekten för den mening som synes göra sig gällande, att domare och ämbetsmän icke skall påverkas av det politiska skeendet, när sådant kan äga rum?

Det är ingenting som hindrar att domare kan påverkas i olika avseenden. Helt nyligen fördes i Dagens Nyheter en diskussion om klassamhälle och klassjustis och det var bl. a. en professor i Lund som mycket kritiskt granskat olika förfaranden. Och i dagens tidningar läser vi om hur domarmakten i ett annat land för att stävja det fria ordet tillgripit ytterst hårda straff mot såväl advokater som anklagare — man har velat tysta vissa meningssyttringar. Det märkliga är att den som känner sig kränkt själv skall avgöra förseelsens art och dessutom kunna utdöma straffet.

I den huvudmotion som ligger till grund för den mindre motion som hänvisats till konstitutionsutskottet har jag påpekat hur man, århundrade efter århundrade och fram till dags dato, ändå följt vissa principer som är väsentliga för den svenska allmogen.

Detta finns inskrivet i grundlagen men det respekteras inte. Det förefaller som om man skulle säga: Visserligen regnar det men jag har ju paraply.

Anledningen till att jag tagit upp frågan om domarnas och ämbetsmännens immunitet är att byråkratin växer och att det kommer nya ämbetsverk på löpande band. Till slut har vi bibringats en känsla av att riksdagen är underordnad olika ämbetsverk och den därmed förknippade byråkratin och att

riksdagen saknar de möjligheter som den utanför riksdagen stående har att kritiskt granska det hela.

Utskottet talar om att hela grundlagsfrågan är under omprövning. Ja, men jag har inte krävt att hela grundlagen i och för sig skall behöva bli föremål för någon mera ingående utredning. Om man toge bort alla de hinder som föreligger för riksdagen att pröva frågor som gäller ämbetsverk och domarkår, skulle vi ändå kunna se till att lagen följs. Jag är säker på att vi inte skulle missbruka dess prövningsmöjligheter.

Jag vet inte, herr talman, om riksdagen över huvud taget har möjligheter att räkna med att exempelvis brott och handlingar gentemot staten skall beivras. Jag vet heller inte om man skulle anse att ett brott gentemot kronan eller staten är någonting vilket man liksom bör gå förbi. Men, herr talman, eftersom vi i dag rör oss med för samhället så ömtåliga frågor som naturvård, fritidsfrågor, förutsättningar för ökad bygghus m. m., är det ganska påfrestande att se att de värden som samhället har till sitt förfogande och vilka samhället äger inte nyttjas för det gemensamma ändamålet. Därför borde grundlagberedningen, om den skall pröva denna fråga, ur det stora hela bryta ut den och vidta erforderliga åtgärder för att åstadkomma en förändring på detta område.

Om herrarna läser om vad som exempelvis sades från de olika stånden innan man beslöt införandet av tvåkammerssystemet på 1860-talet, framgår att det aldrig var meningen att riksdagen skulle avhända sig sina möjligheter att få granska. När man år 1809 diskuterade dessa frågor, var det bara bondeståndet som mycket kraftigt sade ifrån att domarkårens privilegier icke borde få fortbestå. Redan 1823 inträffade emellertid det märkliga att greve Sparre som ordförande i det särskilda utskottet sade ifrån, att enligt de

Polishus m. m.

erfarenheter han hade var domarkåren den farligaste makten i ett demokratiskt samhälle.

Jag skulle önska att konstitutionsutskottet — eller kanske Kungl. Maj:t — påskyndade denna frågas lösning och om möjligt lade fram ett förslag till höstriksdagen; det är givet att vi i fråga om en grundlagsändring skall vara mycket noga med att följa de anvisningar som gäller i detta sammanhang.

Herr talman! Jag framställer inget yrkande, ty i sak har utskottet ändå ansett att frågan skall upptas till prövning, och den är också redan föremål för en viss prövning. Jag skulle bara ha önskat att utskottet sagt att denna prövning skulle ske med förtur.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Eftersom herr Lundberg inte framställde något särskilt yrkande ber jag endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av proposition med förslag till lag om upplösning av Gotlands läns landstingskommun m. m., och

nr 6, i anledning av proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 för kungl. hov- och slottsstaterna,

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till oförutsedda utgifter,

nr 15, i anledning av vissa i stats-

verkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor,

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet,

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1970/71,

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1970/71,

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster, och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om inrättande av en fond för beredskapslagring.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10

Polishus m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte motioner.

Punkten 1

Polishus m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 2, bilaga 1, s. 3 (punkt 1 i utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 2 januari 1970) föreslagit riksdagen att till Polishus m. m. på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 3 500 000 kr.

Polishus m. m.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 74 av herr *Lindblad* samt II: 90 av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Westberg* i Ljusdal i vad avsåge hemställan

1. att riksdagen måtte avslå förslaget i proposition nr 2 angående utgifter på tilläggsstat II: Kapitalbudgeten, II. Statens allmänna fastighetsfond, 1. Polishus m. m. i vad avsåge investeringsanslag för flyttning av polisutbildningen till Svea livgardes nuvarande lokaler,

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning om möjligheterna att lokalisera den grundläggande polisutbildningen till Gävle och Östersund.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 74 och II: 90, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Polishus m. m. på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 3 500 000 kr.,

2. avslå motionerna I: 74 och II: 90 i vad avsåge utredning.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Enskog* (fp), *Dahlgren* (cp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1. med bifall till motionerna I: 74 och II: 90, såvitt nu var i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Polishus m. m. på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag,

2. i anledning av motionerna I: 74 och II: 90 i vad avsåge utredning hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning om lokalisering av central polisutbildning till ort utanför storstadsområdena.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När man i denna kamrars talar rent allmänt om lokaliseringspolitiska och regionalpolitiska frågor, när man talar om nödvändigheten att minska trängseln i storstäderna, är det inte svårt att få anhängare — då är alla överens. Till och med den majoritet i statsutskottet, bestående av representanter för socialdemokraterna och moderata samlingspartiet, som har tillstyrkt det förslag från Kungl. Maj:t som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 21 om ett anslag på tilläggsstat II på 3,5 miljoner kronor som ett första belopp för att finansiera en flyttning av den centrala polisutbildningen från en lokal i Stockholmsområdet till en annan lokal i Stockholmsområdet var så sent som förra året med om att göra ett principiellt uttalande om vikten av att man inte lokaliserar för mycket i detta område.

På s. 2 i det föreliggande utlåtandet hänvisas här till. Man skriver: »Utskottet har tidigare — — — uttryckt sig dela den uppfattning som — närmast mot bakgrund av storstadstillväxten — innebär att vissa åtgärder i decentraliserande syfte kan och bör vidtas i avvaktan på de utredningar som pågick och pågår i anslutning till expertgruppen för regional utredningsverksamhet. Utskottet fann, liksom dåvarande chefen för inrikesdepartementet, att en väsentligt ökad lokalisering utanför huvudstadsregionen borde övervägas vid en tillväxt av den statliga centralförvaltningen.»

Så sent som förra året var man alltså i statsutskottet absolut överens om att utredningar inte längre skulle få förhindra åtgärder; i avvaktan på utredningarna inte bara kunde utan *borde* åtgärder vidtas i decentraliserande syfte, och en väsentligt ökad lokalisering utanför huvudstadsregionen borde över-

Polishus m. m.

vägas. Man tyckte att det var så angeläget att framhålla detta, att man skrev till Kungl. Maj:t och fäste uppmärksamheten på saken.

Det är i dag, såvitt jag vet, första gången sedan riksdagen ställde sig bakom detta enhälliga utlåtande från statsutskottet som man har att ta ställning till en lokaliseringsfråga av detta slag. Nu är man i princip överens om att förvaltningar och liknande bör flyttas ut från Stockholm men att det i detta fall finns speciella skäl som talar emot detta. Dessa skäl anges av utskottet, och jag vet att justitieministern just nu i första kammaren håller på att ange de skälen. Skälen är att det är lättare att få tag på lärare och att det är lättare för eleverna att få praktiktjänstgöring i Storstockholmsområdet. Man anför dessutom beredskapsskäl. Man kan alltid förebära skäl för att förlägga en förvaltning eller en utbildning till Stockholm. Skall vi någon gång kunna bryta den utveckling som ökar trängseln i huvudstaden med alla de nackdelar det för med sig, måste man bryta igenom en vall av skäl som i och för sig för den som är bekväm talar för att det nog i alla fall är bäst att förlägga verksamheten till Stockholm. Är man inte villig att bryta igenom denna vall av förtuffade meningar, får vi en ödesbestämd utveckling som ökar lokaliseringen till Storstockholmsområdet. Det hjälper inte hur många uttalanden en enhällig riksdag gör, om man inte är beredd att vidta åtgärder.

Det har talats om att man bör hålla industriinvesteringarna i Stockholm under uppsikt. Det tycker jag också att man bör göra — det finns det anledning till. Men det är inte industriinvesteringarna som expanderar i Stockholm och hotar att öka trängseln där, utan det är förvaltningen. Industriinvesteringarna har under senaste tiden praktiskt taget legat stilla i Storstockholmsområdet. Det finns några intressanta siffror i Länsplanering 67 som visar detta. År

1950 var 144 000 personer sysselsatta inom industrin i Storstockholm. I år — tjugu år senare — beräknas siffran till 143 000, alltså en minskning med 1 000 eller praktiskt taget samma nivå. Man räknar med att 142 000 personer år 1980 skall vara sysselsatta inom industrin. Under en tidsperiod av 30 år varierar alltså uppskattningen mellan 144 000 och 142 000 personer.

Den verkliga faran för en ökning av trängseln i Storstockholmsområdet kommer inte från industrin — även om man, som jag redan sagt, har anledning att hålla industriinvesteringarna under uppsikt — utan från förvaltningen. Antalet anställda i förvaltning och övriga tjänster var 113 000 år 1950 och 239 000 år 1970. Det innebär alltså mer än en fördubbling av antalet. Prognosen för 1980 är 340 000 — tre gånger så många som 1950 och nästan tre gånger så många som beräknas vara sysselsatta inom industrin år 1980. Man har i prognoserna alltså förutsett denna kraftiga ökning av förvaltningen. Antalet sysselsatta i förvaltning och övriga tjänster skulle öka från 23 procent av antalet sysselsatta i Storstockholmsområdet 1940 till 44 procent år 1980. Denna utveckling är dock inte ödesbestämd, om man är beredd att vidta konkreta åtgärder för att bryta den.

När den motion som från folkpartihåll väckts i denna fråga behandlades i utskottet anslöt sig centerpartiets representanter — naturligt nog, med den grundinställning man inom centerpartiet har till denna fråga — till tankegångarna i motionen. I den hemställdes att man skulle avslå det första anslagsäskandet på tilläggsstat på 3,5 miljoner kronor, vilket i fortsättningen skall följas av flera anslag, och att man skulle uttala sig för att förlägga den centrala polisutbildningen till någon ort utanför Stockholm. I den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet avstyrks investeringsanslaget och begärs en utredning hos Kungl. Maj:t om loka-

Polishus m. m.

lisering av den centrala polisutbildningen till ort utanför storstadsområdena. Det finns flera orter utanför Storstockholmsområdet som är lämpliga för en sådan lokalisering.

Herr talman! Jag skulle tro att man kan säga att omröstningen i denna fråga blir ett blodprov på det verkliga intresset för åtgärder på detta område. Nu är det inte längre en fråga om läpparnas bekännelse — då kunde vi få en enhällig riksdag och en allmän och till intet förpliktande anslutning — utan nu gäller det konkreta åtgärder. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Det är en motion av herr Westberg och mig i denna kammare och herr Lindblad i första kammaren som behandlas i detta utlåtande. Efter den argumentation för motionen och reservationen som herr Gustafson i Göteborg framfört skall jag försöka fatta mig kort.

När vi motionärer läste om nylokaliseringen av polisutbildningen i statsverkspropositionen fann vi att där inte fanns någon uppgift om huruvida man i denna fråga hade företagit någon prövning i enlighet med det riksdagsbeslut som vi träffade i fjol om utflyttning av statlig förvaltning. Därför fann vi anledning att ta upp denna fråga till ytterligare behandling genom att motionera. Huvudbakgrunden till vårt motionskrav är det kända faktum att Storstockholmsregionens tillväxt på bekostnad av de andra landsdelarnas expansion är ett mycket stort och allvarligt problem. Professor William-Olsson och ett par yngre planerare vid generalplanberedningen i Stockholm har nyligen i Dagens Nyheter debatterat Storstockholms tillväxt. Gemensamt för inläggen är slutsatsen att tjänstesektorns tillväxt är främsta orsaken till regionens expansion. Den offentliga förvaltningen växer mer i Storstockholm än i landet

i övrigt. Professor William-Olsson konstaterar att en ändrad balans kan åstadkommas om statliga verksamheter flyttar ut i landet. Ett detaljstudium av förändringarna i arbetstillfällenas fördelning visar entydigt att partihandeln, banker och försäkringsbolag, samfärdsel, offentlig förvaltning, forskning, uppdragsverksamhet och fritidsliv expanderat snabbare i Storstockholm än i övriga delar av landet mellan 1960 och 1965. Staten kan genom en effektiv lokaliseringspolitik i samverkan med näringslivet åstadkomma mer för att utjämna de regionala skillnaderna i landet, men ofrånkomligen har staten det starkaste inflytandet över sin egen verksamhet.

Mot den bakgrunden är statstjänstemännens växande antal i Stockholm påfallande. Varje år ökar detta antal i Storstockholm med cirka 2 500. Enbart antalet tjänstemän i kanslihuset växte från cirka 500 på 1950-talets mitt till 1 200 ett drygt decennium senare. Den statliga förvaltningen ökade med 28 procent under de fem första åren på 1960-talet — de är ju helt överblickbara nu.

De möjligheter som finns till ökad decentralisering har uppenbarligen inte tagits till vara. Försvarets fabriksverk är ett lysande undantag — dess centralförvaltning har flyttat ut från Storstockholm. Viljan till decentralisering måste öka på den statliga sidan, och därtill måste vi i riksdagen börja inse att de stora vinsterna med utflyttning inte längre kan göras på industrisidan utan på tjänstesektorn, och det måste påverka lokaliseringspolitikerna.

Med detta faktum för ögonen har vi yrkat att man borde pröva, innan man fastlade polisutbildningen i Storstockholmsområdet, att förlägga den till andra orter, och vi har nämnt två orter — Östersund och Gävle — som tänkbara. I Östersund företas redan en viss vinterutbildning vid korta kurser, och det har visat sig gå bra, såvitt jag känner till.

Polishus m. m.

Vi har med stort intresse tagit del av vad utskottet har sagt. Utskottet har funnit det särskilt angeläget att påpeka att lärartillgången är större här i Stockholm. Som herr Gustafson i Göteborg mycket riktigt har sagt kommer det alltid att finnas skäl — och även starka skäl — att förlägga sådana statliga institutioner till Storstockholmsområdet. Vill man inte alltid låta sig ledas av dem, kommer allting att bli förlagt hit, men då skall man inte anta högtidliga deklarationer som går i annan riktning, såsom riksdagen gjorde förra året.

Nu säger man att det kommer att bli svårt att få lärarkrafter i andra orter. För bara något år sedan antog riksdagen riktlinjer för den högre undervisningen, och man sade att systemet med universitetsfilialer borde utvecklas vidare. De kontakter jag har på det området visar att detta också är på gång, och det kan tänkas att inte minst de två orter vi nämnde har goda förutsättningar att täcka lärarbehovet, i varje fall i viss utsträckning.

För övrigt vill jag säga att jag förstår utskottet när det påpekar att behovet av poliser är starkt i Stockholm och att eleverna kan betyda en förstärkning under vissa perioder. Det är alldeles klart att så är fallet. Det är ett skäl, men det är inte ett tillräckligt skäl. Jag tycker därför att reservanterna liksom vi motionärer har åberopat starka motiv för kravet på att det företas en rejäl utredning och inte de s. k. utredningar som har antytts i utskottets utlåtande.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! När riksdagen i fjol uttalade att åtgärder i decentraliserande syfte kan och bör vidtas i avvaktan på de utredningar som pågår, uppfattades detta som ett viktigt ställningstagande. När därjämte statsutskottet och riksdagen framhöll att en väsentligt ökad

lokalisering utanför huvudstadsregionen bör övervägas, måste det tolkas som ett uttryck för en strävan att förhindra en alltför stor anhopning av människor till huvudstadsområdet.

Så måste enligt min mening förra årets beslut tolkas. Det är inte ofta som riksdagen så snart som i det här fallet får tillfälle att själv visa om den är beredd att ta konsekvenserna av tidigare beslut och uttalanden. Förläggningsen av polisutbildningen är i det avseendet en provosten. Det kommer vi inte ifrån. Herr Lindblad i första kammaren och herr Jönsson i Ingemarsgården och jag i den här kammaren har föreslagit att riksdagen måtte begära en skyndsamt utredning om möjligheterna att lokalisera den grundläggande polisutbildningen till Gävle eller Östersund och att därför avslå förslaget i proposition 2 angående utgifter på tilläggsstat i vad avser investeringsanslag för flyttning av polisutbildning till Svea livgardes nuvarande lokaler.

Egendomligt nog har inte statsutskottets majoritet ens velat sträcka sig så långt som till en utredning, trots riksdagens enhälliga uttalande förra året. De skäl som majoriteten åberopar för sitt ställningstagande kan knappast anses avgörande. Man säger att kraven på högt kvalificerade speciallärare till största delen inte kan tillgodoses på annan ort än Stockholm. Det återstår att bevisa den saken. Hur kunde det då gå till att utbilda poliser tidigare utanför huvudstaden? I Gävle t. ex. bedrevs sådan undervisning i mer än tio år utan att lärarfrågan vållade några bekymmer, åtminstone inte några allvarigare sådana. Man var också där mycket angelägen att få behålla polisutbildningen.

Ytterligare ett skäl som utskottet anför är att polisaspiranterna under den praktiska utbildningen utgör en beaktansvärd förstärkning av poliskadern inom Stockholmsområdet. Också det skälet är väl ganska diskutabelt. Det torde vara i mycket begränsade uppgif-

Polishus m. m.

ter som dessa ej färdigutbildade aspiranter kan och bör användas. Däremot kan givetvis de poliser som genomgår vidareutbildning eller specialutbildning utgöra ett värdefullt tillskott, men den utbildningen var inte medtagen i motionsyrkandet.

Det kan också ifrågasättas, om det är lyckligt att centralisera hela polisutbildningen i stort sett till en enda stor enhet där eleverna känner sig isolerade och upplever sig som nummer och lätt känner främlingskap i det stora sammanhanget. Den personliga omsorgen, som jag tror är väsentlig i polisutbildningen, får inte tillräckligt utrymme i ett sådant sammanhang. Det har också sagts mig från polishåll att många som skulle vara intresserade av polisyrket avstår inför tvånget att söka sig till Stockholm. Frågan har alltså även en rekryteringsaspekt.

Såvitt jag kan förstå föreligger inget avgörande hinder för en utflyttning från huvudstaden av den grundläggande polisutbildningen. Den utredning som vi har begärt skulle visa om det ändå skulle vara fallet. Men varför motsätter man sig då en sådan utredning?

Frågan har också andra aspekter, som vi har hört av föregående talare, och jag behöver på det området inte lägga ut texten i nämnvärd grad. Men det finns anledning att fråga: Är vi beredda att slå in på den väg som vi förordade förra året? Hur stor är regeringens och statsmakternas vilja att verkligen pröva förutsättningarna för utflyttning från Stockholm av statlig verksamhet för att motverka den överhettning och därav följande problem som sammanhänger med tillväxten av storstadsregioner? Vill riksdagen medverka till en decentralisering? Om så är fallet, kan då Norrland komma i fråga? Detta är för oss norrlänningar oerhört viktiga frågor, som vi inte går förbi utan vidare. Vi kräver svar på de frågorna, inte bara i ord utan i handling. Här har riksdagen i dag ett tillfälle att visa var den står.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! Jag uppskattar i allra högsta grad herrar Jönssons i Ingemarsgården och Westbergs i Ljusdal uppmärksamhet och påpasslighet när det gäller att verkligen försöka på olika sätt bevaka Norrlands intressen. Jag tycker att de på grund av sitt motionerande här är värda all uppskattning. Jag försäkrar att tredje avdelningen vid sin sakbehandling av denna fråga verkligen har behandlat herrarnas motion, även om det naturligtvis erbjuder svårigheter att få ett samlande grepp över den, när den innehåller förslag om lokalisering till så vitt skilda orter som Östersund och Gävle.

Jag är, herr talman, litet förvånad över att folktoppartigruppens ordförande här vill göra denna fråga till, som han säger, ett blodprov på kammarens känsla för lokaliseringpolitiken. Det är väl ändå, herr Gustafson i Göteborg, att något skjuta över målet.

Jag vill erinra om två saker. För det första är ju detta ingen lokaliseringsfråga. Här är det fråga om att bygga ut den i Stockholm befintliga polis-skolan, ge den de utökade lokaler som den snabbt är i oundgängligt behov av, om den skall kunna fullfölja den polisutbildning, vars utökning vi alla är intresserade av. För det andra vill jag erinra om att det inte är så länge sedan vi här i kammaren alla gemensamt beslöt en utbildningsreform för polisen. I den ingick — det tror jag herrar Westberg och Jönsson har glömt bort — faktiskt som en förutsättning att polisens grundskoleutbildning skulle vara centraliserad, inte på något sätt utspridd. Däremot går det lättare att sprida ut specialutbildningarna; de är utspridda och kommer väl att vara det också i

Polishus m. m.

fortsättningen, även när nya specialiteter kommer till.

Jag och majoriteten både i avdelningen och i utskottet har sett detta på det sättet, att här är det fråga om en nödvändig utbildning i en skola, som snabbt behöver få bättre och utökade lokaler, om den skall kunna fullfölja sin verksamhet på det sätt som vi från riksdagens sida kräver att den skall göra.

Vi har hört oss för hos rikspolisstyrelsen mycket ingående om detta, och man har från rikspolisstyrelsens sida för oss i avdelningen klargjort att frågan har remitterats till utflyttningsutredningen, som sysslar med möjligheterna att flytta ut statliga förvaltningar i landet. Denna utflyttningsutredning har obetingat accepterat polisskolan i Stockholm och ansett det vara nödvändigt att ha den där.

Jag skall fatta mig kort, herr talman, men på grundval av detta och för övrigt med tanke på motiveringen i utskottsutlåtandet tycker jag det finns anledning att yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill göra det samtidigt som jag önskar påpeka att statsutskottets ställningstagande förra året står kvar och att man, åtminstone från den avdelningens sida som haft att behandla det här ärendet, i varje enskilt fall kommer att pröva vid, som det står, en tillväxt av den statliga centralförvaltningen om det finns möjligheter att företa en utflyttning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Ljungberg såsom talesman för utskottsmajoriteten gav motionärerna en klapp på axeln för deras motion, men jag tror att de kanske skulle ha varit tacksammare för en mer positiv behandling i sak än denna lilla sympatityttring. Däremot ansåg

fröken Ljungberg att det inte var särskilt lämpligt att jag såsom en av reservanterna, vilket jag ju är i detta fall, tycker att denna fråga är viktig. Men jag råkar anse att frågan är betydelsefull, och då måste jag väl också få säga det.

Vidare sade fröken Ljungberg att det inte är någon lokaliseringsfråga vilket förvånar mig synnerligen mycket. I riksdagens uttalande förra året, till vilket fröken Ljungberg anslöt sig, talas det ju om att man bör vidta åtgärder i decentraliserande syfte och att man bör överväga en väsentligt ökad lokalisering utanför huvudstadsregionen. Att man därvid också avsåg en utflyttning av redan befintliga organ måste väl anses självklart. Beträffande samtliga redan befintliga organisationer och organ i Stockholm gäller att det en gång har beslutats att de skall ligga i Stockholm, och skall vi få någon ändring till stånd måste vi ju fatta beslut om utflyttning.

Fröken Ljungberg framhöll också att vi beslutat att polisutbildningen skall vara centraliserad, men är det verkligen riktigt att alla angelägenheter som gäller hela landet skall skötas i huvudstaden? Gör vi en sådan tolkning av begreppet centralisering tror jag vi är illa ute. Motionärerna har angett att det kan finnas flera orter, men de har inte sagt att man skall splittra upp utbildningen. Fortfarande gäller att det skall vara en utbildning enligt de riktlinjer som dragits upp av riksdagen. Problemet är att finna lämplig utbildningsort.

Fröken Ljungberg sade att statsutskottets uttalande förra året som nu åberopas står kvar, och det förstår jag väl att det gör. Herr talman! Det står givetvis kvar och det kommer det att göra även nästa gång det föreslås att en statlig förvaltning skall flyttas från Stockholm. Då kommer det också att sägas att det föreligger alldeles speciella skäl som gör att en utflyttning inte kan bli aktuell i det fallet, men att uttalandet står kvar.

Polishus m. m.

Herr talman! Jag yrkar på nytt bifall till reservationen.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Ljungberg anförde tre skäl för sin ståndpunkt.

För det första tyckte hon att det var svårt att få ett grepp om saken eftersom det föreslagits så vitt skilda orter som Gävle och Östersund. Att detta kan vara något skäl för avslag förefaller mig utomordentligt förvånande. Om man i den utredning som vi föreslagit finner att Gävle är den lämpligaste orten utanför Stockholm, bör utbildningen förläggas dit. Och om Östersund skulle visa sig vara den lämpligaste orten, så får den frågan prövas. Det behöver inte vara något skäl för att yrka avslag på förslaget om en utredning, fröken Ljungberg!

Sedan vill jag upprepa vad herr Gustafson i Göteborg sade nyss, nämligen att grundutbildningen mycket väl kan vara centraliserad, även om den är förlagd till Gävle eller Östersund. Det finns inget som helst hinder för det.

Slutligen sade fröken Ljungberg att det var nödvändigt att den grundläggande polisutbildningen är förlagd till Stockholm; i varje fall uppfattade jag hennes uttalande så att hon ställde sig bakom den ståndpunkten. Men kan man verkligen hävda den meningen med sakliga skäl? Det förefaller mig mycket möjligt och lämpligt att flytta den grundläggande polisutbildningen ut från Storstockholmsområdet. Vad vi begär är en utredning, som får ge svar på den frågan. Varför inte då gå på reservanternas linje?

Fröken LJUNGBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg läste inte slutet på den mening, som han ett par gånger citerade. Den slutar med orden »ökad lokalisering utanför huvudstadsregionen borde över-

vägas vid en tillväxt av den statliga centralförvaltningen». Men nu är det inte fråga om någon tillväxt av den statliga centralförvaltningen utan det gäller att skaffa en redan i Stockholm pågående utbildningsverksamhet ändamålsenliga och nödvändiga lokaler. Naturligtvis kan man ändå överväga att flytta hela polis-skolan till annan ort, men då vill jag åter erinra om det beslut som fattades 1967 om polisutbildningen och reformeringen av densamma. I det enhälliga beslutet ingick att skolan skulle ha sina lokaliteter förlagda till Stockholmsområdet. De låg då i Solna, och de skall vara kvar där även efter tillkomsten av detta nya. Det beslutet har herrarna en gång varit med om att fatta, och det finns ingen anledning att gå ifrån det beslutet just när lokalbehovet är så trängande som det är för polis-skolan i dag.

Sedan har jag inte klappat herrar Jönsson i Ingemarsgården och Westberg i Ljusdal på axeln, herr Gustafson! Jag tillåter mig inte sådana nedlåtande gester. Jag uttrycker en uppskattning av deras påpasslighet, och det var ärligt menat.

Vad slutligen beträffar herr Gustafsons i Göteborg kritik av vårt ställningstagande i denna fråga är jag förvånad över den, därför att herr Gustafson gör detta till en testfråga om inställningen till lokaliseringspolitik över huvud taget.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jo, jag har visst läst meningen i statsutskottets utlåtande förra året till slut. I mitt första anförande läste jag ordagrant upp hela det avsnitt i statsutskottets utlåtande som det här rör sig om. Jag anser nämligen detta vara en utomordentligt viktig fråga, och jag menar också att det uttalande som riksdagen gjort skall tillmätas stor betydelse.

Polishus m. m.

Fröken Ljungberg sade att en lokalisering utanför huvudstadsregionen bara skulle komma i fråga när det gällde en tillväxt av den statliga centralförvaltningen. Denna utbildning innebär ju en utvidgning av den tidigare utbildningen. Detta är emellertid ovidkommande. Det intressanta i sammanhanget är om riksdagen har något intresse av att medverka till den kraftiga ökningen av den offentliga förvaltningen i Storstockholm; Länsplanering 67 visar ju en tredubbling av antalet i offentlig tjänst och övriga tjänster anställda personer under en 30-årsperiod, medan antalet anställda inom industrin ligger stilla. Anser riksdagen att denna utveckling skall brytas? Jag anser att varje fråga om lokalisering som kommer upp efter detta enhälliga uttalande från riksdagen är en testfråga. Jag har svårt att inse hur detta spörsmål skulle kunna bagatelliseras.

Om vi skall komma någonstans, måste vi någon gång börja. Mot detta invänds att riksdagen ju har uttalat sig för att det skall vara en central utbildning förlagd till Stockholm. Fröken Ljungberg återkom till detta argument. Ja, det är något som gäller samtliga statliga organ och förvaltningar som ligger i Stockholm. Riksdagen har en gång beslutat om deras placering. Skall vi få någon ändring i detta förhållande, måste vi också här i riksdagen fatta beslut om en sådan ändring.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Reservanterna och även talare i denna kammare har framhållit att de skäl som framförts i statsverkspropositionen inte varit tillräckligt utförliga. Samtidigt har beträffande föregående års riksdags beslut framhållits att det alltid finns och även i framtiden kommer att anföras skäl för att nya lokaler för statlig verksamhet skall förläggas till Stockholmsområdet. Men

därmed kan man väl inte ha menat annat än att det måste tas hänsyn till tyngden av de skäl som föreligger.

Jag skall gärna tillmötesgå önskemålet om att närmare precisera skälen för förslaget om inrättande av polisskolan i Ulriksdal. Även om behovet av nya lokaler för polisskoleutbildningen inte har ifrågasatts, vill jag först något belysa denna fråga.

Den utbildningsreform som genomfördes den 1 juli 1967 medför att antalet elever vid polisskolan kommer att öka, framför allt från den 1 juli 1972 när de polismän som fått grundutbildning enligt den nya utbildningsordningen skall börja genomgå den s. k. högre poliskursen, vilken är en påbyggnad av polisutbildningen och vilken är obligatorisk för samtliga polismän.

Polisutbildningsreformen innebär också att grundutbildningen har fått en väsentligt ändrad utformning. Den nya grundutbildningen präglas av ett större inslag av praktiska övningar och framför allt, vilket har betydelse i detta sammanhang, en bättre samordning av den teoretiska och den praktiska utbildningen.

Vid den nuvarande polisskolan i Solna, som tillkom så sent som år 1965, saknas i stort sett förutsättningar för genomförande av grundutbildningen på det sätt som har avsetts. Resurserna vid huvudskolan i Solna kommer för övrigt endast att räcka till för den utbildning som ligger efter grundutbildningen. Hittills har grundutbildningen skett i provisoriska lokaler i Solna i den s. k. Hagaskolan och i Sundbyberg i den s. k. Albyskolan, och med utnyttjande av Sörentorpsterrängen för praktiska övningar.

Behovet av nya lokaler för grundutbildningen inom polisväsendet är klart dokumenterat, och med hänsyn till den ökning av antalet elever som sker under budgetåret 1972/73 är det mycket angeläget att nya lokaler ställes till sko-

Polishus m. m.

lans förfogande så snart det över huvud taget är möjligt.

Jag övergår här efter till frågan om polis skolan i Ulriksdal. I sitt betänkande Statlig stadsdel har statens järnväfsdelegation efter ingående överväganden föreslagit, att Svea livgardes område vid Sörentorp tas i anspråk för polisutbildning under en övergångstid av 15 år. Även om området på längre sikt — enligt järnväfsdelegationens uppfattning — bör tas i anspråk för annat ändamål, är det inte försvarligt att låta byggnaderna stå oanvända, i all synnerhet som de flesta av dem är i gott skick. I anspråkstagande av området för polisutbildning befanns vara det lämpligaste av de förslag som diskuterades av delegationen och skulle också kunna genomföras till relativt begränsade kostnader, vilket inte är oväsentligt i sammanhanget.

Om dessa kaserner av de skäl som reservanternas anfört inte skulle få användas till polis skola, kan de ju rimligtvis inte heller få användas för något annat statligt förvaltningsändamål. Jag vill då fråga reservanternas: Vad skall kasernerna användas till?

I anledning av järnväfsdelegationens förslag har byggnadsstyrelsen och rikspolisstyrelsen bedrivit ett intensivt planeringsarbete som redovisades till Kungl. Maj:ten under hösten. Det har vid detaljplaneringen ytterligare bestyrkts att området skulle passa alldeles utmärkt för polisutbildning.

Vid mina överväganden i denna fråga har jag också undersökt hur angeläget det är att förlägga skolan till Stockholmsområdet. Vid denna bedömning har jag — som framgår av statsutskottets utlåtande — varit i kontakt med delegationen för lokalisering av statlig verksamhet. Skälen för att förlägga polisutbildningen till Stockholmsområdet har delvis redovisats i statsutskottets utlåtande. Jag vill nu närmare utveckla ytterligare några skäl.

Först vill jag särskilt understryka att

skolans behov av lärarkrafter inom vitt skilda områden knappast kan tillgodoses på någon annan ort i landet. Undervisningen fullgörs i mycket stor utsträckning — ca 35 000 timmar av totalt ca 60 000 timmar — av timplärare som är specialister på olika områden. I de polisiära ämnena kommer åtskilliga av dessa från rikspolisstyrelsen och Stockholms polisdistrikt. Vidare utnyttjas 40 jurister som timplärare. I ämnen som psykologi, psykiatri, medicin, rättsmedicin, sociologi och socialkunskap anlitas en rad experter som timplärare. För att klara de praktiska avsnitt som är inlagda i den teoretiska undervisningen krävs tillgång till instruktörer erfarna i polistjänst. Stockholms polisdistrikt har de resurser som behövs för detta liksom för att klara den rena praktikutbildningen som pågår i åtta veckor.

En ändrad lokalisering skulle, som framgår av det sagda, i flera fall framtvinga en sänkt målsättning inom väsentliga områden av polisutbildningen, och meningen var ju att vi genom att förlägga skolan inom Stockholmsområdet skulle kunna få en bättre polisutbildning.

En polis skola i Ulriksdal ger också fullgoda möjligheter att driva den regionala och lokala fortbildningen inom Stockholmsområdet som är en nödvändig förutsättning för vidmakthållande och förbättrande av polismännens färdigheter. Polis skolornas nära anknytning till rikspolisstyrelsen har tillmätts viss betydelse liksom de förstärknings- och beredskapsaspekter i förhållande till Stockholms polisdistrikt som nämns i utskottets utlåtande.

Det var någon talare här som yttrade att man inte kunde ha så stor nytta av praktikutbildningen i detta sammanhang. Jag anser emellertid att man visst kan ha nytta av praktikutbildningen. Denna utbildning kräver ett stort polisdistrikts resurser för att ge erforderligt utbyte, och i Stockholms polisdistrikt

Polishus m. m.

har uppbyggts en särskild organisation med handledare m. m. för att planera och genomföra denna kontinuerligt pågående utbildning med 180—200 elever. Och jag tycker att man borde kunna ta i beaktande ett sådant skäl som att den förstärkning av Stockholmsområdets poliskader som sker genom praktikutbildningen är betydelsefull inte minst när det gäller bevakningen och ordningens upprätthållande i tunnelbanestationer, vid ambassadbyggnader och på andra platser i Stockholm. Det har därför visat sig att polisaspiranterna på ett påtagligt sätt underlättat Stockholmspolisens svåra arbete.

Tidsfaktorn och de totala kostnaderna för projektet har givetvis också i viss mån inverkat på bedömningen. Vid bifall till förslaget kan grundutbildning i dess nya form anordnas vid polisskolan Ulriksdal redan den 1 september 1970.

Det bör också framhållas att en eventuell decentralisering av grundutbildningen och den övriga utbildning som enligt det i propositionen redovisade förslaget kan förläggas till polisskolan Ulriksdal, skulle innebära en splittring av polisskoleverksamheten. Det kan nämligen inte komma i fråga att inte utnyttja polisskolan i Solna, vilken, som jag tidigare har nämnt, färdigställdes år 1965 för sitt ändamål.

Sammanfattningsvis vill jag konstatera att det vid polisskolan Ulriksdal finns goda möjligheter att inom en snar framtid skapa goda förutsättningar för att också i framtiden bedriva den centrala, regionala och lokala utbildningsverksamhet som för närvarande redan genomförs i Stockholmsområdet. Om polisskolan Ulriksdal inte kommer till stånd, skulle detta få svåra konsekvenser för utbildningsverksamheten. Det ökande utbildningsomfånget ställer redan fr. o. m. 1970/71 krav på nya lokaler utöver de provisoriska. Målsättningen för utbildningen av polisaspiranter har hittills inte kunnat upp-

fyllas, främst på grund av bristen på övningsterräng och yttre utbildningsanordningar. Skulle polisskolan Ulriksdal inte utföras, blir resultatet en lägre utbildningsstandard för den polisiära grundutbildningen och också för vissa andra utbildningsområden. Det kan förutsättas att annat lämpligt område i Stockholmstrakten eller på annan plats ej kan ställas till förfogande redan 1970. Nybyggnad för motsvarande utbildningsomfång som polisskolan Ulriksdal torde ta minst fem år och medföra avsevärt högre kostnader än de 14 miljoner kronor som polisskolan Ulriksdal kostar i ombyggnad. Utbildningssituationen är för närvarande svår, och den skulle enligt min mening bli ohållbar om inte polisskolan Ulriksdal kommer till stånd år 1970.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket värdefullt att justitieministern här givit en så utförlig motivering till det förslag som ligger i propositionen om tilläggsstat. I själva statsverkspropositionen berörs inte dessa frågor alls, och man tycker kanske att detta hade varit motiverat. När man nu första gången tar upp en sådan lokaliseringsfråga efter det att riksdagen gjort ett enhälligt uttalande beträffande önskvärldheten att skyndsamt och utan att avvakta utredningar flytta ut förvaltningar utanför Storstockholmsområdet, tycker jag att också de kontakter som statsrådet har haft borde ha redovisats. Nu har vi i alla fall fått denna redovisning, och det är vi glada för.

Nu säger justitieministern att de lokaler som finns i Svea livgardes kaserner inte gärna kan stå oanvända. Det verkar som om lokaliseringsundersökningen huvudsakligen hade rört sig om hur man skall använda de kaserner som nu blir tomma. Justitieministern menar att om man inte kan använda dem för polisutbildning, kan man i konsekvens

Polishus m. m.

därmed inte använda dem till något annat heller.

Länsplanering 67 förutser, herr statsråd, att anställda i förvaltning och tjänster i övrigt kommer att från 1970 till 1975 öka med 50 000 personer, om vi inte vidtar några speciella åtgärder. Vi anser det vara nödvändigt att minska denna ökningstakt. Men eftersom polisutbildningen inte tar 50 000 personer i anspråk, är jag säker på att det för de nödvändiga organ, som fortfarande ligger kvar i Storstockholmsområdet, kommer att finna tillräcklig användning för de lokaler det här är fråga om. Vi behöver alltså inte så att säga till varje pris lägga den centrala polisutbildningen i Stockholm därför att dessa kaserer eljest skulle stå tomma.

Nu tror jag inte att detta var något huvudskäl för att behålla polisutbildningen här i Stockholm. Justitieministern nämnde ju praktikutbildningen, och det är klart att den är viktig. Den behöver ett stort polisdistrikt, säger justitieministern. Men tror inte herr statsrådet att det också utanför Stockholm finns polisdistrikt av sådan storlek att de skulle kunna vara basen för en praktikutbildning? Det skulle vara egendomligt om så inte vore fallet. Jag är inte heller säker på att det är lämpligt att bygga upp den polisiära beredskapen här i Stockholm på elever. Nog är det bättre att se till att vi i vanlig ordning får poliser som kan sköta den verksamheten.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för hans redogörelse, som verkligen var behövlig.

Jag vill undstryka att varken vi motionärer eller reservanterna på något vis har velat påstå att utbildningen inte kommer att fungera i Sörentorp. Helt säkert kommer den att göra det, men vi har ansett att man hellre borde flytta ut

den än förlägga den dit. Vi har sett frågan från lokaliseringssynpunkt, och jag är i det avsendet besviken på justitieministern, som tydligen har betraktat frågan om vad kasernerna skall användas till såsom en mycket viktig faktor i bedömningen. Det tycker jag inte att den kan vara. I mitt anförande framhöll jag att det blir 2 500 nya tjänster varje år på det statliga området här i Stockholm, och då borde det ändå finnas rimliga möjligheter att ta till vara dessa lokaler på ett vettigt sätt — om de inte är så gamla att de skall rivas; man river ju ganska fina hus här i Stockholm, och kaserner tillhör såvitt jag förstår ändå inte de allra värdefullaste byggnaderna här i landet. Det är bra att dessa får en vettig användning, men jag tror att polisutbildningen skulle ha varit ett bra objekt att flytta ut och att saken borde ha undersökts ytterligare.

Jag konstaterar också att det inte bara är grundutbildningen som skall ligga i Stockholm, inom det nya området. Den utbildning som kommer därefter skall vara kvar i Solna, ty där har man så nya lokaler som från år 1965, och de måste användas. Det kommer alltid att finnas motiveringar för att allting skall vara kvar i Stockholm. Jag tyckte också att fröken Ljungberg som ett av sina bärande motiv hade att det som är i Stockholm alltid skall vara kvar där. Det verkar även som om den omnämnda utflyttningsutredningen har accepterat detta. Av dessa tankegångar, som man hör framföras från olika håll, får man närmast det intrycket att det aldrig kommer att bli några förslag om utflyttningsutredning, utan verksamheten i Stockholm skall ständigt expandera. Det stämmer med det förhållandet, att av de förslag, som lades fram för tio år sedan, blev bara ett genomfört. Vi kan alltså inte fästa någon tillit till att riksdagens uttalande skall få någon effekt, utan det blir mera en honnör åt dem som är oroliga ute i landet.

Polishus m. m.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern säger att det skulle bli mycket dyrare att bygga nytt, om man skulle gå in för det. Det är väl under förutsättning att man inte kan använda de lokaler som nu föreslås till något annat vettigt ändamål, och den förutsättningen tycker jag inte alls att man kan utgå ifrån. Den överensstämmer inte med det verkliga förhållandet. Självfallet kommer lokaler som är användbara att utnyttjas inom Stockholmsområdet, där behoven är så oerhört stora. Det resonemanget kan därför enligt min mening inte tillmätas någon större betydelse. Bygger man inte nytt för polisutbildningen, måste man ju bygga nytt för någonting annat.

Justitieministern har fäst stor vikt vid lärarfrågorna, och det var närmast dem som jag ville ta upp. Jag fick inget svar på min tidigare fråga hur det kunde komma sig att man under så lång tid kunde bedriva polisutbildning i Gävle och där lösa lärarfrågorna men att något sådant nu skulle vara omöjligt. På vilka grunder anser justitieministern att läget nu har blivit så helt annorlunda? Vi lägger märke till att när justitieministern talar om lärarfrågorna och om alla de specialister som behövs tar han med hela polisutbildningen, även vidareutbildningen och specialutbildningen. Men beträffande dessa har det aldrig föreslagits någon utflyttning, herr justitieminister, utan det har bara gällt grundutbildningen. Och att lärarfrågan beträffande den utbildningen skulle vara olöslig i t. ex. Gävleområdet får justitieministern svårt att övertyga mig om; den har gått att ordna tidigare, och från polismannahåll har förklarats att frågan mycket väl går att lösa. Frågan om läraryrket kan därför inte tillmätas den oerhört stora betydelse som justitieministern vill göra gällande.

Jag anser fortfarande att skäl föreligger att utreda frågan och undersöka

om det inte är möjligt att flytta ut denna utbildning från Stockholm.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Jag kan medge att det hade varit bättre om en del av den nu framförda redovisningen hade lämnats redan i statsverkspropositionen. Men jag hade och har fortfarande den uppfattningen att denna fråga inte är så intimt förknippad med den i och för sig önskvärda decentraliseringen att den borde väcka en sådan debatt.

Jag vill tillägga, närmast till herr Gustafson i Göteborg, att i Stockholms polisdistrikt finns 2 700 polismän och i övriga polisdistrikt i Stockholms län ytterligare 1 000. En tredjedel av landets totala polisstyrka finns sålunda i Stockholmsområdet. Det betyder att en tredjedel av dem som utbildas kommer att få sin framtida verksamhet i Stockholm.

Tidigare var en filial till polisskolan förlagd till Gävle. Nu ifrågasättes att man skulle kunna klara en ny polis-skola i Gävle med bl. a. de krav som här har angivits beträffande lärarkrafter. Med all respekt för Gävleborna tror jag att detta är en utopi. Och att tänka sig att man skulle få så många timlärare som det här är fråga om att resa på järnväg till Gävle är väl inte realistiskt och skulle bli alldeles för dyrbart.

Det är inte direkt min sak att ta ställning till frågan om vad man skall göra med kasernerna om vi inte får ha en polis-skola i dem, men jag ville dra den konsekvensen att får vi inte bygga om dem till polis-skola skall vi rimligtvis inte heller bygga om dem till lokaler för någon annan statlig verksamhet i Stockholm. Jag vet inte vad vi i så fall skulle kunna använda kasernerna till — kanske till ett Böndernas hus?

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att justitie-

Polishus m. m.

ministern försöker göra det litet för lätt för sig när han vill göra gällande, att om det inte blir polisskola i dessa kaserneer på Svea livgarde, så blir det ingenting alls eller möjligen ett vad han kallar Böndernas hus. Jag tror att alla andra här närvarande mycket väl kan tänka sig en alternativ användning av dessa byggnader inom ramen för den verksamhet som även i framtiden kommer att finnas i kungliga huvudstaden.

Justitieministern har gett en alldeles utmärkt redogörelse för de skäl — man kan säga starka skäl — som finns för att förlägga denna polisutbildning till Storstockholm. Jag sade redan i mitt första anförande att det alltid kan förebringas skäl och i och för sig även mycket starka skäl för att förlägga en central förvaltning eller ett annat centralt organ till Stockholm. Men vill vi ha någon ändring på de nuvarande förhållandena och vill vi bryta den kraftigt uppåtgående trenden, måste vi bryta igenom den tröghetsvall som finns och vidta konkreta åtgärder. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Sedan jag begärde ordet har mycket sagts, bl. a. i repliker till utskottets talesman och till statsrådet. Statsrådet såg sig föranlåten att här i kammaren redovisa skälen för att man föreslagit att lokalisera polisskolan till Stockholm. De skäl som statsrådet angav är, som herr Gustafson i Göteborg nyss sade, starka — inte minst därför att det nu tydligen inte finns så många vägar tillbaka. Behovet av lokaler kan tillgodoses i Stockholm, och här finns lärare och möjligheter till praktiktjänstgöring. Det kan i dag sägas att det t. o. m. finns sådana omständigheter som gör att en lokalisering till Stockholm i dagens läge är rimlig. Statsrådet har emellertid inte redovisat om man i regeringen har gjort verkligt stora ansträngningar för

att undersöka om det varit möjligt att lokalisera ut polisskolan. Statsrådet påpekade att man redan gjort särskilda anordningar för att skapa möjligheter till praktiktjänstgöring i Stockholm. Men i redovisningen förbigick statsrådet, huruvida man undersökt möjligheterna att genom särskilda anordningar möjliggöra en lokalisering av polisskolan utanför Stockholm.

Statsrådet påpekar att polisutbildningen, som läget är i dag, måhända skulle äventyras, om man inte förlade utbildningen till Stockholm. Så långt har alltså ärendet kommit! Jag har inte möjlighet att bedöma huruvida utbildningen skulle komma att äventyras, om man uppsköt avgörandet i detta ärende några månader för att få en mer allsidig prövning till stånd. Den prövning som förekommit har emellertid inte redovisats i propositionen. Statsrådet säger att man kanske kunde använda byggnaderna till ett Böndernas hus. Detta uttalande visar att det med all sannolikhet inte förekommit någon prövning alls av alternativa användningsmöjligheter. En sådan prövning borde i så fall med hänsyn till riksdagens enhälliga beslut om en decentralisering ha redovisats här i kammaren av statsrådet och i propositionen.

Jag har också förvånat mig över att denna debatt fått ett så stort omfång. Det kanske beror på att talarna inte i någon större utsträckning tycks ha använt manuskript. Den frågan ledde till en lång debatt tidigare i dag.

Jag har närmast begärt ordet för att deklarerera centerpartiets principiella inställning beträffande en decentralisering av samhällseliga aktiviteter. Från vårt håll har sedan länge drivits åsikten när det gäller såväl produktion och service som administration att vi måste flytta dessa aktiviteter från storstadsområdena. Detta gäller också beträffande beslutsfunktionerna här i samhället; också de måste decentraliseras. Inte minst när det gäller strä-

Polishus m. m.

vandena att decentralisera administration och service är det angeläget att vi gör stora insatser. Den fråga vi nu diskuterar är naturligtvis från den synpunkten en lokaliseringsfråga av stor betydelse. Just vad beträffar huvudstaden, som ju är administrativt centrum i vårt samhälle, har administrationen en avgörande betydelse. Vår inställning till decentraliseringen kom till klart uttryck i doktor Hedlunds uttalande förra veckan beträffande vårt förslag till etableringskontroll inom storstadsregionerna. Det förslaget framfördes även under allmänna motionstiden. En sådan etableringskontroll bör omfatta inte enbart industriell produktion utan också sådan sysselsättning som vi har diskuterat här. Jag har, herr talman, velat deklarerat detta och vill inte vidare gå in på någon argumentering i övrigt, eftersom motiven redovisats tidigare i debatten. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag skall också fatta mig kort.

Liksom herr Nilsson i Tvärålund är jag förvånad över att denna debatt fått så stor omfattning; som vanligt under vårriksdagen återkommer även i år tillfället att diskutera dessa näringslivs- och lokaliseringsfrågor. Det måste väl inte minst centerpartiets ledamöter känna till. Till bankoutsiktet har remitterats en motion med 22 punkter med olika önskemål på detta område. Det blodprov som bl. a. herr Westberg i Ljusdal talade om kommer vi med säkerhet att få ta i ett annat och större sammanhang under vårriksdagen. Det behöver man alltså inte efterlysa nu.

Herr Westberg krävde en ytterligare utredning på detta område. Jag skall bara dra en del av de frågor som kommer att få behandlas när 22-punktsmotionen kommer till riksdagen. I den har man tagit upp praktiskt taget alla önskemål man kan tänka sig. Man har

tagit upp frågan om kreditförsörjningen, som utreds av 1968 års kapitalmarknadsutredning, frågan om samhällets insyn i företag, som behandlas i samarbetsutredningen, konsumentpolitiken, som behandlas av konsumentutredningen, utbildningspolitiken, som behandlas av 1968 års utbildningsutredning, lokaliserings- och regionalpolitiken, som behandlas av 1968 års lokaliseringsutredning, och statliga företag, som handhas av det nyligen bildade statliga förvaltningsbolaget, Statsföretag AB.

Kammarens ledamöter vet mycket väl vad som pågår på dessa områden. Man kan då fråga sig om man inte skall avvakta dessa utredningars resultat och vänta med åtgärder på näringslivs- och lokaliseringspolitikens område i varje fall till 1971.

Till sist vill jag till herr Jönsson i Ingemarsgården säga att den statliga delegationen för lokalisering av statlig verksamhet tydligen redan har beslutat sig för att det inte skall bli någon lokalisering bara till Stockholm. Jag kan tala om för herr Jönsson att delegationen under föregående vecka var i Gävle och undersökte bl. a. vissa lokalfrågor. Jag har mig också bekant att den varit i flera städer ute i landet och undersökt lokaliteterna där.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Haglund att vi nu inte diskuterar några 22 punkter. Vi diskuterar ett speciellt ärende: förläggningen av den grundläggande polisutbildningen.

Jag ber att ännu en gång få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning

Meddelande ang. preliminär ärendeplan för tiden intill påskuppehållet — Lokaliseringsbidrag, m. m.

varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 62 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Meddelande ang. preliminär ärendeplan för tiden intill påskuppehållet

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär ärendeplan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under tiden intill påskuppehållet. Sedan planen upprättades har det meddelats dels att de till behandling onsdagen den 4 mars upptagna ärendena från bevillningsutskottet kommer att föreligga till avgörande redan onsdagen

den 25 februari, dels att de till behandling sistnämnda dag upptagna ärendena från allmänna beredningsutskottet kommer att slutbehandlas vid ett senare plenum.

Enligt planen skall ett mycket stort antal ärenden företas till avgörande i kamrarna onsdagen den 4 mars och onsdagen den 11 mars. Det kommer sannolikt att bli ofrånkomligt att anordna extra arbetsplena för att medhinna behandlingen av samtliga dessa ärenden.

§ 12

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde, och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Lokaliseringsbidrag, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

Lokaliseringsbidrag

sition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Lokaliseringsbidrag

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 2, bilaga 8, s. 23—24 (punkt 2 i utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 2 januari 1970) föreslagit riksdagen att besluta att ramen för lokaliseringsbidrag under den femåriga försöksperioden vidgades till 225 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 287 av herrar *Helén* och *Bengtson* samt II: 318 av herrar *Hedlund* och *Gustafson* i Göteborg i vad avsåge hemställan att riksdagen vid behandling av propositionen nr 2 måtte besluta att ramen för lokaliseringsbidrag under den femåriga försöksperioden skulle vidgas med 50 000 000 kr. till 250 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 287 och II: 318, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, besluta att ramen för lokaliseringsbidrag under den femåriga försöksperioden vidgades till 225 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1 a. av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kajiser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Enskog* (fp), *Dahtgren* (cp), *Sjönell* (cp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 287 och II: 318, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

besluta att ramen för lokaliseringsbidrag under den femåriga försöksperioden vidgades till 250 000 000 kr.;

1 b. av fröken *Ljungberg* (m), utan angivet yrkande.

Herr TALMANNEN yttrade:

Debatten beträffande denna punkt må omfatta jämväl punkten 4, men yrkanden rörande sistnämnda punkt framställes först sedan densamma föredragits.

Punkten 2 föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Som vi alla känner till beslöt riksdagen 1964 att ramen för lokaliseringsstödet under försöksperioden som slutar den sista juni i år skulle omfatta 800 miljoner kronor. Från centerns sida underströk vi redan då att det beloppet var otillräckligt. Gång på gång har vi därefter fått rätt, och dagens debatt i den här frågan är ett ytterligare exempel på detta. Nu vill regeringen gå med på att vidga ramen ytterligare med 25 miljoner kronor till totalt 1 225 000 000 kronor till sista juni i år. Det är ett steg åt rätt håll, men det är alltså otillräckligt. Vårt förslag är att en ökning av bidraget skall bli 50 miljoner kronor och att låneramen ökas med 100 miljoner kronor. Jag tror att det skulle vara klokt av regeringen och regeringspartiet men också av de moderata att redan nu acceptera denna ståndpunkt, eftersom den ändå mycket snart måste accepteras. Så starka är nämligen kraven på en utökning av lokaliserings- och regionpolitiken i vårt land.

Så sent som den 16 december i fjol diskuterade vi här i riksdagen tilläggsanslag till vår som jag tycker fattiga lokaliseringspolitik. Arbetsmarknadsstyrelsen hade den 12 september 1969 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt en utökning av bidragsramen med 50 miljoner och av låneramen med 100 miljo-

Lokaliseringsbidrag

ner. Behovet av medel till lokaliseringsbidragen föreföll, av ineliggande ansökningar att döma, vara mera akut än behovet på lånesidan.

Ändå avvisade regeringen och riksdagsmajoriteten helt förslaget i fråga om bidragsdelen, men gav vissa förhoppningar om att möjlighet kunde finnas till förnyad prövning i år, om behov då visade sig föreligga. Om vid ifrågasvarande tidpunkt ineliggande av arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrkta ansökningar hos Kungl. Maj:t hade bifallits, hade det saknats 6—7 miljoner kronor i lokaliseringsbidrag.

Nu har situationen klarnat för regeringen. Man kan ju inte ställa lokaliseringspolitiken helt utan pengar de sista månaderna under försöksperioden. Det finns anledning att påpeka, att regeringen i början av detta budgetår genomdrev en minskning av den ram som vi nu för andra gången under budgetåret diskuterar en utvidgning av. Det visar ju att socialdemokraterna inte satsar på lokaliseringspolitiken utan tvingas att följa efter på grund av den hårda och bistra verkligheten.

Redan vid vårriksdagen i fjol yrkade vi från centerpartiet och folkpartiet på de belopp som arbetsmarknadsstyrelsen begärde senare under året, eller närmare bestämt den 12 september. Sedan dess har åtskilligt hänt som borde ha medfört att lokaliseringspolitiken fått ökade resurser. Socialdemokraterna har enligt vår mening hela tiden varit alldeles för återhållsamma, intill snålhet, med resurser till lokaliseringspolitiken, inte bara i fråga om pengar utan kanske ännu mera beträffande olika instrument för att göra lokaliseringspolitiken mera effektiv. Detta har naturligtvis inverkat psykologiskt ofördelaktigt på alla dem som vill etablera och utvidga samt medfört att den positiva utveckling som vi har trott på i stort sett har uteblivit. Vi har därför, herr talman, fått en alltför fattig lokaliseringspolitik.

Situationen inom lokaliserings- och

regionalpolitiken är otvivelaktigt den, vilket jag tror att alla måste medge, att det nu krävs, liksom även tidigare har varit fallet, väsentligt förstärkta åtgärder. Vi måste med det snaraste få tillstånd större, differentierade insatser, som ger ökade möjligheter att skapa regional balans. Vi måste tillvarata alla möjligheter till företagsamhet som skapar sysselsättning i områden med arbetslöshet. Då får vi inte sköta lokaliseringspolitiken så, att ett otillräckligt lokaliseringsstöd hindrar en önskvärd utveckling. Men det är just den konsekvensen som kan inträffa med den nu förda regeringspolitiken.

Man kan konstatera att den socialdemokratiska regeringspolitiken präglats av entusiasm för omflyttning av arbetskraft från sysselsättningssvaga områden till koncentrationsområden. Det är enligt vår mening en centraliseringspolitik. För en aktiv lokaliseringspolitik har regeringen inte alls haft samma intresse. Våra krav på en mer aktiv lokaliseringspolitik har gång på gång avvisats. Jag skall inte här ta upp tiden med att räkna upp olika förslag som vi har fört fram.

Lokaliserings- och regionalpolitiken är avgörande för frågan om ett centraliserat eller decentraliserat samhälle. För oss i centern är riktningen självklar. Vi vill verka för ett decentraliserat samhälle. Den socialdemokratiska regeringen synes inte ha den ambitionen och den målsättningen med politiken.

Om riksdagen i dag skulle bifalla det föreliggande förslaget, står 33 miljoner kronor i bidrag att disponera för att tillgodose i varje fall avsevärt större anspråk på medel. Även om en del bortfaller vid prövningen med hänsyn till skärpta krav för bidragsgivningen är det uppenbart att denna kan komma att begränsas till följd av att ramen blir för liten. Enligt vår åsikt överensstämmer inte detta med den ståndpunkt som statsmakterna tidigare intagit till stöd-

Lokaliseringsbidrag

givningen under försöksperioden. En tillräcklig bidragsram påverkar även långivningen genom att ärendena som avser både bidrag och lån fördröjs. Utvecklingen inom främst skogslänens avflyttningsområden kräver att insatser för att bryta denna utveckling vidtas så snart som möjligt. De får inte skjutas upp. Måste insatserna uppskjutas hämmar detta även de väsentliga sekundäreffekter som kan initiera en spontan och positiv vidareutveckling.

Herr talman! Denna tilläggsstat är måhända den sista under den femåriga försöksperioden med yrkande om vidgning av ramen, därför att en bister verklighet kräver detta. Enligt vår mening borde som sagt ramen för lokaliseringsbidrag ökas med 50 miljoner och för lån med 100 miljoner, vilket på detta område av samhällspolitiken skulle ge något större realism åt talet om politiska åtgärder för att nå målet: en bättre regional balans.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 1 a och återkommer till reservationen nr 3 när punkten 4 tas upp i kammaren.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Som herr Nilsson i Tvärålund redan erinrat om är det bara ungefär två månader sedan vi hade en debatt om en vidgning av ramarna för lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån. Riksdagen fastställde då ramen till 1 200 miljoner kronor varav 1 000 miljoner för lån och 200 miljoner för bidrag. Folkpartiet och centerpartiet ansåg att låneramen skulle vara 1 100 miljoner kronor och bidragsramen 250 miljoner. Vi menade att mängden av inläggande ansökningar motiverade en sådan nivå. I slutet av november 1969 fanns bara cirka 20 miljoner kronor kvar inom bidragsramen, medan de icke avgjorda ansökningarna uppgick till cirka 51

miljoner kronor. Riksdagsmajoriteten stannade emellertid som sagt för en lägre totalnivå, i fråga om bidragen en helt oförändrad nivå. Ungefär samtidigt som riksdagen behandlade detta ärende och sålunda fastställde bidragsramen till 200 miljoner kronor arbetade man inom inrikesdepartementet på proposition nr 2 och fann då att 200 miljoner var otillräckligt. Statsråden bedömde i kanslihuset att 225 miljoner kronor skulle vara behövligt, varefter de gick över till riksdagshuset och fann att 200 miljoner var nödvändigt och röstade för denna lägre nivå.

Nu anser statsutskottets majoritet att 225 miljoner kronor »kan tills vidare bedömas lämna erforderligt utrymme». Ja, tills vidare om vi har perspektivet att justera ramen varannan månad. Redan om ett par månader måste vi nog konstatera att detta är en för låg nivå. Det ger verkligen inget intryck av konsekvent och genomtänkt lokaliseringspolitik. Det är snarare en famlande kvartalspolitik att i slutet av fjärde kvartalet 1969 sätta nivån till 200 miljoner kronor, i början av första kvartalet 1970 till 225 miljoner för att sedan kanske rätt snart under andra kvartalet åter ta upp frågan, då man redan i slutet av 1969 hade icke avgjorda ansökningar i en sådan omfattning att en ram på 250 miljoner kronor var synnerligen motiverad. Jag hade kunnat förstå återhållsamheten, om mängden av inläggande ansökningar varit mindre än den faktiskt var, men redan vid den tidpunkten fanns som sagt icke avgjorda ansökningar i sådan mängd att en bidragsram på 250 miljoner kronor hade varit motiverad.

Utvecklingen har också visat att den bedömningen var riktig, och tillströmningen av ansökningar efteråt har ytterligare accentuerat behovet av medel. Det är uppenbart att utvecklingen inom främst skogslänens avflyttningsområden kräver väsentliga insatser. En otillräcklig bidragsram medför att behand-

Lokaliseringsbidrag

lingen av ärendena fördröjes, med alla de konsekvenser detta för med sig för människornas trygghet och sysselsättning. Om vi menar allvar med talet om en aktiv lokaliseringpolitik och insatser för särskilt det norrländska näringslivet, så måste vi också se till att det finns resurser för lokaliseringstöd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten 2 fogade reservationen 1 a.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Vi har nu åter fått en lokaliseringsdebatt, och herr Mundebo har förklarat att han tyckte att regeringens handlande härvidlag var någonting av kvartalspolitik. Jag tycker att hela resonemanget om lokaliseringsfrågorna nu är kvartalspolitik, eftersom det ju knappast återstår mer än ett kvartal av denna försöksperiod. Därför tänker jag inte heller ingå på någon principiell debatt om lokaliseringstödet. Vid behandlingen av det föregående ärendet fick vi ju höra att det var där som blodprovet togs på hur stort intresset är för lokaliseringpolitiken, och den fråga vi nu diskuterar är väl därför av underordnad betydelse, åtminstone vad gäller herr Mundebos parti.

Sedan tog herr Nilsson i Tvärälund som vanligt upp en stor debatt — jag har ingenting att erinra däremot — och talade om centerns stora insatser på detta område. Men vi får ju en ny lokaliseringsdebatt inom två månader då vi skall summera resultaten av den förda lokaliseringpolitiken och även debattera hur vi i framtiden skall klara av problemen i Norrland och åstadkomma en större spridning av näringslivet, och då har vi ju möjligheter att återkomma till denna fråga.

Vad sedan gäller skillnaden mellan reservanternas och utskottets majoritet rörande lokaliseringsbidragen uppgår den till 25 miljoner kronor. Det har i det sammanhanget sagts att vi är snåla. Men skillnaden ligger faktiskt mera i hur mycket man anser kommer att be-

viljas under de två återstående månaderna. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning kommer det att finnas 33 miljoner kronor. Till detta lägger reservanternas 25 miljoner kronor och kommer därmed upp till 58 miljoner, men de inneliggande ansökningarna uppgår till 78 miljoner kronor. Detta måste innebära att även reservanternas anser att en hel del av projekten kommer att skjutas på framtiden och prutningar kommer att göras, när ärendena prövas seriöst.

När det gäller de lån som behövs för lokalisering i Norrland kan man också tänka sig att pröva andra finansieringsvägar. Herr Nilsson i Tvärälund säger att åtgärder med det snaraste måste vidtagas i denna riktning, och jag instämmer i detta. Jag hoppas att de förslag som kommer att framföras under den stora debatten skall vara ännu mer framåtsyftande och bättre ägnade att lösa det problem, som den förda lokaliseringpolitiken trots sin stora betydelse inte lyckats klara, nämligen den ökade industrialisering av Norrland och även av andra regioner som vi anser är nödvändig.

Jag tror inte att lokaliseringpolitiken tjänar på att vi ungefär varannan månad tar upp en debatt, där vi försöker framhålla oss själva som de verkliga initiativtagarna och pådrivarna i detta sammanhang. När vi samlas för att diskutera lokaliseringpolitiken någon gång i april eller maj bör vi kunna få en stor och sammanhållen lösning av dessa problem. Detta kan man inte tjäna något politiskt på inför valrörelsen 1970, men jag är övertygad om att det skulle ha större verkan när det gäller att främja lokaliseringsområdena och lokaliseringspolitikens syfte än ständiga försök att slå valtaktiska mynt av en fråga där vi ännu så länge provat oss fram. Jag tror inte heller att de regler som vi skall lägga fast någon gång i april eller maj kommer att vara den sista sanningen i denna fråga.

När det gäller den fjärde punkten

Lokaliseringsbidrag

menar reservanterna att man för säkerhets skull bör åstadkomma en ökning för att möjliggöra en större rörlighet o. s. v. Om detta gäller väl allt det som jag tidigare sade beträffande valtaktiska hänsyn.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkten 2 i förevarande utlåtande.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att det inte nu gäller någon principiell debatt. Det gäller nu liksom i december att ha tillräckliga resurser för att möjliggöra en aktivare lokaliseringspolitik. Det gäller att anslå tillräckliga resurser för att kunna bifalla de väl motiverade ansökningar, som för närvarande föreligger och som bör hinna färdigbehandlas före detta budgetårs slut. Det är inte fråga om att slå några valtaktiska mynt, herr Fagerlund. Det är fråga om att bereda sysselsättning och trygghet åt ett större antal människor.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund för i praktiskt taget varje debatt om lokaliseringpolitiken fram argumentet att våra förslag skulle vara grundade på valtaktik. Jag känner mig en aning uppörd när jag gång på gång får höra detta argument. Vi diskuterar nu allvarliga frågor som gäller människornas möjligheter till försörjning. Det är inte alls fråga om valtaktik.

Med anledning av applåder och rop på läktaren yttrade herr *förste vice talmannen*: Alla meningsyttringar från läktaren är strängt förbjudna.

Talaren fortsatte:

Jag har heller inte tagit upp någon stor debatt i dag, som herr Fagerlund påstår. Jag har pekats på de chanser som socialdemokraterna missat genom att ständigt avslå de många förslag vi fört

fram för att göra lokaliseringpolitiken effektivare. Om herr Fagerlund anser att detta är stora frågor vill jag gärna instämma i detta. Jag är emellertid villig att ta upp en stor debatt om dessa frågor varje gång herr Fagerlund så önskar.

Vad det i dag gäller är att utöka lokaliseringsmedlen med 25 miljoner kronor i bidrag och 100 miljoner kronor i lån under en tid av fyra och en halv månader. Det är med tanke på den korta tiden inte några småpengar. Vad vi fruktar är att medlen inte kommer att räcka till och att lokaliseringpolitiken därför måste inskränkas. Herr Fagerlund instämmer i mitt uttalande att vi snart måste få till stånd flera och kraftfullare insatser. Det har vi från vårt håll länge sagt, och socialdemokraterna har sagt detsamma varje gång och förklarat att de vill vara med. Men vad har man gjort? Ja, nästan ingenting.

Vi är rädda för att det skall gå så också i fortsättningen, men jag välkomnar den dag när socialdemokraterna inser vikten av en mera allvarlig satsning på regionalpolitiken. Vi får inte i fortsättningen vara så snåla som hittills. Centern anser att det är nödvändigt att satsa på en utveckling enligt denna linje för att åstadkomma ett decentraliserat samhälle med valmöjligheter för människorna.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Mundebo, att om alla ansökningar som ligger inne skall beviljas, så fattas det 20 miljoner även enligt reservanternas förslag. Vi måste alltså vara överens om att en viss prutning kommer att äga rum och att behandlingen av vissa ansökningar kommer att uppskjutas till efter den 1 juli.

Jag håller med herr Nilsson i Tvärålund då han säger att det gäller människornas försörjning. Men herr Nilsson i Tvärålund talar om njugghet, trots att man ständigt vidgat ramen, när man

Lokaliseringsbidrag

ansett detta erforderligt. För närvarande är ju beloppet 1 225 miljoner kronor.

Det har också varit fråga om en försöksverksamhet, och jag tycker att denna givit betydelsefulla lärdomar inför framtiden. Vi skall ju, som jag förut sagt, diskutera och ta ställning till dessa frågor i april eller maj månad.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller att regeringspartiet behandlat lokaliseringpolitiken med nuggelhet. Man har visserligen vidgat ramen när den har sprängts, men vilka andra möjligheter har funnits?

Vidare vill jag påpeka, att om det vid bifall till reservationen fattas 20 miljoner kronor för att tillgodose alla önskemål enligt de föreliggande ansökningarna enligt reservationen, så fattas det mer än dubbelt så stort belopp, om man följer majoritetens förslag.

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! Jag vill helt kort motivera varför jag fogat en blank reservation vid punkten 2 i utskottsutlåtandet.

Vi inom moderata samlingspartiet har nu liksom tidigare den uppfattningen, att mycket i den försöksvis drivna lokaliseringpolitiken inte lett till de väntade resultaten. Den utveckling som man ville bryta med försöksverksamheten innebar en höggradig avfolkning av landsbygden, och det föreföll som om många människor i avfolkningsbygderna höll på att alldeles misströsta — de hade ingen framtidstro längre. Vi ansåg att denna utveckling måste brytas, och den bedömningen kvarstår.

Från vårt håll har vi vid flera tillfällen, när lokaliseringpolitiken diskuterats, givit uttryck åt kritik. Vi har emellertid på flera punkter avstått från att avge reservationer, eftersom vi så långt möjligt vill eftersträva samlade lösningar inom lokaliseringpolitiken.

Beslutet om försöksverksamheten var ett enigt beslut om en sådan samlad lösning.

Vi har inte kunnat ansluta oss till reservanternas mening. De är helt övertygade om att det som har brustit i fråga om försöksverksamheten är betingat enbart av att anslagen varit otillräckliga eller, rättare sagt, icke så tillräckliga som man från mittenpartiernas sida har föreslagit. Jag vet inte om man kan vara så övertygad om den saken. Det finns nämligen anledning att också förmoda att en del av uppläggnings, konstruktionen av försöksverksamheten, metodiken för denna kan ha varit av den arten att den mist sin udd eller rättare sagt att effekten inte blivit den man hoppades på.

Nu hoppas i varje fall jag för min del att i den proposition som vi skall få här om någon månad vi också skall få någon bedömning av försöksverksamheten. Vi hoppas på en redovisning som verkligen skall ge oss ett sakunderlag när det gäller att pröva möjligheterna att utforma lokaliseringpolitiken i framtiden på ett mera effektivt sätt. Jag kunde, herr talman, utveckla dessa tankar närmare. Jag vill emellertid bara upprepa det som vi framhöll från moderata samlingspartiets sida i ett särskilt yttrande till det bankoutskottsutlåtande som föranledde den mycket stora lokaliseringsdebatten förra året. Detta står sig fortfarande.

Vi hoppas att regeringen skall ha tagit den lärdomen av försöksverksamheten att vi får den öppna och klara redovisning, som också skall ge alla grupper möjligheter att bedöma resultatet och som också från alla håll skall ge oss de öppna möjligheterna att redovisa de vägar som vi kanske tycker skulle leda snabbare till målet. Jag förutsätter, herr talman, att målsättningen för oss är gemensam.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2 i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 127 ja och 67 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Statens hantverks- och industrilånefond

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 348 av herrar *Helén* och *Bengtson* samt II: 393 av herrar *Hedlund* och *Gustafson* i Göteborg, vari hemställts att riksdagen vid behandling av propo-

Statens hantverks- och industrilånefond

sition nr 2 angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 måtte till Statens hantverks- och industrilånefond anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

dels motionen I: 465 av herr *Ernuif*, vari hemställts att riksdagen måtte på tilläggsstat för innevarande budgetår under vederbörlig titel anvisa 15 000 000 kr. att tilldelas statens hantverks- och industrilånefond för användning i första hand för kortfristig utlåning för täckande av temporär brist i rörelsekapital.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 348 och II: 393 samt I: 465.

Reservation hade avgivits

2. av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Nordstrandh* (m) och *Enskog* (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Dahlgren* (cp), *Sjönell* (cp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 348 och II: 393 samt i anledning av motionen I: 465 till Statens hantverks- och industrilånefond på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Den strama kreditpolitiken medför ju besvärliga problem för många företag. Då åtstramningen dessutom är så omfattande och har pågått så länge som nu varit fallet blir problemen särskilt framträdande. Detta gäller i synnerhet för de mindre och medelstora företagen. De har synnerligen svårt att få kredit, ansökningar om lån för nyinvesteringar avslås, kundväxlar

Statens hantverks- och industrilånefond

blir inte diskonterade etc. Åtskilliga av dessa företag har under senare år expanderat och haft en hygglig ställning på marknaden, men nu är de i en kris-situation som tycks bli allt besvärligare. De mindre och medelstora företagen arbetar i många fall med ett litet rörelsekapital och får därför särskilt svårt när krediterna stramas åt. Köparna dröjer längre med att betala fakturorna, leverantörernas krediter blir kortare.

Följden blir en likviditetskris. Vad den betyder för näringslivets utveckling och struktur i vårt land, vad den betyder för sysselsättningen och tryggheten för många människor inser var och en. Då borde vi också kunna vara överens om vikten av att genom olika åtgärder försöka minska de mindre och medelstora företagens problem. Så tycks emellertid inte vara fallet. Statsutskottet är på den punkt vi nu behandlar delat. Den punkten tar upp en av de viktigare vägarna för att minska de mindre och medelstora företagens problem — den gäller att förstärka resurserna för statens hantverks- och industrilånefond.

Företagareföreningarnas förbund framhöll i november 1969 att fonden borde förstärkas med knappt 29 miljoner kronor. Kommerskollegium tillstyrkte 15 miljoner kronor. I en motion från folkpartiet och centerpartiet sägs att förbundets bedömning av medelsbehovet är väl grundad, men vi har med hänsyn till kreditläget begränsat oss till att föreslå förstärkning av fonden med 10 miljoner kronor. Detta skulle ge fonden större möjligheter att ge kortfristiga lån för att likviditetskrisen för många mindre och medelstora företag skulle kunna klaras. Det gäller i många fall livskraftiga och utvecklingsbara företag, men de har tillfälliga svårigheter och behöver ett handtag. Låt oss ge dem det!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid punkten 3.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Det är ju ett känt förhållande att småföretag i allmänhet har en lägre självfinansieringsgrad än större företag. Småföretagen är därför synnerligen beroende av lånemarknaden.

Meningen med den restriktiva penningpolitiken här i landet är ju inte — jag hoppas det i varje fall — att klämma åt de mindre företagen. Verkingarna av en sådan politik måste fördela sig någorlunda jämnt över hela näringslivet. Enligt vår bedömning har det inte blivit så i den fråga vi nu diskuterar. Det är därför nödvändigt att samhället justerar sina åtgärder så att man uppnår någorlunda likvärdighet inom ramen för målsättningen.

Ett tecken på hur hårt den höga räntan och kreditåtstramningen har drabbat småföretagen kan vara att det inom denna grupp företag var 10 procent fler konkurser 1969 än 1968. Detta inträffade under en uppåtgående högkonjunktur.

Orsaken behöver inte alltid vara dålig ekonomi eller olönsam verksamhet. Ett stort beroende av kreditmarknaden, när den är så låst som för närvarande, kan fälla många just små företag. Vi anser det mycket olyckligt att kreditpolitiken så hårt drabbar just denna kategori av företag och de anställda i dessa företag. Såsom herr Mundebo nyss anförde, fungerar inte kreditmarknaden på ett tillfredsställande sätt. Jag skall inte ytterligare gå in på detta. Läget på kreditmarknaden är emellertid bakgrunden till att så många små företag har kommit i en allvarlig krissituation.

En finansieringsväg under normala förhållanden för småföretag har varit att vända sig till företagareföreningar. Dessa förmedlar ju toppkrediter i form av industrigarantilån genom en bank eller direktlån ur statens hantverks- och industrilånefond. Båda vägarna är nu i stort sett stängda. Industrigarantilån, då staten står såsom borgens-

man, kan bankerna i allmänhet nu inte förmedla på grund av kreditåtstramningen, och hantverks- och industrilånefonden har helt otillräckliga medel.

För budgetåret 1969/70 har, såsom herr Mundebo också nämnde, landets företagareföreningar begärt ett tilläggsanslag på 28,6 miljoner kronor. Komerkskollegium har tillstyrkt 15 miljoner kronor, medan inrikesdepartementet har sagt ett blankt nej. Centern och folkpartiet begränsar sitt motionsyrkande till 10 miljoner kronor med hänsyn till kreditläget. De medel som står till förfogande för utlåning genom företagareföreningarna är helt otillräckliga. Detta tycks också utskottsmajoriteten i viss mån vara införstådd med men vill ändå inte gå med på en höjning av utlåningsnivån för att lätta på krisen bland de mindre företagen. Utskottets uttalande, att man förutsätter att företagareföreningarna i sin prioritering har beaktat och beaktar dessa förhållanden, tycker jag inte är något argument i sammanhanget. Jag skulle tro att uttalandet upplevs såsom ganska cyniskt av de företagare och arbetare som i första hand drabbas.

Det belopp som föreslås är mycket blygsamt och kan enligt vår mening inte påverka kreditpolitikens generella effekter. Åtgärden är närmast att jämföra med de kreditprioriteringar som företas exempelvis i lokaliseringpolitiken. Den förstärkning vi föreslår skulle med den speciella konstruktion som anges ge en betydande marginaleffekt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Vi vet alla att kreditrestriktionerna är ytterligt besvärande för det enskilda näringslivet, vilket främst drabbas av verkningarna av restriktionerna. När jag i höstas interpellade i denna fråga fick jag det svaret av finansministern, att man inte kunde lätta på restriktionerna. Han hänvisa-

Statens hantverks- och industrilånefond

de till att man måste vänta och se i vad mån finanspolitiska åtgärder kan göra någonting.

Det belopp som föreslås är naturligtvis inte stort, och det betyder kanske inte så förfärligt mycket för det enskilda näringslivet. Men det kan betyda mycket för de enskilda företag som kan komma i fråga för denna långivning, och det har därför sitt stora värde. Det förvånansvärda är emellertid att utskottet med sin argumentation tycks mena att det är nödvändigt att hålla tillbaka dessa 10 miljoner kronor, så att man kan fullfölja den restriktiva kreditpolitik som regeringen gjort sig till tolk för.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2, eftersom detta belopp i varje fall är något, även om det är litet.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Kreditrestriktioner medför alltid negativa effekter, och det är dem vi upplever i dag. Det vore naturligtvis skönt om riksdagen genom olika åtgärder kunde upphäva verkningarna av kreditpolitiken, men då skulle man naturligtvis inte heller uppnå syftet med denna politik. Hela kreditmarknaden och inte bara de små företagen berörs naturligtvis av restriktionerna. Jag tar för givet att man anser att tryggheten för de anställda i de stora företagen är lika viktig som tryggheten för de anställda i små och medelstora företag.

Man kan naturligtvis göra gällande att en ökning med 10 miljoner kronor inte är så mycket. Men det innebär dock en ökning med 50 procent av det belopp som anslagits i årets budget. Det belopp som yrkas i motion I: 465 innebär en ökning med 75 procent.

I den motion som ligger till grund för yrkandet i reservationen sägs, att en ökning med 15 miljoner kronor i och för sig är realistisk men att man med hänsyn till kreditläget vill förorda en viss restriktivitet. Även reser-

Lokaliseringslån

vanterna är alltså fullt på det klara med problematiken.

Kreditsvårigheterna kan inte lösas med en generell ökning av detta anslag. Det gäller väl i stället för företagareföreningarna att prioritera de mest angelägna behoven inom nu gällande ram.

Jag erkänner villigt att kreditpolitiken i dag är en besk medicin, men vi måste ta denna för att bota eller förebygga sjukdomar som skulle vara ännu värre för samhället.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3 i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 2 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter har röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 85 nej, varjämte 2 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 4

(Denna punkt hade debatterats i samband med behandlingen av punkten 2 i det föregående.)

Lokaliseringslån

I de förutnämnda likalydande motionerna I: 287 av herrarna *Helén* och *Bengtsson* samt II: 318 av herrarna *Hedlund* och *Gustafson* i Göteborg hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 2 måtte besluta att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden skulle vidgas med 100 000 000 kr. till 1 100 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 287 och II: 318 i vad avsåg ramen för lokaliseringsslån.

Reservation hade avgivits

3. av herrarna *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Enskog* (fp), *Dahlgren* (cp), *Sjönell* (cp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 287 och II: 318, såvitt nu var i fråga, besluta att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden vidgades till 1 100 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3 vid punkten 4.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4 i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 60 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser civildepartementets verksamhetsområde; och

bevillningsutskottets betänkande nr 4,

4 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 7*

med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1970.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 15

Lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar

Föredrogs bankutskottets utlåtande nr 6, i anledning av proposition med förslag till lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m., jämte motioner.

I en den 5 december 1969 dagtecknad proposition, nr 171 år 1969, hade Kungl. Maj:t under återopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen bl. a. att antaga förslag till lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar.

I anledning av propositionen hade väckts de likalydande motionerna I: 815 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 945 av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar med den ändringen att 24 och 59 §§ erhöles i motionerna angiven lydelse.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 815 och II: 945, såvitt nu var i fråga, antaga 24 § i det genom propositionen 1969:171 framlagda förslaget till lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 815 och II: 945, såvitt nu var i fråga, antaga 59 § i det under A nämnda lagförslaget;

Lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar

C. att riksdagen måtte för sin del antaga 64 § i det under A nämnda lagförslaget med ändrad lydelse i enlighet med vad som i bilaga 1 till utlåtandet betecknades som utskottets förslag,

D. att riksdagen måtte bifalla propositionen 1969:171 i övrigt.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Brundin*

(*Kungl. Maj:ts förslag*)

För lån —————

Underlåter förening att fullgöra föreskriven inbetalning, är föreningen skyldig att betala ränta på det förfallna beloppet med en halv procent i månaden.

2) av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m) och *Löfgren* (fp), vilka ansett att utskottet under B bort hemställa,

(*Kungl. Maj:ts förslag*)

Föreningens behållna —————

Reservfonden skall uppgå till lägst ett belopp som svarar mot en procent av föreningens skulder.

Om förening —————

I den —————

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):
Herr talman! Detta utskottsutlåtande behandlar proposition nr 171 från förra året, där det föreslås nya regler för landshypoteksinstitutionens verksamhet. Utskottet har i stort sett kunnat ansluta sig till propositionen, men i en motion från centerpartiet anmäls avvikande meningar när det gäller fondbildning och när det gäller dröjsmålsränta.

(m), *Regnéll* (m) och *Löfgren* (fp), vilka ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 815 och II: 945, såvitt nu var i fråga, för sin del antaga 24 § i det genom propositionen 1969:171 framlagda förslaget till lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar med nedan angivna ändrade lydelse:

(*Reservanternas förslag*)

bankens reservfond.

Underlåter förening — — — — förfallna beloppet enligt grunder som fastställs av banken.

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 815 och II: 945, såvitt nu var i fråga, för sin del antaga 59 § i det under A nämnda lagförslaget med nedan angivna ändrade lydelse:

(*Reservanternas förslag*)

en reservfond.

Reservfonden skall — — — — föreningens skulder efter avdrag av sådan skuld, som motsvaras av garanti-lån.

denna bestämmelse.

betryggande sätt.

Förslaget i propositionen och utlåtandet innebär att dröjsmålsränta skall betalas med en halv procent i månaden, under det att motionärerna och reservanterna anser att räntan skall fastställas av banken och modereras alltefter omständigheterna.

I propositionen anges ett förslag om en fondtäckning av 2 procent av den utestående kapitalskulden, under det att reservanterna anser att det kan räcka med 1 procent.

Den här frågan har utretts av en en-

Lag om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar

mansutredning. Förslaget har skickats på remiss till hypoteksbanken, som har ansett att det bör kunna räcka med en fondtäckning av 1 procent av den utestående kapitalskulden.

På grund av att många av kammarens ledamöter är otåliga och önskar ett avbrott i förhandlingarna skall jag inskränka mig till det sagda och yrkar bifall till de båda reservationerna.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! I proposition nr 171 för 1969 föreslås avsevärt reviderade bestämmelser beträffande landshypoteksinstitutionen men dessutom även vissa förändringar i bestämmelser rörande stadshypoteken om vilka en ny förordning antogs så sent som hösten 1968.

Grundläggande för förslagen har varit en promemoria från Sveriges allmänna hypoteksbank samt en promemoria från en av finansministern tillkallad utredningsman. Båda dessa promemorior har varit föremål för omfattande remissbehandling, och skillnader i uppfattning har på en del punkter kommit till uttryck. Sålunda har hypoteksbankens förslag beträffande bl. a. belåningsprojekt, värderingsprinciper och lånegränser för landshypoteksinstitutionen i huvudsak godtagits av departementschefen, medan däremot kraven på fondtäckning för skulder har skärpts i förhållande till vad banken förordat. I propositionen föreslås en höjning av lånegränsen för jordbruksegenhet och dess belåningsvärden från 60 procent till 75 procent och vidare föreslås en liberalisering av bestämmelserna om vilka fastigheter som får belånas av landshypoteksföreningar. Dessutom föreslås att belåningsvärdet alltid skall fastställas av föreningen själv utan den begränsning som för närvarande gäller, d. v. s. att värderingen i vissa fall skall anknytas till gällande taxeringsvärde.

Utskottet har vid sin behandling av

propositionen varit i stort sett helt enigt med departementschefen och endast på två punkter redovisat delade meningar inom utskottet. Dessa skiljaktigheter är föranledda av de likalydande motionerna I: 815 av herr Hermansson m. fl. och II: 945 av herr Eliasson i Sundborn m. fl. Motionärerna betecknar det som orimligt att fondtäckningskravet också skall omfatta den del av föreningens skulder som motsvarar lån utlämnade mot statlig kreditgaranti.

Som närmare utvecklats i propositionen är de föreslagna fondrelationskraven baserade på en samlad avvägning av om ändring av dessa bestämmelser synes de kreditrisker som föreningen löper. Vid remissbehandlingen av hypoteksbankens PM har bl. a. bankinspektionen ansett att fondrelationskraven borde sättas högre än enligt bankens förslag med vilket motionärernas i huvudsak överensstämmer. Givetvis är det möjligt att alternativt utforma fondrelationskraven så, att garantilånen icke medför täckningsskyldighet, men i så fall bör kravet ökas beträffande den övriga långivningen. Någon anledning till en sådan ändring synes icke föreligga så länge garantilånen svarar för en rimlig del av föreningarnas långivning.

Bestämmelserna om dröjsmålsränta, som av motionärerna kritiserats, har om landshypoteksinstitutionen. Frågan utan förändring överförts till lagförslaget från den nu gällande förordningen icke i något skede ha varit aktuell vare sig på utredningsstadiet eller under remisstiden.

Utskottet anser inte att motionärerna anfört tillräckligt starka skäl för att den nuvarande ordningen med en i författning angiven, fast dröjsmålsränta till hypoteksbanken bör överges och är inte heller berett förorda en höjning av den föreskrivna räntesatsen.

Av denna redovisning framgår att utskottet avstyrker motionerna I: 815 och II: 945.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-

Ett värdefast statligt obligationslån

fall till utskottets hemställan i samtliga punkter.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 83 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 84 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C och D

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16

Ett värdefast statligt obligationslån

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 7, i anledning av motioner om ett värdefast statligt obligationslån.

I de likalydande motionerna I: 825 av herrar *Stefanson* och *Eric Peterson* samt II: 957 av herr *Löfgren m. fl.* hemställdes att riksdagen skulle uppdra åt riksgäldsfullmäktige att emittera ett värdesäkert lån i små valörer för att där-

igenom erfarenhet skulle vinnas om denna låneform.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 825 och II: 957.

Reservation hade avgivits av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m) och *Löfgren* (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 825 och II: 957 uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att emittera ett värdesäkert lån i små valörer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LÖFGREN** (fp):

Herr talman! Jag har en känsla av att en åtminstone delvis något oroad kammarer förväntar sig att vi skall fatta oss mycket kort. Annars är detta en mycket viktig fråga — den om inrättandet av värdefasta låneformer för småsparare.

Vi har inom folkpartiet framfört denna tanke vid flera olika tillfällen, och jag har den uppfattningen att en form av mindre, värdefasta lån skulle vara av mycket stor betydelse när det gäller småspararnas möjligheter att verkligen få valuta för sina ansträngningar att hjälpa till med att spara pengar.

Vi har i detta sammanhang kunnat anknyta till den utredning som avlämnade sitt betänkande år 1963, nämligen värdesäkringskommittén som föreslog att försök skulle göras med inrättande av sådana värdefasta låneformer som här har föreslagits. Jag vill särskilt understryka att bland remissinstanserna fanns åtskilliga som var positiva till förslag av denna innebörd, nämligen Kooperativa förbundet, Landsorganisationen, Svenska försäkringsbolagens riksförbund och försäkringsinspektionen.

Några försök med sådana värdefasta lån har emellertid inte förekommit här

Ett värdefast statligt obligationslån

i Sverige. Utskottet erinrar om att försök har gjorts med lån i mindre valörer som har kunnat tillförsäkra innehavaren så pass hög ränta som ända upp till 8 procent. Jag vill gentemot detta framhålla att det inte är mer än ett par år sedan som liknande lån utgavs med en räntesats av 7 procent, som då ansågs vara en mycket hög ränta. Detta är ett tydligt exempel på att det kan finnas anledning att efter bara en kort tid ändra lånevärdet. Riksgäldskontoret har också dragit vissa konsekvenser härav, men några direkta värdefasta låneformer har aldrig prövats.

Däremot finns det goda erfarenheter av sådana låneformer från andra håll. När utskottet talar om att erfarenheterna i Finland skulle ha varit negativa, vill jag hänvisa till den mycket utförliga redogörelse som lämnades under motsvarande debatt här i riksdagen förra året. Av denna framgick att uppgörelsen i samband med borttagandet av dessa värdefasta låneformer i Finland anknöts till en hel paketlösning, som gällde löner, jordbrukspriser, låneindexbindningar och allt möjligt sådant. Det lär därför inte vara möjligt att påvisa att erfarenheterna i Finland var så negativa, att man av den anledningen bör undandra sig att här i Sverige göra ett försök med denna form av värdefasta lån.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att med det anförda yrka bifall till den reservation som vi anför i ärendet.

Herr **FRIDOLFSSON** i Rödeby (s):

Herr talman! Som utskottsmajoriteten framhåller i det utlåtande som här föreligger är förslaget om ett värdefast obligationslån inte någon ny fråga. Vi har behandlat liknande motioner ända sedan 1966. Därför anser jag det för min del vara obehövt att nu ta upp en längre debatt, särskilt som det i årets motioner icke framkommit några nya argument.

Det är dock nödvändigt att även i år

Ett värdefast statligt obligationslån

understryka att införandet av värdesäkra lån kan åstadkomma svårigheter för både kreditmarknaden och den ekonomiska politiken. Även om jag erkänner att det ur småspararnas synpunkt kan vara en fördel med en värdesäker placering, är jag icke övertygad om att motionärernas uppslag är riktiga.

I detta sammanhang vill jag erinra om de sparobligationer i små valörer som riksgäldskontoret under senare år utgivit och som i genomsnitt ger en förräntning på 8 procent. Eftersom det är riksgäldskontoret som bör göra bedömningen, anser jag det vara deras sak att gå vidare på den inslagna vägen.

Det kan i sammanhanget förtjäna nämnas att KF har provat en liknande form för stimulans av sparandet. Här finns således plats även för enskilda initiativ. Vad jag emellertid anser väsentligt att nämna, och som också utskottet har understrukt, är erfarenheterna från Finland. Herr Löfgren var inne på det ämnet alldeles nyss. Där tillämpade man några år en form av indexreglerade insättningar på sparkonto. En del av dessa var 100-procentigt skyddade, andra var bara till hälften skyddade mot penningvärdeförsämringen. Men denna indexreglering slopades i början av år 1968.

Jag tycker att vi bör ta fasta på de erfarenheter man gjort i Finland på detta område, nämligen att indexbindningen var mycket svår att förena med en effektiv stabiliseringspolitik. Vi är väl överens om att en effektiv stabiliseringspolitik gagnar alla, och därför finns det enligt utskottsmajoritetens mening inga skäl att tillmötesgå vare sig motionärerna eller reservanterna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Som jag förutsatte sökte herr Fridolfsson i Rödeby bemöta en del saker trots att jag redan i förväg

hade tagit bort effekten av vad han skulle säga.

Vidare finner jag anledning att ånyo påminna om det s. k. Liinamaa-avtalet i Finland. Det är felaktigt att säga att avtalet i första hand innebar ett borttagande av de värdefasta lånen. Det var fråga om en stor pakettlösning i samband med devalveringskrisen i Finland, och man tog visserligen bort indexberäkningen på lånen men detsamma gällde även löner, jordbrukspriser och mycket annat. Jag tycker därför det är oriktigt att säga att erfarenheterna ur denna synpunkt har varit negativa.

Jag vill också påminna om att det var redan 1963 som värdesäkringskommittén lade fram förslaget om att vi borde pröva frågan om värdefasta obligationslån. Det har också framförts instämmanden och tillstyrkanden från många instanser av mycket stor tyngd.

Det vore en svaghet om inte ett så värdefullt sparmedel som det föreslagna obligationslånet kunde prövas i ett land som Sverige.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Vid denna sena timme är det kanske inte anledning att dra upp någon större debatt om den utomordentligt viktiga fråga det här gäller. Jag skall därför tillåta mig att bara framföra en enda synpunkt.

Vi talar här mycket och med all rätt om vad som kan göras för att förbättra låginkomstgruppernas situation. Det finns låginkomsttagare som trots att de inte har något överflöd ändå presterar ett sparande. En stor del av deras besparingar sjunker årligen i värde på grund av inflation. Att såsom herr Fridolfsson i Rödeby gjorde säga att det inte finns någon som helst anledning att följa den av reservanterna förordade linjen innebär att man på ett ganska cyniskt sätt ser bort från den stora sociala orättvisa som dessa betydande grupper i

Interpellation ang. patients medinflytande inom sjukvården, m. m.

vårt land härigenom utsätts för. Dessa grupper bidrar trots sina låga inkomster till kapitalbildningen genom ett sparande i syfte att på ett välbehövligt sätt öka sin trygghet.

Detta är som sagt en mycket stor och viktig fråga, och det förslag som nu framläggs berör endast en del därav. Jag anser emellertid, herr talman, att riksdagen bör få tillfälle att återkomma till en mer ingående debatt om saken, och tills vidare nöjer jag mig med att liksom herr Löfgren yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Löfgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Löfgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 76 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart för sig
bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av motion om inrättande av en riksdagens informations-tjänst, och

nr 9, i anledning av motioner om ökad service åt riksdagens ledamöter; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 18

Interpellation ang. patients medinflytande inom sjukvården, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Fru RYDING (vpk), som yttrade:

Herr talman! Allt oftare förekommer opinionsyttringar för ett medinflytande från patienternas sida på vårdmiljön inom sjukhusen. I nr 20 1969 av Läkartidningen vidrörde docent David H. Ingvar i en artikel om »Sinnestryck från ett modernt sjukhus» dessa problem. I artikeln heter det bl. a.: »Bara ett förslag i korthet: utrusta fyra eller fem av våra största sjukhus — så småningom alla — med var sin 'produktionskontrollant', en sociolog eller psykolog som samplar utskrivna patienter om klagomål och problem — eller avsaknad av dylika. Ställ samman resultaten inför huvudmännen och låt sedan Spri bearbeta hela materialet.»

Ett annat bidrag till denna debatt, fastän i vidsträcktare mening, har lämnats av författaren Lars Gyllensten i en artikel i samma tidning rubricerad

Interpellation ang. parkeringsplatser för handikappade bilister

»Det dolda läkarsamhället». I denna hänvisas inte enbart till de krav på ökad insyn och breddat medinflytande som studenterna reser på den medicinska universitetsvärlden. Man borde eftersträva insyn och medinflytande även för andra grupper, hävdar artikelförfattaren. I anslutning till Gyllenstens artikel har den svenska sjukvårdens behov av demokratisering tagits upp till behandling på skilda håll.

Frågan om patienternas behov av garantier för ersättning vid uppenbara felbehandlingar har också rests. Bland andra har den nybildade sammanslutningen Sveriges allmänna patientförening uppvaktat såväl socialministern som riksdagspartierna i dessa frågor. I sju punkter anger föreningen vad man anser att en vårdtagare har rätt att kräva, bl. a. att försäkringsskyddet för läkare skall ökas för att hålla drabbade patienter skadeslösa. Ett — som det förefaller — väl underbyggt krav reses också angående omdaning av socialstyrelsens ansvarsnämnd.

Problemet fick helt nyligen sin belysning av ett fall relaterat i pressen. Undersökningen och behandlingen av en 62-årig kvinna angripen av bröstcancer, glömdes bort på ett sjukhus i Stockholmstrakten och patientkortet t. o. m. förfalskades. Sådana och andra exempel har vållat oro bland allmänheten.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande frågor:

1. Överväger statsrådet att låta utreda de under senare tid i ökad utsträckning aktualiserade frågorna om insyn och medinflytande från patienternas sida i utformning av vårdmiljön och sammanhängande förhållanden inom sjukvårdsområdet?

2. Överväger statsrådet något initiativ i syfte att åstadkomma en för såväl läkare som patienter mera tillfredsställande ordning när det gäller garantier för att ekonomisk ersättning erhålles

för skada vållad genom felbehandling inom sjukvårdsinrättningarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Interpellation ang. parkeringsplatser för handikappade bilister

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Kristianstad (s), som yttrade:

Herr talman! Parkeringsfrågan har avgörande betydelse för de handikappade bilisternas förutsättningar att fungera i samhället. Lättnader i parkeringsregleringen uppvisar för närvarande betydande skillnader, beroende på vilken hemort den handikappade har. Han eller hon är hänvisad till att konkurrera med övriga bilägare för att finna parkeringsplats för sitt fordon. En dylik ordning försvårar självfallet samhällets arbetsvårdande ansträngningar och den handikappades strävan till normalisering.

De handikappades riksförbund angav i sitt yttrande avseende Parkeringskommitténs betänkande SOU 1968:18 de problem den handikappade bilägaren dagligen konfronteras med, samtidigt som man lämnade förslag till åtgärder i mening att eliminera de hinder som de facto föreligger. Bland handikappade bilister anses snara åtgärder vara påkallade.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att för riksdagen framlägga förslag till lösning av handikappade bilisters parkeringsfrågor?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 72, i anledning av proposition med förslag till lag om upplösning av Gotlands läns landstingskommun m. m.; samt

från statsutskottet:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 för kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till oförutsedda utgifter;

nr 15, i anledning av vissa i statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1970/71;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1970/71;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om inrättande av en fond för beredskapslagring;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte motioner;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser civildepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 21

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående elkraftförsörjningen,

herr *Björkman* (m), till hans excellens herr ministern för utrikes ärende-

na angående information till utlands-svenskar om 1970 års val,

fru *Ryding* (vpk), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder för att förhindra att kommunalt bostadstillägg till folkpension reduceras på grund av höjd fastighetstaxering,

herr *Källstad* (fp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående riktlinjerna för tillsättande av universitetslektorat, och fru *Kristensson* (m), till herr stats-

rådet och chefen för justitiedepartementet angående information till berörda parter om anteckning i personakt om utomäktenskapligt barn.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.13.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 19 februari

Kl. 15.30

§ 1

Justerades protokollet för den 11 in-nevarande februari.

§ 2

Svar på fråga ang. ekonomiska garantier till yrkesfisket

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *BENGTSSON*, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat statsministern vilka garantier regeringen avser — till följd av avkall på svenska krav om bestämmelser för fisket inom Nordek — att ge det svenska yrkesfisket för att näringen i framtiden skall ges förutsättningar att bestå med rimliga inkomstmöjligheter.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

För att tillgodose det svenska fiskets intressen finns i förslaget till Nordektaktat särskilda övergångsbestämmelser som gäller i fem år. Som jag redan ut-

lovat bl. a. i samband med överläggningar med representanter för de svenska fiskarorganisationerna kommer regeringen att använda övergångstiden till att pröva frågan om vilka åtgärder som eventuellt kan erfordras för att tillförsäkra de svenska fiskarna rimliga inkomstmöjligheter.

Vidare anförde:

Herr *HEDIN* (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga till statsministern. Statsministern tycks ha för vana att överlämna frågor som ställs till honom till jordbruksministern.

Vi hade i höstas en överläggning i denna fråga. Då var det ännu inte klart hur bestämmelserna skulle utformas, men det är det nu. Man kan nu konstatera att de farhågor som jag då hyste var i hög grad berättigade. Den svenska regeringen har tvingats att gå med på att göra avkall från en hel del av de bestämmelser som vi önskade få med i

Svar på fråga ang. ekonomiska garantier till yrkesfisket

Nordek för fiskets del. Visserligen har vi fått övergångsbestämmelser för fem år, men sedan är det slut. Enligt de krav vi hade tidigare skulle man efter fem år ompröva hur bestämmelserna hade verkat och se om man då kunde eller inte kunde ta bort bestämmelserna. Det var det första.

För det andra har vi inte lyckats få norrmännen att gå med på fri omlastning och transitering av fisk. För det tredje — det kan synas vara en mindre sak, men för ostkustens fiskare är den rätt väsentlig — har jag till min förvåning sett att överenskommelserna mellan Sverige och Finland om importskyddssystem för strömming också skall rörsvinna efter fem år. Den saken har mig veterligt inte diskuterats tidigare. Jag vill ställa den direkta frågan till jordbruksministern vad anledningen är till att det har tagits bort nu. Det har tidigare inte ens ifrågasatts av någon.

Jordbruksministern säger i svaret att regeringen kommer att »använda övergångstiden till att pröva frågan om vilka åtgärder som eventuellt kan erfordras för att tillförsäkra de svenska fiskarna rimliga inkomstmöjligheter». Det tycker jag är ett mycket vagt löfte till yrkesfiskarna, inte minst i anledning av ordet »eventuellt».

Det är uppenbart att om det svenska yrkesfisket efter denna övergångstid skall ha någon möjlighet att hävda sig, så måste det väsentliga åtgärder till under övergångstiden för att ge yrkesfiskarna rimliga villkor för framtiden.

I Norge har fiskarna ett högst betydande stöd i sin näring, och om vi skall få möjligheter att konkurrera på lika villkor är det nödvändigt att vi får någorlunda lika förmåner för det svenska fisket. Det gäller direkta subventioner, skattefrågor och lånefrågor.

Nu får regeringen mycket snart tillfälle att visa vilka stödåtgärder regeringen vill ge till fisket när det gäller långivningen. Jag hoppas att vi då kommer att få bestämmelser som ger oss

möjligheter att i det avseendet konkurrera på lika villkor med t. ex. Norge.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **BENGTSSON**:

Herr talman! Det är ju helt normalt att statsministern överlämnar frågor till fackministrarna, när frågorna rör deras ämnesområden, och jag ser inget egendomligt i att han inte kommer hit och svarar på enkla frågor som hör till mitt departement. När jag svarar, sker det också på regeringens vägnar, inte på mina egna. Regeringen står bakom svaren.

Jag måste säga att herr Hedin inte tycks ha stor tilltro till det svenska fisket.

Herr Hedin sade att han för en tid sedan uttalade stora farhågor för fisket i samband med Nordekförhandlingarna. Han sade nu att dessa farhågor var berättigade, eftersom regeringen i mycket gjort avkall på de ursprungliga kraven, men detta är ju en fullständigt felaktig bild av verkligheten. Det gällde först — och jag är, herr talman, ledsen att behöva tala lite mera ingående än man borde vid en enkel fråga — spörsmålet om en gemensam prisstabiliseringsordning. På sikt tror vi på den ordningen här i Sverige, eftersom vi litar på att det svenska fisket skall kunna hävda sig inte bara mot det danska fisket, som inte alls får några subventioner, utan även mot det norska. Vi har emellertid sagt oss att det måste finnas en säkerhetsventil, vi måste under en övergångstid ha möjlighet att själva fastställa priserna. Ursprungligen hade vi tänkt oss att man efter fem år skulle undersöka om prisstabiliseringssystemet då möjliggjorde ett upphörande av övergångsordningarna. Det var emellertid helt orimligt att Sverige på en punkt skulle vidhålla eviga suspensioner, och därför tog jag tidigt upp diskussioner med fiskarnas organisationer, vid vilka jag vill minnas att även herr Hedin deltog. Jag sade att de måste förstå att vi måste

Svar på fråga ang. ekonomiska garantier till yrkesfisket

bestämma oss beträffande övergångstidens längd. Om det förknippas med ett bestämt löfte till fiskarna att få den kompensation, ersättning eller gottgörelse som då kan erfordras finns det väl ingenting att invända. På den punkten gav ju fiskarna klarsignal, därför att de insåg att vi inte kan begära eviga suspensioner.

Herr Hedin sade att det är för vagt att säga vad som »eventuellt» kan erfordras. Det har ingenting med löftet att göra, ty löftet är inte eventuellt. Frågan är om vi efter fem år befinner oss i en sådan situation att fisket inte kan hävda sig mot det danska och norska. I så fall skall hjälp utgå. Så »eventuellt» har ingenting med regeringens löfte att göra.

Den andra sak som diskuterades var att norrmännen inte ville avstå från bestämmelsen om förbud mot fri omlastning och transitering i Norge. Vi hade ursprungligen gått med på att norrmännen skulle få direktlanda. De svenska fiskarna sade att om vi inte kan få norrmännen att acceptera omlastning och transitering måste löftet om direktlandningar tas tillbaka, och det är just vad som har skett. Kravet på direktlandning kom från Norge, men vi har sagt nej till det tills de accepterar fri omlastning och transitering.

Är man objektiv kan man alltså inte beträffande dessa punkter tala om något som helst avkall från den svenska regeringens sida.

I fråga om strömmingen var det finländarna som ursprungligen ville att strömmingen skulle stå utanför prisstabiliseringsordningen. Då sade vi all right och anslöt oss till finländarnas ståndpunkt. De gav emellertid upp och sade att de ville ha kvar importskyddssystemet i fem år. Därefter skulle även strömmingen tas med i prisstabiliseringsystemet. Vi följde alltså finländarna att för strömmingen skulle gälla samma sak som för all annan fisk. Det finns ett importskydd under fem år och under des-

sa år skall vi se vad som behöver göras för att skydda även strömmingsfiskarna.

Herr talman! Jag vill alltså slå fast att det är felaktigt att säga att vi inte har bevakat fiskarnas intressen under Nord-ekförhandlingarna. Ett sådant påstående är helt felaktigt.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag har självfallet ingenting emot att jag har fått svaret av jordbruksministern.

Vad beträffar min tilltro till det svenska fisket förmodar jag att jordbruksministern liksom jag har observerat det läge fisket i dag befinner sig i enligt den senaste redogörelsen i fiskeriprisutredningens betänkande. För ostkustens del är det verkligen skrämmande siffror som redovisas: medianinkomsten för fiskare ligger på 10 757 kr. inklusive andra inkomster vid sidan om fisket. Detta gällde 1967, och det finns ingen anledning att tro att det har blivit bättre under 1968 och 1969.

Jordbruksministern är naturligtvis också medveten om att importen från andra länder har ökat år från år och att vi det senaste år som redovisas — 1968 — hade ett importöverskott på inte mindre än 155 miljoner kronor. Det är en situation som i hög grad borde oroa regeringen, inte bara för fiskets del utan över huvud taget med tanke på vår utrikeshandel.

När det gäller vad som har kunnat åstadkommas har fiskets företrädare ingalunda givit klarsignal till att skyddet efter fem år skulle slopas. Vi har av jordbruksministern och hans medhjälpare — och det är jag tacksam för — fått reda på hur förhandlingarna har gått, och vi har framfört våra farhågor och motargument, men någon klarsignal från fiskets sida har såvitt jag kan förstå inte givits vid dessa tillfällen.

Vad avser strömmingshandeln mellan Finland och Sverige beklagar jag att importskyddet tas bort, ty på ostkusten har vi ansett det som ett gott stöd att

Svar på fråga ang. rätten att deltaga i s. k. värnpliktsriksdag

ha den ordning som för närvarande gäller.

så att de kan konkurrera på lika villkor i framtiden.

Härmed var överläggningen slutad.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Med anledning av det senaste herr Hedin sade vill jag påpeka att det importskydd som i dag gäller för strömmingen — vilken är ostkustfiskarnas väsentliga inkomstkälla — kommer att finnas kvar under fem år efter det att Nordek har trätt i kraft. Under dessa fem år bör vi väl ändå kunna konstruera ett system som ger fiskarna ett lika gott stöd som importskyddet utgör. Jag tror — och vet — att det är möjligt.

Jag vill uttala mitt beklagande av att herr Hedin inte var närvarande senaste gången fiskarnas organisationer var hos mig och diskuterade denna fråga. Då sade jag bestämt ifrån, att det måste stå klart att vi inte kan låta Nordek stranda på att vi inte vill införa en tidsbegränsning för övergångsordningen. Men när den upphör skall vi tillsammans ha utarbetat ett system som ger fiskarna ett effektivt skydd.

Tror man mig inte på dessa ord, är det ingen idé att ställa frågor till mig.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag beklagar att jag inte hade tillfälle att vara med den senaste gången. Enligt de informationer jag har fått blev fiskarnas representanter visserligen orienterade om läget, men de gav ingalunda klarsignal till de förslag som då förelåg.

Till sist vill jag ändå tacka jordbruksministern för de löften som har givits här. Jag vet att motsvarande sades vid överläggningarna i departementet, och det är klart att det är värdefullt att det sägs också här i kammaren och förs till protokollet. Jag tror att fiskarna är glada över att på det sättet få offentliggjort regeringens löfte om att göra vad som göras kan för att få en rimlig ordning,

§ 3**Svar på fråga ang. rätten att deltaga i s. k. värnpliktsriksdag**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lothigius har frågat mig, om jag kan lämna en fullständig redogörelse för det motiv som föreligger att utestänga värnpliktiga officerare och värnpliktiga underofficerare från full medverkan i värnpliktsriksdagarna.

Överbefälhavaren har i uppdrag att årligen anordna en konferens för värnpliktiga. Genom konferensen bereds de värnpliktiga tillfälle att framföra förslag angående de värnpliktigas villkor och förhållanden.

Deltagandet i konferensen har begränsats till att avse värnpliktiga under grundutbildning. Denna begränsning förefaller mig naturlig. Det skulle möta mycket stora svårigheter att anordna val m. m. av ombud vilka skulle representera de värnpliktiga som tidigare har fullgjort grundutbildning.

Vidare anförde:

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga; naturligtvis kan jag inte vara särskilt nöjd med det.

För fyra—fem år sedan tog SSU ett gott initiativ varigenom värnpliktsriksdagarna skapades. Då inbjöds också de värnpliktiga officerarna och underofficerarna att delta. De sade naturligtvis att de ansåg att en sådan verksamhet borde vara opolitisk och tackade därför

Svar på fråga ang. kvinnlig personals befälsrätt inom krigsmakten

nej till inbjudan. När sedan Kungl. Maj:t uppdrog åt ÖB att ordna regin för värnpliktsriksdagarna är det naturligt att de värnpliktiga underofficerarna och officerarna förklarade sig beredda att medverka.

Statsrådet säger i svaret att deltagandet gäller värnpliktiga under grundutbildning. Varför skulle inte värnpliktiga underofficerare och officerare kunna vara med och debattera militära grundutbildningsfrågor? Det är dock frågor som nära berör dem. På värnpliktsriksdagarna debatteras målsättningar, arbetsformer och utbildningsfrågor. Även om det bland de cirka 700 motioner som lämnats in finns en mängd som är ganska egenartade tas dock även frågor upp som har beröring med de värnpliktiga officerarna och underofficerarna och som de kan vara intresserade av att diskutera.

Att utestänga denna grupp är att diskriminera den. Dessa officerare har dock börjat i grundutbildningen. Från regeringens sida sägs ofta att det är angeläget att skapa en samarbetsform mellan olika arbets kategorier av människor. Detta torde vara en lämplig form för att göra det.

Att anordna val av ombud borde inte möta någon svårighet. De olika organisationerna kan säkerligen finna en form för att genomföra sådana val. Jag hoppas därför att försvarsministern är vänlig och överväger denna fråga och tar initiativ till en ändring.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag tror att herr Lothigijs något har missförstått mitt svar. Jag säger där att det bara är värnpliktiga som fullgör sin grundutbildning som deltar i val och är representerade vid värnpliktsriksdagarna. Bland dessa finns massor som utbildas till värnpliktiga officerare och underofficerare. Det är emellertid bara rekryterna som väljer ombud. Däremot är två organisatio-

ner, Värnpliktiga underofficerares riksförbund och Värnpliktiga officerares riksförbund, av överbefälhavaren inbjudna som gäster till värnpliktsriksdagarna.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag kanske uttryckte mig litet oklart, men jag missförstod inte svaret, det syns i mitt svar. Jag förstår precis hur det ligger till. Däremot kan jag inte förstå att den kategori som jag har nämnt inte kan få delta i diskussionerna. Jag tror att det skulle vara mycket betydelsefullt om deras synpunkter också fick komma fram i den debatt som förs. Det vore säkerligen berikande för alla parter om värnpliktiga officerare och underofficerare genom diskussioner fick tillfälle att lära känna de värnpliktigas uppfattningar i olika frågor. Med de erfarenheter de har kan de säkerligen tillföra debatten värdefulla synpunkter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. kvinnlig personals befälsrätt inom krigsmakten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat mig om bestämmelsen i tjänstereglemente för krigsmakten kapitel 5 moment 12, att kvinnlig personal får befälsrätt endast över kvinnlig personal, är mogen för översyn.

Jag vill först erinra om att någon inskränkning i befälsrätten inte finns för den som är chef eller ställföreträdare. Placeras således en kvinna som chef för enhet inom krigsmakten har hon också oinskränkt rätt och skyldighet att utöva befäl över underlydande krigsmän. Samma sak gäller om hon som ställföreträdare i chefsens frånvaro har befälet.

Svar på fråga ang. kvinnlig personals befälsrätt inom krigsmakten

Den ifrågasatta bestämmelsen hänför sig till de fall, då befälet i chefens frånavaro inte kan avlämnas till — eller tas av — ställföreträdaren. Då föreskrivs vissa inskränkningar inte bara för kvinnlig utan även för exempelvis manlig civilmilitär personal.

Tillfällen då nämnda bestämmelse tillämpas uppstår självfallet främst under strid. Det är därvid angeläget att den personal som utbildats för att föra befäl i stridssituationer tar befäl före sådana som inte utbildats härtill.

En översyn av bestämmelsen blir aktuell först i samband med en ändring av uppgifterna i krigsorganisationen för kvinnlig personal och den utbildning som krävs för dessa.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Också jag har förstått ifrågasvarande bestämmelse så, att det när det gäller den som är chef och hans ställföreträdare inte finns några formella inskränkningar i rätten för en kvinna att utöva chefskap. Det skulle betyda att exempelvis en kvinnlig landshövding, om vi i en framtid skulle få en kvinnlig sådan i vårt land, i likhet med andra landshövdingar skulle kunna tjänstgöra som civilbefälhavare. Men om hon överlämnar befälet till någon annan, gäller plötsligt den inskränkningen att en kvinna inte får tjänstgöra på befälsnivå. Jag tycker att det är ologiskt att man accepterar en kvinna som chef för hela organisationen men inte en kvinnlig chef på en lägre nivå. Jag förstår inte riktigt varför denna inskränkning är nödvändig.

Vidare säger statsrådet att dessa inskränkningar visst inte bara gäller kvinnor utan att det också finns en inskränkning beträffande civilmilitär personal. Ja, herr statsrådet vet lika väl som jag vad denna inskränkning avser.

I tjänsterelementet har uppräknats inskränkningar som avser olika funktioner, nämligen att musikpersonal får befälsrätt endast över musikpersonal, att hemvärnspersonal får befälsrätt endast över hemvärnspersonal o. s. v. Beträffande manlig civilmilitär personal gäller att »manlig civilmilitär personal får befälsrätt över annan personal endast inom ramen för de uppgifter som ålagts civilmilitär personal».

Anledningen till att man satt in ordet »manlig» i detta sammanhang är väl att man vill förhindra den olyckan att en kvinnlig civilmilitär skulle kunna överta befälet. Jag kan inte finna någon annan förklaring. Varför skulle inte t. ex. en kvinnlig musikedirektör kunna få föra befäl över musikpersonal? Jag kan inte inse att detta har något samband med förhållandena under strid — men det beror kanske på att jag vet för litet om försvaret.

Jag menar helt enkelt, herr talman, att det förefaller som om detta vore en kvarleva från en gången tid. Jag anser att bestämmelsen trots allt bör överses och att man bör utgå från de verkliga funktionerna och kvalifikationerna för dessa, inte efter könet, eftersom den indelningsgrunden är förlegad. Jag hade nog trott att försvarsministern med hänsyn till de tilläggsdirektiv som han givit 1966 års värnpliktskommitté och som innebär en beställning av erforderlig militärutbildning åt de kvinnor, vilka vill skaffa sig kompetens för anställning som befäl, åtminstone borde ha kunnat anse att kommittén kunde överse denna och kanske även andra bestämmelser som kunde moderniseras.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag känner inte ett enda praktiskt fall där detta är tillämpligt, och jag har aldrig hört talas om att något behov skulle ha funnits. Det är en helt teoretisk fråga.

Jag kan på den sist ställda frågan sva-

ra, att det nu pågår två utredningar där frågan om kvinnans användning inom det militära försvaret utreds. Jag föreställer mig att man därvid kommer att finna att kvinnor i mycket större utsträckning än nu kan användas på relativt kvalificerade befattningar i försvaret. När resultatet av dessa utredningar framlagts uppstår, såsom jag framhållit i mitt svar, den situationen att man kan få överväga en ändring av ifrågavarande bestämmelse, som ju inte bara gäller fredsförhållanden utan också under krig, eftersom TjRK i allra högsta grad är avsett också för sådana förhållanden. Bestämmelsen avser faktiskt i första hand stridsituationer. När chefen och ställföreträdande chefen är borta — sådant händer som bekant under krig — vem skall då överta befälet av dem som har rätt att göra det, kvinna eller man? Jo, det skall den göra som är stridsutbildad, och vi har inga kvinnor här i Sverige som är det. Det måste då bli en aktiv officer, underofficer eller något underbefäl. Det är principen i detta fall.

Men i den mån vi får stridsutbildade kvinnor kan denna bestämmelse inte längre gälla. Då är den oriktig. Men vi har inga sådana kvinnor nu.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Denna fråga har gudske-
lov inte ställts på sin spets, eftersom bestämmelserna är avsedda att gälla i krigssituationer eller i speciella fall, som vi inte har haft på mycket länge här i landet, vilket vi ju är enbart glada för.

Som konklusion vill jag emellertid säga att om man menar — och det menar säkerligen försvarsministern också — att försvaret är en hela folkets angelägenhet, en angelägenhet för både män och kvinnor, så är det angeläget att man inte konserverar sådana här gamla bestämmelser, som faktiskt gör ett smått löjligt intryck.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. det ekonomiska stödet till flyktingar som beviljas asyl i Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Fru Anér har frågat vilken nivå jag anser rimlig för arbetsmarknadsstyrelsens och socialstyrelsens ekonomiska stöd till flyktingar som beviljats asyl i Sverige.

En nyanländ flykting inkvarteras vanligen i särskild förläggning, som arbetsmarknadsstyrelsen driver. Kostnaden för sådan inkvartering inkluderande kost och logi uppgick hösten 1968 i genomsnitt till 1 050 kr. per månad för vuxen person och till halva beloppet för barn. I vissa fall, t. ex. av hälsoskäl, har inkvartering på hotell fått tillgripas. Jag är medveten om att betydande avvikelser från de genomsnittliga kostnaderna härvid har förekommit.

Under inkvarteringstiden får vuxna flyktingar fickpengar med 6 kr. per dag under de första tio dagarna och därefter med 3 kr. per dag. För barn utgår 3 kr. per dag under de första tio dagarna samt därefter 1: 50 kr. per dag. Om flyktingen fullgör vissa arbetsuppgifter inom förläggningen kan fickpenningen höjas till högst 10 kr. per dag. Vidare utgår ett bidrag om 2 kr. per undervisningsdag till vuxen flykting som regelbundet deltar i den vid förläggningen anordnade undervisningen i svenska språket och om svenska samhällsförhållanden. Bidrag utgår också till kläder och personlig hygien.

Vid tillträde av arbetsanställning erhåller flykting förutom bidrag till eventuella resekostnader även ett startbidrag med 100 kr. till ensamstående och med 300 kr. till familj som hjälp att ordna eget hushåll. Räntefria startlån till uppehälle och hyra kan lämnas för en månad. För inköp av gångkläder och arbetskläder beviljas lån med högst 800 kr. respektive högst 400 kr. Startlån för

Svar på fråga ang. anställds förmånsrätt för lönefordran vid konkurs

anskaffande av bohag kan också beviljas ensamstående person med lägst 600 och högst 2 000 kr. och familj om två personer med 4 000 kr. Intill dess att sedvanligt barnbidrag börjar utgå kan länsarbetsnämnd utge bidrag motsvarande allmänna barnbidrag.

Arbetsmarknadsstyrelsen svarar vidare i förekommande fall för kostnader för omskolning av flyktingar, varvid sedvanligt utbildningsbidrag utgår.

För understöd till flyktingar som inte kan försörja sig svarar socialstyrelsen.

Jag anser, att det ekonomiska stöd till flyktingar, som jag här redogjort för, är att betrakta såsom rimligt.

Vidare anförde:

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min fråga.

Det är givet att vi alla är stolta över att vårt land med rätta har rykte om sig för generositet mot flyktingar, inte minst mot politiska, en generositet som är minst lika stor som något annat lands. Vi är ju alla överens om att en flykting som tagits emot här skall behandlas efter ungefär samma normer som en svensk medborgare, som på motsvarande sätt kommit i behov av samhällshjälp och att han dessutom bör få den särskilda hjälp som han kan behöva för att kunna anpassa sig i ett nytt samhälle och inom ett nytt språkområde. Jag är därför glad att vi här har fått en översikt över de normer som brukar följas.

Om det nu, som statsrådet antydde, är så att dessa normer inte alltid tillämpas precis lika, utan att det kan förekomma varianter skulle det vara intressant att få en antydning om vad den sortens olikheter kan bero på. Ty vad som verkligen kunde bringa vårt samhälles hjälp åt flyktingar i vanrykte, vore om denna hjälp kunde misstänkas innebära skillnader beträffande flyktingar av olika slag, så att hjälpen på

något sätt fördelas ojämnt, beroende på någon sorts normer och krav som inte har hemortsrätt i vårt samhälle. Jag hoppas att vi alltid kan lita på att när vi ökar villigheten att hjälpa flyktingar till en ny tillvaro i Sverige, ökningen inte faller nyckfullt och okontrollerat på enstaka fall, utan att våra sociala resurser sprids så rättvist som möjligt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! De avvikelser som kan ske från det normala kan naturligtvis ha skilda orsaker, och jag kan inte redogöra för dem alla. Rent erfarenhetsmässigt vet man att det i vissa fall kan vara fråga om sjukdom som gör att personer inte utan vidare kunnat placeras in i den miljö som man tänkt sig. I något fall kan myndigheterna ha haft anledning att hålla nära kontakt med vederbörande för att kunna klarlägga ett och annat förhållande, vilket kunnat ge anledning till avvikelser.

Jag vill också framhålla att när det ibland i tidningspressen förekommer uppgifter beträffande sådana här frågor kan det kanske inte ha gällt endast en person utan fyra eller fem personer — vederbörande kan ha sin maka eller sina barn med sig. Det gör att man får lov att vara något kritisk vid granskning av tidningsuppgifterna, ty det är självklart att även familjemedlemmarna, vilket framgick av mitt svar, måste komma i åtanke.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. anställds förmånsrätt för lönefordran vid konkurs

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr Andersson i Örebro har frågat

Svar på fråga ang. anställds förmånsrätt för lönefordran vid konkurs

mig, om jag avser att vidta sådan ändring i konkurslagstiftningen att den anställda får bättre förmånsrätt för sin lönefordran vid konkurs.

Som ett led i det pågående arbetet på en revision av utsöknings- och konkursrätten avlämnade lagberedningen förra året ett delbetänkande med förslag till ny förmånsrättsordning. Förslaget har remissbehandlats och är nu föremål för övervägande inom justitiedepartementet. Därvid ägnas särskild uppmärksamhet åt frågan om lönefordringars ställning i konkurs. Men jag vill framhålla, att ett effektivt skydd för lönefordringar inte kan åstadkommas enbart genom reformer inom konkursrätten. Hur frågan bör lösas är jag inte beredd att nu uttala mig om.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Geijer för svaret.

Eftersom statsrådet i sitt svar säger att frågan uppmärksammats i departementet och att vi kan förvänta att vi får en ändring i konkurslagen borde jag väl rätteligen vara nöjd. Det är klart att man känner sig djupt otillfredsställd med det förhållandet, att människor som arbetat i ett företag som gått i konkurs skall behöva vänta flera år på besked huruvida det blir några pengar över eller ej.

Jag förstår att det är ett svårt problem att lösa detta, men man borde väl rimligtvis kunna tänka sig att ansvar även bör tas från branschorganisationens eller från företagens sida. Jag vet inte om man skulle kunna bilda någon fond som man centralt kan ta pengar ur i händelse av konkurs inom en viss bransch. Det är emellertid absolut rimligt och nödvändigt att de anställda får ett tillfredsställande skydd vid konkurs.

Jag tackar än en gång för svaret.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Vad herr Andersson i Örebro nu tog upp berör inte frågan om själva förmånsrätten i konkurs, d. v. s. i vilken ordning löntagare skall få ut sina tillgodohavanden i förhållande till andra konkursborgensägare. Herr Andersson kommer i stället in på den situationen att det kanske inte finns några tillgångar alls i konkursen och undrar hur man i så fall skall kunna tillgodose rimliga krav från de anställda. Detta problem handläggs emellertid för närvarande inom inrikesdepartementet, där inrikesministern överväger hur man i någon form skall kunna garantera de anställda att de skall få ut sina lönefordringar, även om det skulle saknas tillgångar i konkursen. Det är alltså inte en fråga som i och för sig gäller var i förmånsrättsordningen man står, utan den gäller om det finns några tillgångar i konkursen. Den saken är, som sagt, under utredning i inrikesdepartementet.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag tog upp detta problem var den sista meningen i statsrådets svar. Hur frågan bör lösas är naturligtvis någonting helt annat. Jag vet också att lönefordringar har en gynnsam placering i förmånsrättsordningen. Trots allt reducerar dock kungörelsekostnader och arvoden till förvaltare och rättsombudsmän inte sällan mycket kraftigt de tillgångar som finns över i en konkurs; i vissa fall blir det näppeligen mycket kvar. Jag ville därför bara framföra tanken att det skulle kunna inrättas någon form av fond, ur vilket det eventuellt kunde tas pengar.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. åtgärder mot skadliga verkningar av utsläpp vid industriell hantering av kadmium

§ 7

Svar på fråga ang. ordningen för utseende av offentlig försvarare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson har frågat mig, om jag vill lämna en redogörelse för min syn på nu gällande system för utseende av offentlig försvarare och den kritik detta system utsatts för.

I statsverkspropositionen har jag anggett riktlinjerna för en reform av rättshjälpen. Jag har därvid bl. a. anfört att rättshjälpen bör skötas av särskilda rättshjälpsbyråer, som bl. a. bör utse juridiskt biträde för den som erhållit rättshjälp. Jag har också anfört att det bör undersökas om inte även utseende av offentlig försvarare kan inordnas i det nya systemet.

Inom departementet pågår för närvarande arbetet med en reform av rättshjälpen enligt de riktlinjer som har angetts i statsverkspropositionen. Frågan om huruvida det nuvarande systemet för förordnande av offentlig försvarare bör omprövas kommer alltså att tas upp i samband med rättshjälpsreformen.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Låt mig först tacka för det positiva svar jag har fått på min enkla fråga.

Vad som givit mig anledning till att ta upp detta problem här i riksdagen är att det nu gällande systemet för utseende av offentlig försvarare har varit föremål för kritik, närmast med tanke på förhållandena i Stockholm. Sålunda har JO blivit uppmärksamgjord på de otillfredsställande förhållandena i detta sammanhang. I sin berättelse för år 1967 har JO anfört bl. a. följande:

»Utredningen i detta ärende ger emel-

lertid vid handen, att fördelningen av försvarsuppdrag i Stockholmsområdet är påfallande ojämn, vilket ur flera synpunkter måste anses olämpligt. Exempel har icke saknats på fall, där advokater på grund av alltför många vidlyftiga uppdrag saknat möjlighet att inom rimlig tid infinna sig till huvudförhandling — — —. Jag kan även instämma i vad Advokatsamfundets styrelse anfört om spridningens betydelse för rättsskipningen — — — och för upprätthållandet av en yrkesskicklig advokatkår. Det är därför i hög grad önskvärt, att domstolarna verkar för en större och jämnare spridning av försvararuppdragen bland därtill villiga advokater i Stockholmsområdet. Även om invändningarna mot en automatiskt verkande turordning måste anses vägande synes det knappast möta några betänkligheter att kontrollera spridningen med ett lämpligt avprickningssystem.»

Enligt vad jag inhämtat från Sveriges advokatsamfund torde domstolarnas praxis i fråga om utseende av offentliga försvarare ej ha ändrats sedan JO-uttalandet publicerades. Jag hälsar därför med tillfredsställelse det av justitieministern lämnade beskedet om att det nuvarande systemet för förordnande av offentliga försvarare kommer att omprövas i samband med rättshjälpsreformen. Därmed kan man förvänta ett mer tidsenligt och funktionellt försvararsystem som gagnar den enskildes rättssäkerhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. åtgärder mot skadliga verkningar av utsläpp vid industriell hantering av kadmium

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTSSON, som yttrade:

Svar på fråga ang. åtgärderna mot päronpest

Herr talman! Herr Rosqvist har frågat mig, om jag kan redogöra för de forskningsrön som framkommit och de åtgärder som vidtagits och kommer att vidtas från statsmakternas sida beträffande miljöförstöring och hälsorisker på grund av utsläpp i luft och vatten vid industriell hantering av kadmium.

Undersökningar avsedda att belysa kadmiumproblemet ur olika aspekter pågår vid ett flertal forskningsinstitutioner. Dessa undersökningar bekostas av statliga medel genom naturvårdsverkets forskningsnämnd. Undersökningarna visar att det förekommer förhöjda nivåer av kadmium i vatten och luft i närheten av industrier där kadmium används. Hittills har man inte funnit belägg för att dessa förhöjda nivåer medför skadliga effekter för människor. En noggrann undersökning av just denna fråga kommer emellertid att ske vid Karolinska institutet.

Genom naturvårdsverkets försorg pågår en kartläggning av de nuvarande utsläppen av kadmium. Vidare pågår undersökningar i syfte att få fram metoder för att minska utsläppen. På vissa håll har sådana begränsningar för övrigt redan genomförts. Naturvårdsverket har sin uppmärksamhet riktad på kadmiumproblemet. I den mån särskilda åtgärder visar sig nödvändiga kan ingripande ske med stöd av miljöskyddslagen.

Vidare anförde

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Hantering med kadmium ökar i Sverige inom anriktningsverk och kemisk industri. Det finns industrier i vårt land inom vilka kadmium har använts under mer än ett halvt sekel. Inom en industri som använder kadmium konstaterades för ett trettiotal år sedan att de arbetare som kom i beröring med kadmium hade hög sjukfrekvens. Efter

påpekande till statens institut för folkhälsan gjordes en undersökning på den yrkeshygieniska avdelningen och man kunde konstatera att en speciell form av äggvita i urinen och av lungemfysem förekom hos ett antal av dem som varit i beröring med kadmium under längre tid. Efter en medicinsk avhandling om kadmiumskadorna erkändes dessa som yrkesskador.

Det finns, har man konstaterat, möjligheter att i mycket hög grad eliminera riskerna inom industrin, och det är att hoppas att all kontroll som står att få utnyttjas härför. För närvarande synes det emellertid trots den teknik som finns omöjligt att helt undgå utsläpp av kadmium i luft och vatten. Vi får därför bara hoppas att tekniken ytterligare förbättras; undersökningar för att få fram metoder i detta syfte pågår också enligt statsrådet.

Hittills har man alltså inte fått belägg för att förhöjda nivåer av föroreningar i luft och vatten har medfört skadliga effekter för människor. Forskningen på detta område bör emellertid intensifieras, och detta sker tydligen också enligt det svar som jag har fått i dag. Uppmärksamheten är således riktad på problemet, och jag hoppas att den ytterligare kommer att skärpas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. åtgärderna mot päronpest

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, Herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat om jag anser att tillräckliga åtgärder vidtagits för att hindra päronpesten att komma in i landet.

Som svar på frågan vill jag först er-

Svar på fråga ang. åtgärderna mot päronpest

inra om att det sedan år 1959 är förbjudet att hit införa växter eller växtdelar behäftade med päronpest. Sedan päronpest konstaterats i Danmark 1968 har ytterligare åtgärder vidtagits. Statens växtskyddsanstalt skall vidta bekämpningsåtgärder om angrepp av päronpest inträffar eller befaras ha inträffat i Sverige. Under hösten 1969 har päronodlingar och hagtorsbestånd på mera utsatta lägen vid Skånes västkust genomgått av anstaltens inspektionsavdelning. Genom flygblad och artiklar i fack- och dagspress har odlares och allmänhetens uppmärksamhet riktats på sjukdomen och en appell utsänts om medverkan i övervakningen. Berörda myndigheter följer situationen med uppmärksamhet. Vidare är var och en som har anledning att anta att päronpest angripit växt på mark som han äger eller brukar skyldig att ofördröjligen anmäla detta till växtskyddsanstalten eller lantbruksnämnden. Dessutom har importförbudet vidgats till att omfatta värdväxter för päronpest, d. v. s. växter som kan vara bärare av skadegöraren, från varje land som inte kan anses vara fritt från denna. Jag anser därför att de åtgärder vidtagits som rimligen kan göras för att förhindra päronpesten att komma in till vårt land.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag ber först att få framföra ett tack till jordbruksministern för att han besvarat min fråga. Jag vill även tacka för det svar jag fått. Det innehåller enligt min uppfattning mycket som är positivt.

Jordbruksministern redogör för vad som gjorts för att försöka hindra päronpesten att komma till Sverige. Anledningen till att jag tog upp denna fråga är dels att jag tillhör yrkesgruppen fruktodlare, dels att mina kolleger uttalat mycket stora farhågor inför risken att päronpesten skall sprida sig till oss.

Första gången förekomst av päronpest konstaterades var som bekant på norra Falster i Danmark på hösten 1968. Det gällde då endast åtta fall. Ett år senare uppträdde över femtioålet fall. Päronpesten har sedan spritt sig från norra Falster till det övriga Danmark, och vi är därför mycket bekymrade inför frågan hur vi skall kunna hålla den utanför vårt land. Vi vet alltför väl att spridningsvägarna inte bara går direkt via päronträden utan även via en rad värdväxter, t. ex. eldtorn, cottoneaster och många andra, som mycket lätt för sjukdomen vidare.

Vi skall också komma ihåg ytterligare en sak. Vi har ännu de svenska plantskolorna fria från denna sjukdom och jag hoppas verkligen att jag skall slippa få se våra svenska plantskolor förstörda av den. Därför är jag mycket tacksam för jordbruksministerns uttalande att man har uppmärksamheten riktad på detta och skall göra vad som kan göras för att förhindra en spridning.

Jordbruksministern vet lika väl som jag att vi fruktodlare vidtagit mycket kraftiga åtgärder, som kostat miljontals kronor, för att klara vår verksamhet. Vi har byggt stora packerier och infört ordentliga sorteringsbestämmelser för att kunna gagna konsumenterna i vårt land. Alla dessa pengar har vi emellertid inte fått för våra vackra ögons skull, utan de har fått lånas upp. Som alla förstår måste dessa medel förräntas och amorteras. Under sådana förhållanden är det fullt förklarligt att vi blev verkligen oroliga, när vi fick höra talas om detta hot mot oss. När jag dessutom senare läste i en dansk tidskrift att vi kanske måste lära oss att leva med ildsoten, som sjukdomen kallas i Danmark, hoppades jag verkligen att vi skulle slippa att någon gång uppleva detta. Att leva med ildsoten tror jag nämligen inte är möjligt för någon fruktodlare. Där emot vet jag med bestämdhet att en odling som drabbas av den praktiskt taget är tillspillogiven. Det finns i dag inget

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av skogspolitiska utredningens betänkande

effektivt botemedel mot päronpesten. Det är bara att konstatera att trädet undan för undan dör bort.

De första fallen i Danmark bekämpades på det sättet att man röjde odlingarna och brände upp alla rester av dem. Vem som helst kan föreställa sig att den som skaffat sig en plantage på kanske 1 500 träd, som en dag börjar vissna ned, befinner sig på ruinens brant. Det är under sådana förhållanden svårt att låtsas som om ingenting händer. Vi måste vända oss till dem som har ansvaret, i detta fall till jordbruksministern, och jag tycker att det är glädjande att höra att han har en positiv inställning, vilket jag egentligen inte någon gång tivit på.

Jag har den bestämda uppfattningen att vi kan få möjligheter att hålla vårt land utanför, men för det kräves medverkan av alla goda krafter. Jag tvekar inte ett ögonblick att säga, att om vi inte kan hålla denna päronpest utanför landets gränser, så betyder det döden för fruktodlingen, och det vill jag inte medverka till.

Slutligen vill jag ställa en fråga till jordbruksministern: Har statens växtskyddsanstalt tillräckliga anslag för att bekämpa denna pest?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Den frågan kan jag genast besvara. På växtskyddsanstalten anser man sig ha tillräckliga medel att klara denna uppgift.

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag uttalar min stora glädje över att så är fallet, eftersom jag vet att man i Danmark har satsat betydligt större belopp än vi har gjort. Om vi kan klara denna sak med de medel som står till förfogande, så har jag ingen erinran däremot. Tvärtom. Jag hoppas att vi med gemensamma krafter skall kunna hålla denna fruktpest utan-

för landets gränser, helst också utanför Öresund.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av skogspolitiska utredningens betänkande

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat om jag kan lämna upplysning om när skogspolitiska kommittén ämnar redovisa resultatet av sitt utredningsarbete.

Som svar på herr Perssons fråga får jag meddela att utredningens betänkande kan förväntas komma i slutet av innevarande år.

Vidare anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det svar han här lämnat. Han har givit ett visst hopp om att skogspolitiska kommitténs betänkande kommer att presenteras inom en snar framtid.

Kommittén har arbetat i ungefär fyra år, och under hela den tiden har den medverkat till att omöjliggöra en fullständig och förnuftsmissig rationalisering av jord- och skogsbruket i vårt land. Vi har ett stort antal kombinationsgårdar — ungefär 75 procent av det svenska jordbruket representeras av den sortens gårdar, alltså jord och skog — och sedan kommittén tillsattes har det varit otänkbart att få igenom några förslag som skulle göra det möjligt att också ta med skogen i jordbrukets rationaliseringsbild. Vid sådana

Svar på fråga ang. nedsättning av TV-licensen inom icke utbyggt TV 2-område
tillfällen har det alltid hänvisats till den arbetande skogspolitiska kommittén.

Vi har här i landet jordbruk för vilka skogen utgör en icke föraktlig inkomstkälla vid sidan av jordbruket, t. o. m. den övervägande inkomsten för många brukningsenheter. Landets topografi gör att vi har sådana områden där det är möjligt, ja rent av den enda möjligheten, att organisera rena familjeskogsgårdar för att få rationella enheter, men det går inte att göra det på grund av de ekonomiska frågorna, bl. a. de stora investeringar som måste göras. Härför fordras statliga lånegarantier, och det kan man inte få i nuläget på grund av att skogspolitiska kommittén håller på med sitt arbete.

Jordbruksministern har nu förutskickat att kommittén kommer att bli klar med sitt arbete i slutet av detta år, och då är det bara att hoppas att man i varje fall därefter får möjligheter att ta upp denna problematik och därigenom åstadkomma en förnuftig och vettig jordbruksrationalisering här i landet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. nedsättning av TV-licensen inom icke utbyggt TV 2-område

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig om jag anser det skäligt att innehavare av TV-apparater inom icke utbyggt TV 2-område skall betala full licensavgift och om jag avser att medge nedsättning av licensavgiften inom sådana områden.

Statsutskottet avstyrkte i ett utlåtande till 1969 års riksdag av bl. a. praktiska skäl motionsyrkanden om differentiering av de allmänna mottagarav-

gifterna med hänsyn till de geografiska möjligheterna att mottaga TV 2. Riksdagen godtog utskottets utlåtande. Jag finner för närvarande inte skäl att inta någon annan ståndpunkt.

Vidare anförde:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret även om jag inte är tillfredsställd med det.

Beträffande takten i utbyggnaden av TV 2 har jag inte tagit upp detta och inte heller riktat någon anmärkning mot den. Just nu pågår väl utbyggnad av den första etappen och enligt 1966 års plan kommer andra etappen av TV 2-nätets utbyggnad att pågå till 1977. Det kan möjligen komma att dröja ännu längre, eftersom statsrådet inte har tagit någon ställning till beställningsbemyndigande för den andra etappen.

Herr statsråd! Detta kommer att innebära att vi fortfarande får räkna med många vita fläckar beträffande utbyggt område för TV 2 i vårt land. Det kommer att innebära att många människor under sju år får betala en licensavgift utan att det ger dem möjligheter att se program 2.

Under sådana förhållanden finner jag det orimligt att människor i sådana områden skall betala full licens, vilken ju för övrigt höjdes i samband med införandet av TV 2. Statsrådet delar tydligen inte denna mening. I sitt svar hänvisar han till statsutskottets och riksdagens yttrande som ju inte är främmande för mig. Men statsrådets uppfattning i denna fråga som jag efterlyst har jag dock inte fått. Jag tycker att jag borde ha rätt att på nytt ställa frågan, om statsrådet tycker det är skäligt och rättvist att enskilda människor får betala för en service, som de faktiskt inte åtnjuter, bara därför att det anses vara enklare för staten med denna administration. Jag tycker det är mycket farligt att slå in på den

Svar på fråga ang. informationen till grundskolans personal om den nya läroplanen vägen. Hur skulle man reagera om den principen tillämpades även inom enskilda företag och i samhället i övrigt, d. v. s. att det tas ut avgifter trots att det inte lämnas någon motsvarande service?

Jag hoppas att statsrådet har någon ytterligare kommentar att göra förutom det korta svaret.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Först hoppas jag att det inte skall läggas mig till last att jag hyser respekt för statsutskottets utlåtanden och riksdagens ställningstaganden. Dessutom vill jag nämna att, medan investeringskostnaderna för stationerna för de tre FM-kanalerna samt TV 1 och TV 2 är i stort sett lika för Stockholmsområdet och Pajalaområdet, beräknas Stockholmssändaren ge mottagningsmöjligheter åt mera än 100 gånger så många människor som avgiftsbetalarna i Pajalaområdet. Detta innebär naturligtvis i realiteten att tätorterna här, enligt min mening med all rätt, är med och betalar för de människor som bor i glesbygderna. Jag tycker att herr Eriksson i Bäckmora drog en mycket farlig parallell när han sade att det inte går till på det sättet inom det enskilda näringslivet. Hade vi på det här området, herr talman, tillämpat det enskilda näringslivets principer och haft kommersiell radio och TV, hade de i glesbygderna varken fått se TV 1 eller TV 2.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag delar inte den uppfattningen som utbildningsministern nu senast gav uttryck åt, ty jag anser att de människor det här gäller bor i glesbygderna, framför allt i Norrland. Det gäller pensionärer och låginkomstgrupper. Att dessa skall betala för dem som får se TV 2 är enligt min mening inte riktigt, ty det innebär att de måste betala för någonting som de själva inte

kan utnyttja. Det är på den punkten jag har reagerat.

Dessutom finns det åtskilliga licensinnehavare som inte har skaffat sig den tillsats som behövs för att man skall kunna se TV 2, och nog borde det finnas möjligheter i dataåldern att ta hänsyn härtill och skilja ut de människor som inte har eller inte vill ha TV 2, så att de slipper betala för en service som de inte får. Jag beklagar att statsrådet inte tar hänsyn till dessa förhållanden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. informationen till grundskolans personal om den nya läroplanen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig om jag anser att grundskolans personal informerats och utbildats i tillräcklig grad och på ett tillfredsställande sätt om den nya läroplanen.

Jag utgår från att frågans formulering syftar till att klargöra om den personal som är verksam inom grundskolan fått tillräcklig information och kunskap om den nya läroplanens innehåll. Mitt svar är ja.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret.

I maj 1962 fattade riksdagen beslut om grundskolan, och då höll dåvarande ecklesiastikministern Edenman ett vackert tal om den enastående och stora grundskolereformen. Hur gick det med den reformen? Jo, grundskolan inför-

Svar på fråga ang. informationen till grundskolans personal om den nya läroplanen

des i kommun efter kommun, men reformen genomfördes aldrig i det vardagliga undervisningsarbetet i klassrummet. Tyvärr blev det rent ut sagt en pappersreform. Och varför? Jo, reformen förankrades inte bland lärarna, som skulle genomföra den. Det gavs minimal information och den kom för sent, lärarna blev inte utbildade, det pedagogiska utvecklingsarbetet försumrades, det saknades pedagogiska hjälpmedel och läroböcker, och skolmodellen hade aldrig riktigt prövats i försöksverksamhet.

Bara sex år senare måste man reformera den stora reformen. Den 4 december 1968 fattade riksdagen beslut om en revidering av läroplanen för grundskolan. Även då hölls ett vackert socialdemokratiskt statsrådstal.

Herr statsråd! Det är genant och pinsamt att behöva fråga: Har regeringen verkligen inte lärt något av miss-tagen från 1962 och åren därefter? Frågan riktas alltså inte bara till utbildningsministern — herr Carlsson är ju rätt nyligen utnämnd — utan till hela regeringen. Visst har denna visat stor reformvilja på skolpolitikens område. Samhället förändras och skolan måste självfallet förändras. Men även om idéerna och visionerna finns och viljan är god, har det ändå visat sig att den socialdemokratiska regeringen inte kan praktiskt genomföra skolreformer. Ni misslyckades med 1962 års grundskolereform. Nu håller ni på att misslyckas med 1968 års skolreform. Två stora lärarorganisationer har slagit larm. De fackliga företrädarna för 60 000 lärare har anmält att man inte har fått tillräcklig information, att man inte har fått en egen läroplan att läsa i, att man inte har fått utbildning, inte pedagogiska hjälpmedel och inte heller läroböcker. Det sägs t. o. m. till lärarna: »Ta det lugnt! Vi kan i alla fall inte genomföra denna reform i höst.» Man efterlyser hur det har gått med frågan om skolintendenter, om lärarnas be-

hov av biträdespersonal, om anpassade lokaler o. s. v.

I ett TV-program i går kväll sade statsrådet Moberg att det väl ändå inte var så farligt; man vet ju inte, när man sätter en båt i sjön, var den läcker. Är det verkligen meningen — och delar herr Carlsson den uppfattningen — att alla landets elever måste placeras i denna oprövade båt? Måste vi riskera att alla landets elever går till botten med båten? Vi måste faktiskt få besked. Tänker statsrådet ta initiativ till en ordentlig räddningsaktion, eller ämnar statsrådet uppskjuta reformen?

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Herr Wennerfors talar om att han har sett TV-programmet, men jag undrar om han verkligen har gjort det. I så fall borde han ju ha tagit intryck av den information som gavs både av statsrådet Moberg och av generaldirektör Orring. Jag tror inte att man vinner någonting vare sig när det gäller sjukvårdsreformer eller när det gäller skolreformer på att gå ut med en skrämselfpropaganda av det slag som har förekommit på både den ena och den andra sidan.

I detta fall har lärarna varit med om att utforma och ge idéer till reformen. Den har försöksmässigt »satts i sjön» och vi har praktiska erfarenheter av hur den fungerar. De allmänna principerna för reformen presenterades för lång tid sedan. Jag tror att det är en våldsamt underskattning av Sveriges lärare att tro att denna reform inte kommer att genomföras på ett bra och ändamålsenligt sätt.

Jag tror också att herr Wennerfors gör sig skyldig till en våldsamt överdrift när han vill göra gällande att 1962 års reform skulle ha misslyckats. Vår grundskola betraktas i dag som ett föredöme för de flesta länder i världen, och jag tror att vi varken från den ena eller den andra synpunkten har

Svar på fråga ang. informationen till grundskolans personal om den nya läroplanen anledning att ta till så drastiska ord som herr Wennerfors nyss använde. Visst möter man vissa problem när man vill genomföra radikala reformer, men att framställa det som om situationen vore desperat saknar varje likhet med verkligheten; det tror jag inte att vi vinner något på vare sig från riksdagens eller skolans sida.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag brukar faktiskt inte ta i på detta sätt, herr statsråd, men i detta fall är det verkligen behövligt. Om jag inte skrämmer lärare och föräldrar tänkte jag att jag skulle väcka somliga inom departementet.

Statsrådet säger att om jag hade sett programmet i TV hade jag förstått detta bättre. Om herr statsrådet såg programmet i TV i går kväll hade statsrådet observerat att kritiken var mycket allvarlig från två stora lärarorganisationer som omfattar ett medlemsantal på upp till 100 000. Det gäller alltså 60 000 befattningshavare i grundskolan som genom sina fackliga företrädare har framfört kritik dels vid presskonferensen förra veckan, dels i sina fackliga organ, dels i går i ett TV-program. Det kan man inte bara vifta bort. Jag är alltså ledsen att jag måste använda litet drastiska ordalag för att vi skall förstå hur allvarlig situationen är.

En av de fackliga företrädarna sade: Visst har ni informerat, men informationen har inte gått hem. Lärarna känner sig inte informerade. Jag vill inte skrämma vare sig föräldrar eller lärare, men jag tycker att när något har gått på tok måste statsmakterna ta ett initiativ för att genomföra någon form av räddningsaktion. Eller också — jag är ledsen över att behöva föreslå det och att ens behöva tänka mig en sådan utväg — måste vi skjuta upp reformen ett år. Det är förfärligt, men tyvärr är situationen sådan och då måste vi också allvarligt diskutera den.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Denna reform kommer inte att skjutas upp lika litet som en rad andra reformer som högern har krävt skall skjutas upp.

Lärarna känner sig inte informerade, säger herr Wennerfors. Det har funnits en utomordentlig information bl. a. i deras egna tidningar, de tidningar som de har skapat genom sina egna organisationer och som jag förutsätter att de själva läser. Personalövergångsproblemet har behandlats i flera olika sammanhang. Efter ingående överläggningar med personalorganisationerna lade skolöverstyrelsen fram ett förslag i augusti 1969, och regeringen har successivt fattat beslut härom från november 1969 till januari 1970. Vissa detaljfrågor återstår, och de kommer också att lösas så snart som möjligt.

Enligt uppgifter som jag har fått från skolöverstyrelsen har informationsbehovet bl. a. tillgodosetts genom att samtliga rektorer och studierektorer samt ett tusental huvudlärare, verksamma inom grundskolan, har kallats till särskilda konferenser. Lärarkåren informeras framför allt genom att studiedagarna tagits i anspråk för en noggrann genomgång av den nya läroplanen. För dessa studiedagar har ett omfattande studiematerial utarbetats.

Informationsprogrammet inför den nya läroplanen omfattar alltså både skolledare och lärare. Det är den största fortbildningsinsats av detta slag som skolöverstyrelsen någonsin genomfört. Och genom dessa åtgärder har en viktig förutsättning för en god information skapats, nämligen att de som praktiskt skall förverkliga den nya läroplanens intentioner i själva verket inte bara fått en information om den utan också från första stund och även i detta senare skede fått vara med om att diskutera läroplanens genomförande.

Jag kan uppriktigt sagt fortfarande inte förstå, bl. a. med hänsyn till att det

Svar på fråga ang. informationen till grundskolans personal om den nya läroplanen

inte föreslås några revolutionerande förändringar, att den nya läroplanens genomförande skall kunna föranleda några problem i praktiken. Jag tror att herr Wennerfors gör sig skyldig till en betydande underskattning av våra lärare när han säger att de nog kommer att misslyckas med denna uppgift. Jag tror att Sveriges lärare klarar också denna reform.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag glömde i mitt förra inlägg att säga något positivt men det skall jag i stället göra nu. Skolöverstyrelsen har nämligen på denna punkt försökt att göra en positiv insats. Man har strävat efter att förankra denna reform bland lärarna, och jag tror att man i viss mån lyckats med detta. Jag tycker att det är utmärkt, och det vill jag också deklarerat när jag tar i på detta sätt.

Statsrådet har skildrat den informationsinsats som gjorts. Trots att ordföranden för ett av de stora förbunden på detta område i går i ett televisionsprogram sade till skolöverstyrelsens chef och till statsrådet Moberg att denna information inte gått hem, säger statsrådet här i kammaren att informationen aldrig någon gång varit så omfattande som vid detta tillfälle. Lärarna själva säger att de inte har fått någon information. De har inte ens fått ett eget exemplar av läroplanen att läsa i. Det måste ändå ligga något i dessa klagomål. Vi kan inte bara vifta bort en så oerhörd allvarlig kritik som framförts från två stora lärarorganisationer.

Jag underskattar verkligen inte den svenska lärarkåren. Den stod ut med det sätt på vilket 1962 års grundskole-reform infördes — observera att jag inte sade genomfördes — och jag tror att den kommer att klara uppgiften också denna gång på så sätt att reformen inte genomförs utan även den bara införs på papperet. Det vore verkligen tråkigt om jag om några år — såvida jag då

befinner mig i något riksdagshus — återigen skall behöva säga, denna gång beträffande 1968 års beslut, att även det innebar en pappersreform.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Bara ytterligare en kommentar. Den nya läroplanen har gått ut i cirka 100 000 exemplar. Alla lärare har tillgång till denna läroplan. Den som dessutom vill skaffa sig ett personligt exemplar, kan erhålla ett sådant för 16 kronor. Frågan om de skall kunna levereras helt kostnadsfritt är en kommunal angelägenhet. De borgerliga partierna har efter 1966 års val majoritet i en rad kommuner. Var så god, herr Wennerfors, och gör en insats, om så är nödvändigt.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag är ledsen att jag måste återkomma med en replik.

Jag är medveten om att läroplanen gått ut i ett stort antal exemplar, men hur kan det komma sig att lärarna inte fått den? Var finns läroplanerna i dag? De finns på en del bibliotek, men lärarna säger att de inte har några exemplar och att de inte heller har fått se några. Jag tycker att det är rimligt att en befattningshavare i svenskt skolväsende skall ha ett exemplar av den läroplan han skall arbeta efter. Man har från skolöverstyrelsen, i går även från regeringshåll liksom i dag förpassat bollen över till kommunerna. Jag undrar om det på längre sikt är klokt att göra det när det gäller pedagogiska hjälpmedel, läroplaner och lokaler. Jag vet att kommunalmännen är ganska oroade över hur de i dag skall ordna det för att kunna genomföra denna reform.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av proposition beträffande mellanskolans ledning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig, om jag tänker vänta med att framlägga proposition beträffande mellanskolans ledning tills också frågan om grundskolans ledning utretts.

Betänkandet om mellanskolans ledning remissbehandlas för närvarande. Jag anser det lämpligt att avvakta remissvaren, innan jag tar ställning i frågan.

Vidare anförde

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Jag tror inte att utbildningsministern egentligen behöver studera remissyttrandena så särskilt mycket för att bestämma sig för att vänta med förslag om ledning av mellanskolan tills också frågan om grundskolans ledning har utretts. Kritiken mot det nya förslaget är ganska allvarlig och omfattande, vilket jag förutsätter har blivit bekant även för statsrådet. Den saken skall vi emellertid inte diskutera här. Men jag hade mycket gärna sett att vi i dag fått besked om när vi skall få en proposition om skolans ledning, och jag hoppas att den då kommer att avse både grundskola och mellanskola. Det beskedet tycker jag att jag hade kunnat få i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på interpellation ang. den bebådade ändrade kapitalbeskattningens inverkan på näringspolitik och samhällsekonomi

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har frågat mig

1) om jag är beredd att innan förslag till ändrad kapitalbeskattning förelägges riksdagen företa undersökningar rörande det föreslagna systemets inverkan i fråga om näringspolitik och samhällsekonomi,

2) om jag har observerat den brist i samstämmighet som föreligger mellan kapitalskatteberedningens förslag och den jordbrukspolitik, som beslutades av 1967 års riksdag,

3) om jag är beredd medverka till en sådan utformning av kapitalbeskattningen, att den inte motverkar de för näringslivet så väsentliga familjeföretagen.

Avsikten är att i en kommande proposition rörande kapitalbeskattningen ta särskild hänsyn till de av interpellanten berörda företagen. Diskussionen om kapitalskatteberedningens förslag torde i övrigt få anstå till dess propositionen framlagts.

Vidare anförde:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation. Jag hoppas att man inte har behövt anställa extra personal i departementet för att utforma svaret, som ju är hållet i modernt kort-kort format.

I sitt tal i Malmö i måndags var statsrådet däremot väsentligt mera meddelssam i ungefär samma frågor. Men knappheten i svaret kan inte innebära att jag avstår från att här motivera min interpellation och de frågor jag där

Svar på interpellation ang. den bebådade ändrade kapitalbeskattningens inverkan på näringspolitik och samhällsekonomi

ställt, och statsrådet får ursäkta att jag nu nödgas besvara med det.

Som jag uppfattat svaret är det egentligen endast ett visst besked när det gäller den sista av mina frågor, i någon mån också besked i den andra frågan men knappast svar på den första frågan, som gällde kraven på en samhälls-ekonomisk och näringspolitisk analys av verkningarna av en skärpt kapitalbeskattning. Vad som sedan ligger i uttalandet om särskild hänsyn till vissa företag framgår tyvärr inte. Även utredningsmajoriteten har ju sagt att den anser sig ha tagit vissa hänsyn. Nu vill jag emellertid vara så ärlig att jag säger, att jag hoppas kunna tolka herr statsrådets svar, när han säger att det skall tas särskild hänsyn till vissa företag, som ett positivt uttalande. Jag förstår mycket väl att när en stor och allmän skattereform skall genomföras och förberedas bör man också inlemma kapitalskatterna, och det är väl inte heller första gången som det har skett. Jag vill alltså inte alls bestrida att även kapitalskatterna tid efter annan kan tas upp till behandling och anpassas till utvecklingen. Det kan rent av tänkas att de någon gång kan behöva ändras i annan riktning än den som nu förespeglas. Även om propositionen får en sådan utformning — finansministerns uttalande i Malmö tyder ju på detta — att den neutraliserar utredningens försummelse att inte utreda konsekvenserna av förslaget, kvarstår dock det förhållandet, att riksdagen sannolikt kommer att få besluta i den här frågan utan att denna viktiga detalj klarlagts.

Min kritik mot utredningsmännens nonchalans står alltså kvar. I stället för att göra dessa utredningar om de samhälls-ekonomiska, näringspolitiska och konkurrensmässiga konsekvenserna gör utredningen ett uttalande som torde stå i särklass i svenskt utredningsarbete. Det framhålles nämligen att man inte har funnit det behövt att såsom fö-

reslagits inom beredningen göra mera ingående samhälls-ekonomiska analyser av verkningarna av kapitalbeskattning med olika höjd. Man säger sig inte heller — som i den allmänna diskussionen påyrkats från något håll — behöva företa närmare analyser angående exempelvis den förräntning som erfordras för att ett i familjeföretag nedlagt kapital skall kunna bevaras intakt. Detta uttalande har kallats för ett praktblomster i svenskt utredningsväsende, och jag hoppas att detta blomster är så pass sterilt att det inte fröar av sig. De publicerade remissvar som jag läst är lika kritiska såvitt jag kunnat fatta, och i reservationerna till utredningens betänkande riktas också mycket stark kritik mot att det saknas sådana analyser.

Skall jag döma av svaret på min interpellation kommer väl inte sådana analyser att göras innan riksdagen skall besluta — det behövs inga ytterligare kommentarer. Tyvärr tycks man emellertid på vissa håll ha den uppfattningen att kapital är lika skattekraftigt oavsett var det är placerat och att man utan att skada ett företag kan rycka loss ett kapital för skattebetalning eller eljest annat ändamål än den förefintliga investeringen. Men så är ju inte fallet, och jag tror också att finansministern är fullt på det klara med det. Avkastningen av ett kapital är dessutom mycket olika beroende på placeringen. Särskilt låg avkastning har kapital som placerats i jordbruk, där det ofta endast bereder vederbörande ägare en arbetsmöjlighet. Samma funktion har kapitalet ofta i andra familjeföretag inom industri, handel, fiske, trädgårdsnäring etc. Man så att säga köper sin arbetsplats, och kapitalet är ett verktyg som arbetar inom företaget. Dessa familjeföretagare kan ingalunda inrangeras i den kategori s. k. kapitalister som av många betraktas med så oblida ögon. Den som i dag investerar några hundratusen kro-

Svar på interpellation ang. den bebådade ändrade kapitalbeskattningens inverkan på näringspolitik och samhällsekonomi

nor i ett jordbruk, en fiskebåt eller ett annat företag går i regel med i arbetet som vanlig jobbare. Han har inte sällan lägre inkomst, längre arbetstid och mindre fritid än den anställde. Han spelar inte alls rollen av något slags kapitalist. Man skall därför inte dra alla över en kam, som det heter.

Vi har från vårt håll i ett par motioner vid detta års riksdag fört fram tanken på att man skulle kunna differentiera kapitalet i dessa sammanhang. I den ena motionen krävs det att avkastningsvärdet på ett jordbruk skall ligga till grund för taxeringen av detta — när jordbruket används såsom jordbruk — och inte som nu de uppskrivade jordvärdena, som inte alls har någonting med företagsekonomiska beräkningar att göra. I den andra motionen föreslås att kapitalet vid beskattningen bör kunna delas upp i arbetande kapital och annat kapital. Om tidningsreferaten är riktiga, var herr finansministern inne på liknande tankegångar i sitt föredrag i Malmö i måndags. Jag tror att det bör finnas praktiska möjligheter till en lösning enligt sådana linjer. För familjeföretagen är det av behovet påkallat att så sker. Man har i England ett liknande system, och det går säkerligen att genomföra också i vårt land.

Att familjeföretagen drabbas hårt beror, som vi alla vet, på att kapitalet i allmänhet är helt investerat i företaget. Man har redan nu — det säger utredningen själv — svårt att behålla kapitalet intakt i dessa företag. I stället för att pumpa ut kapital från dem borde man försöka tillföra dem nytt kapital. Dessa mindre och medelstora företag är ändock de små tätorternas och landsbygdens sysselsättningsobjekt. Jag är fullt medveten om att jag inte behöver hålla någon föreläsning för herr statsrådet om de mindre företagens och familjeföretagens betydelse inom svenskt näringsliv. Att 400 000 personer är direkt beroende och en och en halv miljoner

indirekt beroende av dem, att de är viktiga underleverantörer till storindustrin o. s. v. känner statsrådet till.

Skulle dessa familjeföretagare åläggas en ökad kapitalbeskattning, såsom majoriteten i beredningen föreslår, skulle flertalet av dem troligen få ta pengar till denna skatthöjning ur sin tidigare relativt låga inkomst eller också ur företaget. Det sistnämnda är inte praktiskt möjligt, utan det första alternativet skulle väl få gälla. Företagarna finge sänka sin egen inkomst, ty de kan inte höja den så att den kompenserar skattestegringen i tillräcklig grad.

Till detta kommer att generationsväxlingarna kan bli mycket besvärliga, om kapitalbeskattningsförslaget genomförs. Inom jordbruket är redan i dag generationsväxlingarna ett mycket allvarligt problem, beroende på — som jag nämnde — de orimligt stegrade jordvärdena. Sedan jordförvärvslagen liberaliserades har nämligen på detta område släppts in köparkategorier som har helt andra intressen av att förvärva jord än att försörja sig på den. Och dessa köpare betalar på sina håll priser som ligger 100 procent över avkastningsvärdet från jordbrukssynpunkt. Vi varnade från vårt håll för denna utveckling när liberaliseringen en gång genomfördes.

Den högre arvsskatt som eventuellt kommer att införas får nog ofta betalas av dem av syskonen som skall lösa ut de andra och försöka fortsätta som jordbrukare. Att man i utredningen har föreslagit en förhållandevis hårdare skattebelastning på dessa familjeföretag än på flermiljonägarna är mycket märkligt och från jämlikhetssynpunkt helt obegripligt.

I den andra frågan i interpellationen har jag pekat på den bristande samstämmigheten mellan den jordbrukspolitik som regeringen genomdrev 1967 och det skatteförslag som har framlagts. För endast ett par år sedan ansåg regeringen att större brukningsenheter inom

Svar på interpellation ang. den bebådade ändrade kapitalbeskattningens inverkan på näringspolitik och samhällsekonomi

jordbruket var den enda riktiga målsättningen. För att på kortast möjliga tid realisera denna görs rationaliseringsinsatserna och sätts kreditstödet in just på skapandet av dylika större enheter.

De personer som 1967 hade sådana jordbruk eller som därefter har skaffat sig sådana eller tänker göra det framöver riskerar nu att få känna på hur deras företag kan komma att undergrävas genom skärpt kapitalbeskattning. Det kan lätt arta sig till att bli en modern version av Nyköpings gästabad där den bedragna parten är de jordbrukare som har satsat på ett rationellt jordbruk. Att döma av finansministerns uttalande i Malmö tror jag dock inte att han vill agera som värd vid en sådan tillställning.

Ungefär samtidigt som kapitalskattberedningen avgav sitt betänkande var en utredning om jordbrukets inkomstförhållanden klar. Den utfördes av jordbruksnämndens inkomstgrupp som hade förstärkts med representanter från lantbrukshögskolan, lantbruksstyrelsen, statistiska centralbyrån och Jordbrukets utredningsinstitut. Beräkningarna över industriarbetarinkomsten utfördes av LO. Den utredningen får man väl därför anse ha ett ganska betydande bevisvärde. Av densamma framgår att jordbrukets eftersläpning fortsätter och snarare ökar än minskar. Vidare visar den att jordbruk i storleksgruppen 40 hektar, alltså 80 tunnland, på de sydsvenska slättbygderna under åren 1965—1968 redovisade en genomsnittlig förräntning av insatt kapital på cirka 1,2 procent. Vid framräknandet av dessa värden har inflationsvinsten också inräknats. Av dem som vill skaffa sådana familjeföretag i södra Sverige krävs investeringar på över miljonen. Många tycks i dag inte ha klart för sig att familjeföretagen är av så kapitalkrävande karaktär.

Som jag sade spelar förräntningen en

avgörande roll för möjligheten att behålla kapital i ett företag. Om full kostnadstäckning skulle ges åt dessa jordbruk skulle producentpriserna behöva höjas med ungefär 7 procent. Vi vet att detta inte är möjligt, eftersom jordbruket är statligt reglerat och inte kan kompensera sig för ökade utgifter på detta sätt.

Låt mig ta ett exempel, som redovisas i den nämnda utredningen. Arbetsinkomsten för en industriarbetare i ortsgrupp 3 är 23 059 kronor. För en jordbrukare på en gård om 40 hektar är inkomsten 17 881 kronor. Häri har inräknats en inflationsvinst på 3 458 kronor. Inkomstklyftan beträffande arbetsinkomsten mellan industriarbetaren och jordbrukaren på denna gård om 40 hektar inom den sydsvenska slättbygden är alltså 5 178 kronor. Om man ser på familjeinkomsten finner man att ställningen är något bättre för jordbrukaren. Industrierbetarfamiljen uppvisar en inkomst av 29 120 kronor och jordbrukaren med en gård på 40 hektar har en familjeinkomst av 29 820 kronor. Däri ingår emellertid för jordbrukarfamiljen både inflationsvinsten och kapitalinkomsten. Man skall också värdera att industriarbetaren har semester och fria lördagar och söndagar. Jordbrukaren i fråga har sannolikt ingen semester och får själv sköta sina djur både lördagar och söndagar. Timantalet bakom hans familjeinkomst är således säkerligen betydligt större än för industriarbetarfamiljens inkomst.

En skärpning av kapitalbeskattningen måste, såsom jag tidigare sagt, finansieras av den förut befintliga inkomsten för familjeföretaget. Det finns dock inte mycket att ta, om man inte vill öka inkomstklyftan på ca 5 000 kronor betydligt. I ett av de avlämnade remissyttrandena har man som exempel på verkningarna av utredningsförslaget tagit ett familjeföretag inom jordbruket i storleksklassen 50—100 hektar. Det är

Svar på interpellation ang. den bebådade ändrade kapitalbeskattningens inverkan på näringspolitik och samhällsekonomi

sådana gårdar som lantbruksnämnderna nu animerar jordbrukarna att skaffa sig. Man utgår ifrån ett taxeringsvärde av ungefär 387 000 kronor och ett eget kapital av 323 000 kronor. Skatten är för närvarande 2 510 kronor och blir efter en 55-procentig höjning av taxeringsvärdet 5 990 kronor — en höjning med cirka 140 procent. Om denna familjeföretagare skall kunna undvika att sänka sin inkomst från sitt företag, måste han öka den med ca 7 000 kronor, alltså med en summa dubbelt så stor som skattehöjningen. Han måste då öka familjeinkomsten med ungefär 23 procent. Det är helt omöjligt för honom att göra detta.

Om familjeföretagaren vill kompensera sig för skattehöjningen, gör han det troligen genom att öka produktionen, d. v. s. genom att skaffa sig fler djur och öka sitt timantal. På detta sätt kan han skaffa sig en större bruttoinkomst. Detta ligger dock inte i linje med beslutet 1967, enligt vilket jordbrukets självförsörjningsgrad skulle bantas ned till 80 procent.

I remissyttrandet redovisas också att den latent arvs skatten på denna gård fyrdubblas, från ungefär 20 000 till 84 000 kronor. Det är undersökningar av detta slag som borde ha gjorts inom utredningen och som bör göras innan vi fattar beslut om dess förslag. Detta gäller inte bara jordbruket utan praktiskt taget alla familjeföretag.

Jag vill vidare säga att jag hoppas att finansministern skall kunna finna lösningar som innebär att våra familjeföretag även i fortsättningen kan bestå. Jag vill också gärna uttala min uppskattning av det sätt på vilket herr statsrådet vid tidigare tillfällen bidragit till att göra kapitalskattedebatten realistisk och till att ge den de proportioner som den rätteligen bör ha. Många försöker att ge den proportioner som den absolut inte har.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie gjorde i sitt inlägg två reflexioner. Den första var att han utgick ifrån att han inte behövde hålla några föreläsningar för mig i denna fråga, men utan att vara elak kanske jag kan säga att han hade litet svårt att leva upp till denna sin goda föresats. En föreläsning är emellertid rätt överflödigt, ty dels har jag läst in jordbrukarnas synpunkter i remissvaren, dels har jag tagit emot deputationer från Lantbruksförbundet och RLF, som haft tillfälle att muntligt lägga fram sina synpunkter, dels har denna fråga behandlats inom någonting som heter planeringsrådet, där finansministern sitter ordförande och där värdefulla inlägg gjorts av jordbrukets representanter. Lika litet som jag behöver någon föreläsning behöver herr Hansson någon föreläsning från min sida. Herr Hanssons inlägg var ju ett hörbart bevis på att han är djupt sakkunnig i frågan. Det är också förklaringen till det korta svaret. Jag utgår ifrån att herr talmannen vid dessa frågestunder sätter värde på att svaren blir så korta som möjligt.

Den andra reflexionen, som herr Hansson i Skegrie gjorde, vill jag också bestyrka. Trots ett mycket hårt arbete i finansdepartementet har vi inte skaffat in extra folk för att utforma svaret till herr Hansson. Det har gått på den ordinarie styrkan så att säga.

Allra sist vill jag ytterligare bestyrka ett antagande från herr Hanssons i Skegrie sida. Jag sade i interpellations svaret: »Avisikten är att i den kommande propositionen rörande kapitalbeskattningen ta särskild hänsyn till de av interpellanten berörda företagen.» Herr Hansson utgick ifrån att detta var ett positivt uttalande. Låt mig än

Svar på fråga ang. offentliggörande av remissyttranden över kapitalskatteberedningens betänkande

en gång bestyrka att det är ett positivt uttalande.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att tacka herr statsrådet för att han har för avsikt att inta en positiv hållning till dessa familjeföretag. Det är tacknämligt att kunna konstatera detta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15**Svar på fråga ang. offentliggörande av remissyttranden över kapitalskatteberedningens betänkande**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har frågat mig, om jag är villig att i statens offentliga utredningar eller på annat lämpligt sätt in extenso offentliggöra inkomna remissvar över kapitalskatteberedningens betänkande.

Jag betraktar inte dessa remissvar som så speciella att de bör föranleda den ovanliga åtgärden av en särskild tryckt publicering. Svaren är offentliga och finns tillgängliga på finansdepartementet för såväl press som enskilda.

Vidare anförde:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet även för svaret på denna enkla fråga. Jag är något förvånad över den avisande hållning som detta svar andas.

Vid ett par tidigare tillfällen då det gällt viktiga utredningar har jag ställt samma fråga till andra statsråd, och ett offentliggörande har inte tidigare förvägrats. Är man i finansdepartemen-

tet rädd för att in extenso offentliggöra vad som står i dessa remissvar? Man kommer att som vanligt ta fram vissa valda delar i propositionen, förmodar jag, men det kan ju finnas annat också. Det är inte av nyfikenhet som jag begärt ett offentliggörande utan det är på grund av helt andra skäl. Visserligen är remissvaren offentliga handlingar, som finns tillgängliga på finansdepartementet, men hur vill man praktiskt lösa detta problem, om alla riksdagens ledamöter kom och ville läsa igenom remissyttrandena? Utredningar är ju ingalunda regeringens privatsak, i varje fall inte de parlamentariska utredningarna.

Alla partier har representanter i utredningen och bör för den skull också ha rätt att lika enkelt och lättfattligt som regeringen ta del av reaktionerna utifrån. Med hänsyn till den bristande redovisning utredningen presenterat över de samhällsekonomiska och näringspolitiska konsekvenserna hade jag hoppats att remissvaren skulle kunna erbjuda någon liten kompensation.

Remisstiden har i det här fallet varit sju veckor — det tycks för övrigt vara en tendens att remisstiderna blir kortare och kortare — och på den tiden, vari har ingått jul- och nyårshelgerna, har man begärt att de tillfrågade myndigheterna skulle sätta sig in i de stora problem som utredningen har haft två och ett halvt år på sig att penetrera. Trots detta hoppades jag att det i något remissvar skulle finnas något slags kartläggning. Jag tror att det är klokt, om finansdepartementet, lika väl som andra departement har gjort ett par gånger, överväger att publicera svaren. Mörkläggningen i skattefrågan har klandrats. Jag förstår mycket väl att det tillvägagångssättet kan behövas i vissa fall, men jag tycker inte att denna mörkläggning bör utsträckas så långt att man inte vågar visa vad som står i remissvaren.

Svar på fråga ang. offentliggörande av remissyttrandet över kapitalbeskattningens betänkande

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag sade i mitt svar att det är en ganska speciell åtgärd att distribuera remissvar till det offentliga trycket och sedan vidarebefordra dem i något slags bokform till bokhandlarna. Jag har inte bedömt den här frågan i detta läge vara sådan att man skulle vidta denna alldeles speciella och ganska ovanliga åtgärd.

Men jag är som alltid intresserad av praktiska lösningar, och jag kan meddela herr Hansson att det står ett rum till förfogande på finansdepartementet och att remissvaren ligger där. Herr Hansson är hjärtligt välkommen — vi skall ta väl hand om herr Hansson — att läsa igenom svaren. Jag befarar i allmänhet inte att det bildas någon kö av riksdagsledamöter, men skulle den mycket ovanliga situationen inträffa att många av riksdagens ledamöter vill ta del av dessa svar, så är vi så praktiska organisatörer i finansdepartementet att även den saken kan ordnas.

Herr Hansson sade att utredningen har haft obegränsad tid till sitt förfogande, medan remissinstanserna har haft endast kort tid på sig. Emellertid hör det till saken att herr Hansson befinner sig i den gynnsamma situationen att han kan få så att säga tappningen direkt från källan. En av hans mycket värdefulla partivänner, ledamot av medkammaren, har ju tillhört utredningen och kan den från början till slut. Det bör underlätta rätt mycket för en upplysningsverksamhet inom centerpartiet.

Jag har kunnat inregistrera — jag kanske inte skall säga att det är till min överraskning — att herr Hansson i ett anförande i Eslöv härförleden tog ett bestämt avstånd från vad centerpartiets representant i utredningen har satt sitt namn under såsom ett riktigt

förslag i fråga om kapitalbeskattningen.

Emellertid skall jag inte lägga ut texten mera, ty jag tror att herr talman sätter värde på korta inlägg. Jag inskränker mig till att än en gång upprepa att det inte är fråga om något undanhållande av upplysningar. Handlingarna finns tillgängliga för vem som helst. Om herr Hansson inte själv vill komma upp, så går det att skicka någon skribent eller någon man från partikansliet. Det går alldeles utmärkt. Ärendet har inte haft den karaktären att jag har bedömt det såsom lämpligt att publicera remissvaren i en speciell trycksak.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vad beträffar det lilla mellanspelet av herr finansministern, där han alluderar på vad jag sade i Eslöv, ställer jag mig icke bakom det förslag som denna reservation talar om. Huruvida partiet gör det är jag inte heller säker på.

Jag lyssnade för två timmar sedan på ett svar i första kammaren av herr finansministern, där han förklarade att regeringen inte känner sig bunden av utredningsförslag utan vill vara fri att ha den ståndpunkt den behagar när tiden är inne. Är det bara regeringen som har denna rätt, har inte oppositionspartierna samma rätt beträffande sina utredningar?

Vad därefter gäller den vänliga inbjudan till kanslihuset så har jag aldrig vantrivts där, men jag skulle trivts väsentligt bättre i ett rum där jag finge ha remissvaren för mig själv. Jag kan upplysa herr statsrådet om att jag har läst denna utredning inte bara en gång utan minst två gånger för att vara säker på vad det står i den, och jag har räknat på den också. Jag tycker det vore klokare av herr statsrådet att ställa den här personalen till förfogan-

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

de för att skriva ut papperen inom finansdepartementet och distribuera dem i stencil till de riksdagsmän som vill ha dem i stället för att riksdagsmännen skall behöva springa den ene efter den andre till kanslihuset för att stå i kö.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag vet inte om jag hörde fel men sade herr Hansson att beträffande kanslihuset så hade han aldrig trivts där? (Herr Hansson i Skegrie: Vantrivts!)

— Ja, då är jag helt överens med herr Hansson. Jag hade nämligen en bestämd känsla av att herr Hansson trivdes som fisken i vattnet under den tid vi var tillsammans där.

Visst har herr Hansson rätt att ha en annan uppfattning än centerpartiets representanter i utredningen, en rätt som jag förbehåller mig också. Men skillnaden mellan oss är att herr Hansson beklagar sig över att han hade så liten tid att fundera igenom detta i förhållande till den tid som utredningens ledamöter hade. Någon sådan klagan har aldrig kommit över mina läppar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Holmberg har frågat mig om jag vill lämna kammaren upplysning om skälen till att det aviserade förslaget till skattereform icke kommer att av Kungl. Maj:t remitteras till myndigheter och organisationer.

De avsedda skattepropositionerna bygger delvis på utredningsförslag, som i vanlig ordning varit remitterade, och delvis på politiska ställningstaganden som sedan ett halvt år tillbaka i sina huvuddrag varit kända för allmänheten.

För egen del anser jag att få propositioner varit föremål för så mycken informativ debatt före presentationen i riksdagen som de nu aktuella.

Vidare har fru Nettelbrandt frågat mig om jag för att underlätta den sakliga bedömningen och riksdagsbehandlingen vill genom särskild departementspromemoria utan dröjsmål offentligt redovisa fullständigt material rörande den aviserade skattereformen såsom skatteskala, grundavdrag m. m., belysande verkningarna i fråga om marginalskatter och ändringar i total skatt inkl. momshöjning.

De av fru Nettelbrandt efterlysta uppgifterna kommer i sedvanlig ordning att i proposition föreläggas riksdagen.

Vidare anförde:

Herr HOLMBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det rekordkorta svaret. Både svaret och de ironiska tonfallen avspeglar ganska väl finansministerns ovilja att föra en seriös offentlig debatt om det kommande skatteförslaget. Vi har mer och mer fått klart för oss att finansministern inte vill diskutera vare sig principerna eller det tekniska innehållet i den skattekärpningsproposition som förr eller senare ju skall komma på riksdagens bord. Dess värre har vi också mer och mer fått klart för oss att finansministern absolut inte vill föra fram i ljuset de ekonomiska effekterna för skattebetalarna av det förslag som kommer att framläggas.

Det verkar som om finansministern både vill och inte vill ha en debatt.

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

Finansministern har serverat detta skatteförslag droppvis eller skedbladsvis men har underlåtit att ge en klar deklARATION av innehållet i skeden. Vi har frågat oss vad som ligger bakom denna ganska nya metod från finansministerns sida. Finansministern är ju känd för att tala klarspråk, rent och rakt ut, och stå för ganska hårda vindkast i opinionen, men här verkar det som om finansministern vill känna sig för för att följa de olika vindkasterna.

Det var tur att vi fick en gång en ordentlig debatt, främst i tidningarna men även inom de politiska oppositionspartierna, om särbeskattning och sambeskattnings samt om den familjebeskattnings som innebär betydande skärpningar för åtskilliga hemmafruar då det gäller skatten. Resultatet av den debatten har ju blivit att finansministern under hand har låtit förstå — antingen själv eller genom statsministern — att man kan tänka sig högre avdrag. Man kan kompensera den negativa effekten av den individuella beskattningen, för att nämna ett exempel.

Vi har kunnat avläsa exakt samma metod då det gäller kapitalbeskattningen. Enligt det förslag som finansministern framförde för en tid sedan i Malmö och som just nu har diskuterats med herr Hansson i Skegrie skulle vid en mera passiv förmögenhetsplacering den gränsdragning som utredningen har föreslagit i stort sett kunna accepteras, eftersom den var väl avvägd, medan man däremot om förmögenheten — framför allt i familjeföretag — var placerad i maskiner och anläggningar, alltså hade karaktären av arbetande kapital, skulle kunna tänka sig en lindring.

Ja, detta är en sak som låter väldigt bra, men det hade varit ännu bättre om vi på ett tidigare stadium hade fått klart för oss vad finansministerns intentioner på denna punkt egentligen innebär. Jag tror att sådana här nödlösningar,

som till en början kan tyckas mycket tillfredsställande, därför att kapitalbeskattningen för familjeföretag i detta fall kommer att bli lindrigare än vad finansministern från början hade tänkt sig, ändå innehåller drag av improvisation som kan vara farliga för framtiden. Att exempelvis göra en åtskillnad mellan arbetande och passivt kapital; vad innebär det? Ja, det betyder att det kapital som placeras t. ex. i statsobligationer i det vällovliga syftet, skulle jag tro, att klara herr Strängs finanser alltså skulle beskattas hårdare eller straffbeskattas och likaså det kapi-belysande verkningar i fråga om märtal som placeras i en bank, kanske för att möjliggöra för ett familjeföretag att låna pengar.

Jag har med detta endast velat illustrera den ryckighet och de tillfälligheternas spel som styr finansministerns agerande då det gäller den kommande skattepropositionen.

Låt mig sedan övergå till det knapphändiga svaret. En del kan naturligtvis avläsas ur det. Finansministern säger att den kommande skattepropositionen skall bygga »delvis på utredningsförslag» och »delvis på politiska ställningstaganden». Ja, nu är väl allting som förs fram i riksdagen för beslut ändå till syvende og sidst ett politiskt ställningstagande från regeringens sida. Det är ju själva innehållet i vår demokrati, så det är ju ingenting nytt att säga att det är ett politiskt ställningstagande som ligger bakom finansministerns kommande skatteproposition. Men vad är det för utredningsförslag? Jo, det är familjeskatteberedningens förslag och det är betänkandet från kapitalskatteberedningen. Några andra utredningsförslag kan det väl knappast vara fråga om, ty den redan 1964 kapsejsade allmänna skatteberedningen kan väl knappast räknas hit.

Sedan kan man fråga sig om familjeskatteberedningens betänkande är nå-

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

gonting att bygga på som motiv för att nu införa en särbeskattning enligt beredningens modell. Där säger herr Sträng — inte här i riksdagen men när han är ute och talar på andra platser — i allmänna ordalag att remissyttrandena över beredningens betänkande har visat en klart positiv inställning till en övergång till individuell beskattning. Man får då det intrycket att remissinstanserna är positivt inställda till beredningen över huvud taget. Men så är inte alls fallet, som finansministern också vet. Det helt övervägande antalet hörda myndigheter och organisationer har inte accepterat något av beredningens alternativ, inte ens de instanser som sagt sig kunna godta en viss skattesärpning. Att alltså hänvisa till familjeskatteberedningen som en avgörande utredning och som grundval för den kommande propositionen är såvitt jag förstår mycket svagt, eftersom beredningen i själva verket har underkänts tekniskt av de remissinstanser som yttrat sig över förslagen.

I detta sammanhang vill jag också säga något rörande diskussionen om särbeskattning och sambeskattnig. Man har här försökt binda fast de olika partierna till att ställa sig helhjärtat bakom antingen en särbeskattning eller en sambeskattnig. I moderata samlingspartiet har vi bara bundit oss för en sak, nämligen för en barnfamiljvänlig beskattning. Detta betyder med andra ord att vi inte accepterar den nuvarande sambeskattnings utformning och heller inte den särbeskattnig som familjeskatteberedningen har föreslagit. Tekniskt kan man naturligtvis tänka sig att göra både sambeskattningen och särbeskattningen mera familjevänliga, men finansministern och hans utredningsmaskineri har ännu inte presenterat ett särbeskattningsystem som är familjevänligt och barnfamiljvänligt, och det är i avvaktan på ett sådant förslag som vi endast gör det

uttalandet att beskattningen måste vara barnfamiljvänlig. Det är det avgörande. Den tekniska lösningen får vi sedan diskutera.

Sedan bara några ord också om en annan sak, som finansministern indirekt har hänvisat till genom sitt omnämnande av utredningarna, nämligen kommunalskatteavdragets slopande. Den saken aktualiseras också av familjeskatteberedningen, det är riktigt, men finansministern säger därvidlag ingenting om vad remissinstanserna har framhållit. Det kan man förstå, eftersom flertalet remissinstanser har ansett att avdraget bör bibehållas. Avdraget behövs nämligen, säger man, för att jämna ut de alltför stora skillnaderna i den kommunala utdebiteringen.

Den hänvisning till olika statliga utredningar som finansministern gjort håller inte. Familjeskatteberedningens förslag har underkänts av remissinstanserna, och remisskritiken över kapitalskatteberedningens betänkande har i själva verket också varit mördande. Det är inte alls så att det bara är lantbrukets skattedelegation eller näringslivets skattedelegation som har förintat förslaget, utan till och med en så modest och försiktig remissinstans som riksskattenämnden har avvisat förslaget. Jag hoppas att den nämndens yttrande tas med i den sammanställning av remissyttrandena som finansministern inte vill publicera särskilt men som bör tas med i den kommande propositionen.

Jag vill sluta med att säga att finansministern inte brukar ta råd, framför allt inte från oppositionen. Å andra sidan har vi med glädje kunnat iaktta att finansminister Sträng är på flykt bort från sina egna skatteförslag sådana han själv skisserade dem tidigare. Ett gott råd i detta fall vore väl ändå att exempelvis beträffande kapitalskatteberedningens förslag slänga det i papperskorgen och göra en ny utredning,

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

ta större hänsyn till den enskilda företagsamhetens och jordbrukarnas villkor samt betänka att det är bättre att bevara företagsamheten i landet i stället för att skrämma i väg en del av dem till andra länder som är våra konkurrenter och som säkerligen är beredda att ta emot med stora famnen. Den politiska bedömningen borde även finansministern kunna göra med tanke på landets hela hushållning.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att jag har fått ett svar på min enkla fråga, men jag är inte riktigt säker på, herr talman, att det är nödvändigt att uttrycka ett tack för svaret. I så fall skall jag självfallet göra det, även om jag uppriktigt sagt inte riktigt vet vad jag tackar för.

Jag har upplysts om att uppgifterna i fråga i sedvanlig ordning kommer att ingå i en proposition som skall föreläggas riksdagen. Det är möjligt att detta kan vara en värdefull upplysning. Man vet ju inte vad som kan hända, men hittills har vi ju alltid fått propositioner innan vi fattat ståndpunkt här i riksdagen. För övrigt kan jag inte hålla med om att det på något sätt är fråga om sedvanlig ordning. Här i landet har vi tvärtom en mycket fin tradition som jag tror att man i många andra länder ser på med en viss avund, nämligen mycket grundliga utredningar i varje viktig fråga och sedan en ordentlig remissbehandling, men denna som jag vill kalla sedvanliga ordning har ju ingalunda föregått just den proposition som väntas.

På en punkt vill jag gärna ge finansministern helt rätt på tal om att förelägga riksdagen något i sedvanlig ordning. Propositionen skall ju framläggas strax före påsk, och vi är ju vana vid att vi får mycket mastiga bitar att läsa just före påsk då regeringens ledamöter, andra experter och över huvud taget

personer som man vill konferera med åker på semester. Med de knapphändiga resurser som står oppositionspartierna till buds skall de under den tiden utföra själva granskningen av alla de propositioner som väller över dem just innan vi far på påskferier. Jag vill gärna instämma i att det är »sedvanligt» i det hänseendet. Det är ju synnerligen stora frågor det här gäller och jag vill erinra om finansministerns egna ord att det rör sig om det största solidaritetsprov som det svenska folket ställts inför och det är inte litet det. Då kunde det ju vara naturligt att man tillämpade den nyssnämnda ordningen som tillhör våra mycket fina traditioner med parlamentariska utredningar och remissförfarande.

Nu kan det naturligtvis sägas, och många tror kanske på det, att den gamla ordningen tillämpats i detta fall, eftersom vi haft såväl kapitalskatteberedning som familjeskatteberedning, och en remissbehandling har obestriddligen förekommit. Beträffande kapitalskatteberedningen är självfallet resultatet av denna — jag skall inte i någon fråga ingå på en sakprövning — i mycket hög grad beroende av resultatet beträffande inkomstskattefrågorna. Beträffande familjeskatteberedningen, och jag hoppas finansministern vill vitsorda detta, utgör ju de frågor den beredningen hade att utreda endast ett begränsat fält av hela den reform som nu förestår, om man skall tro på de uppgifter som lämnats efter hand och det som framhållits i finansplanen — och vi brukar ju hålla oss till vad som står i den.

En av de verkliga tvistefrågorna som vi kämpade mycket om i familjeskatteberedningen var just om vi inte skulle få ta detta större grepp som finansministern nu tar och som det är riktigt att ta. Jag tror inte att man kan lösa detta problem med de begränsade direktiv som familjeskatteberedningen hade. De var visserligen inte skriftliga, så jag

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

kan inte hänvisa till någon text, men enligt de muntliga informationer som gavs utredningen fanns det inte någon möjlighet att där ta upp frågorna i hela deras vidd, vilket man kan göra i samband med en sådan här bredare lösning.

En av skillnaderna är att finansministern nu kanske använder 4 miljarder kronor för att göra den direkta skatten bättre utformad än den hittills varit, och det är inte småsumlor. Det är klart att finansministern rör sig med andra tal än jag, men jag förmodar att även han är beredd att hålla med om att 4 miljarder inte är så litet. Vi hade inte någon möjlighet att pumpa in 4 miljarder i momspengar för att göra alla de större justeringar i vårt skattesystem som är så befogade och som jag i stort sett inte alls vill invända mot. Dagens fråga är ändå — och det är det jag ville ha sagt — något radikalt annat än den begränsade fråga som familjeskatteberedningen hade att lösa.

Man kan fråga sig: Skall all debatt här i landet, i press och i alla möjliga andra sammanhang, avstanna i den trygga förvisningen om att regeringen i alla fall sköter saken bäst själv? Eller tycker finansministern som jag att det är ett sunt och kanske t. o. m. nödvändigt inslag i en demokrati att det förs en debatt kring viktiga frågor? Om finansministern svarar ja på denna senare fråga, kommer det en helt annan fråga: Hur skall i så fall debatten föras? Sakligt? Ja, självfallet. Osakliga hetskampanjer — det kan jag försäkra finansministern — har jag lika litet till övers för som jag tror att finansministern har. Men det går inte att kritisera vad man kallar en osaklig bedömning och samtidigt omöjliggöra att bedömningen blir sakligare. Att hålla inne med uppgifterna och på samma gång vara ytterligt indignerad över att de som debatterar inte är tillräckligt initierade är i realiteten detsamma som

att avblåsa den debatt som folk vill föra. Det verkar nästan som om herr Sträng tror att människorna inte fattar att debatten skall föras just precis under 14 dagar, påsken inkluderad, efter det att herr Sträng har presenterat hela sitt hemliga dokument. Men i en demokrati vill man alltid föra debatt om någonting är aktuellt och ger anledning till diskussion. Det förefaller som om herr Sträng anser att före den utsatta tidpunkten skall debatten tystna och demokratin närmast få vila i varje fall på detta fält. Är det så herr Sträng menar, eller vad är egentligen avsikten?

Nu har vi tydligen fått klara besked om att det inte blir någon skriftlig information av den art som många har efterlyst. Om jag översätter den enda mening som utgör finansministerns egentliga svar från den kuralprosa, som är vanlig i sådana här sammanhang, till det mustiga språk, som jag förmodar att herr Sträng mycket väl kan använda i andra sammanhang, konstaterar jag att det strängt taget inte står något annat som svar på frågan om vi kan få uppgifter redan innan propositionen överlämnas än »det angår er inte». Det är nog en adekvat översättning till ett mer lättbegripligt språk.

Men om vi nu inte får någon skriftlig information vore det kanske bra om vi försökte trampa på mer obanade vägar — en mer ovanlig behandling kanske kan vara värdefull ibland. Skulle inte herr statsrådet exempelvis vilja komma till bevillningsutskottet någon dag och lämna oppositionens ledamöter i utskottet information och svara på frågor så att bevillningsutskottets oppositionsledamöter, som naturligt nog vill delta i denna debatt, kan göra sig underrättade om fakta och därmed få möjlighet att föra den initierade debatt, grundad på sakuppgifter, som jag tror att både finansministern och jag är överens om att vi bör föra?

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det skulle naturligtvis här kunna bli en lång debatt — både herr Holmberg och fru Nettelbrandt har faktiskt provocerat till detta — men jag skall försöka att undvika en sådan debatt.

När man som herr Holmberg talar om finansministerns ovilja att bekänna färg måste jag allvarligt ställa frågan: Vad är det i denna proposition som gör att den inte skall behandlas i den ordning och enligt den praxis som har utbildats i regeringens umgänge med riksdagen? Regeringen är ju inte i något avseende bunden av utredningsbetänkanden. Parlamentariska representanter framlägger ett förslag, detta förslag skickas på remiss för att man skall få reda på vad folk i allmänhet tycker om det. När man sedermera kommer fram till en slutsats serveras regeringens uppfattning i vederbörlig ordning i form av en proposition till riksdagen. Så har det alltid gått till och jag förutsätter att den även i fortsättningen skall gå till på det sättet.

Detta fattigdomsbevis, eller skall vi kalla det övertaktiska politiska utspel, från oppositionens sida som kommer till synes genom talet om hemlighetsmakeri och om att »här vill finansministern inte tala om vad han har på hjärtat», begriper jag inte. Jag har försökt fundera ut vad oppositionen är ute efter. Skall det vara något slags ny procedurordning i regeringens umgänge med riksdagen? Skall regeringen varje gång den på befintliga förslag fritt och obundet tar ståndpunkt säga: »Detta måste vi remissa.» Så får vi nya remissvar, och det finns ju många kloka sådana. Det är inte fråga om någon flykt från ståndpunkter, utan om att lyssna på en opinion som man begär att få reda på när man skickar ut förslag på remiss. Men om man nu kommer fram till en ny ståndpunkt, skall den då också

remissas? Någon gång måste regeringen ta ställning, och riksdagen har den primära rätten att först få ta del av den.

Jag tror att riksdagens ledamöter sätter värde på om vi kan vidhålla nuvarande procedurordning. Jag kan villigt erkänna att det inte helt går att göra det — någon gång är man faktiskt tvingad att skvallra ur skolan. Jag har blivit tvingad härtill därför att det på osak-kunniga och illvilliga premisser har dragits upp kampanjer som gör att hela diskussionen kan komma alldeles på sned. Då är man i den allmänna saneringens intresse skyldig att ingripa för att försöka sätta kyrkan mitt i byn. Jag gör det dock med stor motvilja, eftersom jag menar att riksdagen har primär rätt att ta del av regeringens ställningstagande.

Jag försäkrar herr Holmberg att han och hans partivänner skall få ett par månader på sig att framföra sina synpunkter. Först kommer den reguljära motionstiden, och jag är övertygad om att bevillningsutskottet då överhoppas med tjugotals, kanske 50, 75 eller 100 motioner. I varje fall kommer det att väckas ett enormt antal motioner. Det tar sedan säkerligen lång tid för bevillningsutskottet att arbeta igenom förslaget, och det skulle inte förvåna mig om kamrarna kommer att få behandla skattefrågan först någon gång i senare hälften av maj månad.

Herr Holmberg kommer att ha alla möjligheter att genom sina sakkunniga representanter i bevillningsutskottet dryfta, analysera och tränga in i problemet. Om han inte själv vill begagna dessa möjligheter, finns det väl andra medlemmar av hans parti som kan göra det. Bevillningsutskottets ledamöter kommer förmodligen att få lika mycket tid på sig som finansministern och regeringens ledamöter haft.

Jag vill också ta upp en annan fråga. Herr Holmberg säger att upplysningarna i detta ärende kommer droppvis.

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

Detta är något som jag mot min vilja fått medverka till. Jag känner mig aldrig bunden av ett sakkunnigbetänkande, och jag begär att bli trodd på mina ord när jag säger detta. Jag följer nämligen den arbetsmetoden att jag inte skall sätta upp pekpinna för en utredning. Jag tillsätter personer som jag vet är sakkunniga på området, och dessa arbetar sedan fram ett förslag. När jag tar emot förslaget är det lika obekant för mig som för alla andra.

Jag har många gånger anklagats för denna min självständiga syn på utredningsarbetet. Hur många gånger har inte oppositionen i denna kammare sagt att finansministern stoppade den stora skatteberedningens betänkande av år 1964 i en skrivbordslåda utan att bry sig ett dyft om det! I stället lade han fram egna förslag. Nu presenteras jag däremot inför offentligheten såsom den som i förväg har endosserat kapital-skatteberedningens förslag. Det går inte ihop. Känner man mig rätt vet man ju, att jag brukar förbehålla mig rätten att inta en egen ståndpunkt, även om den inte överensstämmer med den som utredningen kommit fram till.

Man har följaktligen från oppositionens sida — jag säger det som en förklaring och jag är, herr talman, ledsen att det måste ta litet tid — velat anklaga finansministern, om än mera i karikatyrteckningens form, för att gå omkring i kyrkorna och sticka näven i kollektlådan i syfte att ta ifrån de religiösa organisationerna deras med stor möda hopsamlade styvror för religiösa och ideella ändamål. Om man får tillämpa sådana metoder, kan man självfallet etablera en uppfattning i samhället om vad som är finansministerns mening. Men finansministerns mening har aldrig varit den som man gör gällande, och jag hade därför ett behov av att gå behandlingen i förväg i syfte att om möjligt få slut på dessa falska beskyllningar.

Från herr Holmbergs sida har man ju framställt min uppfattning som en flykt från intagna ståndpunkter.

När, herr Holmberg, har jag offentligen deklarerat den ståndpunkten att jag skulle ta ut skatt på gåvor till religiösa, ideella och politiska organisationer? Det kan inte herr Holmberg svara på, och följaktligen framstår de beskyllningar han framfört från talarstolen helt nakna och avklädda.

Herr talman! Vilka utredningsförslag är det som ligger bakom skatteförslaget? Jo, ett förslag från familjeskatteberedningen och ett från kapitalskatteberedningen. Båda dessa har sänts ut på remiss. Jag känner mig lika obunden av dessa utredningsförslag som av alla andra utredningsförslag. Jag förbehåller mig rätten att inta en egen ståndpunkt i dessa sammanhang lika väl som vid andra tillfällen. När vi hunnit bli färdiga kommer det också att framföras ett förslag, som enligt vanlig riksdagsordning och praxis presenteras inför riksdagen.

Vad som inte varit föremål för någon speciell, sakkunnig utredning är frågan, om vi skall höja momsen och med de inkomster vi får av momsen sänka den direkta beskattningen. Jag erkänner villigt att jag inte haft någon utredning, som funderat på detta. Men jag skulle ha varit döv på båda öronen, om jag inte hade hört den opinion från praktiskt taget alla riksdagens partier som anser att enda möjligheten att sänka den direkta beskattningen är att finansiera sänkningen via en höjd moms.

Den andra principen är att den skattesänkning som via den höjda momsen kan genomföras vill vi lägga hos de skattebetalare som i första hand behöver en skattesänkning. Någon officiell utredning har inte arbetat med detta, men det har i denna kammare och i medkammaren gjorts tillräckligt med uttalanden som visar att i varje fall de

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

flesta anser, att vid en skatteomläggning bör de som bäst behöver det i första hand få skattesänkning.

Den tredje frågan gäller, om vi skall övergå till en individuell beskattning, som innebär samma skatt för samma inkomst oavsett kön och civilstånd. I varje fall folkpartiet har tidigare varit för en individuell beskattning, oberoende av kön och civilstånd. Jag har också avläst opinionen inom centerpartiet så, att man där i princip skulle vara ense med folkpartiet om detta. Men om jag skulle dra någon slutsats av den propaganda som herr Holmberg med sitt huvudorgan i spetsen har drivit under de senaste veckorna, så har moderata samlingspartiet en rakt motsatt uppfattning, d. v. s. att vi inte bör ha någon individuell beskattning, innebärande samma skatt på samma inkomst, oavsett kön eller civilstånd. Jag drar den slutsatsen av den propaganda som förts, där hemmafruarna — eller för att det skall låta riktigt bra hemmamammorna — har satts i fokus såsom de som skulle bli illa behandlade. Hur kan man säga det? De äktenskap där frun arbetar hemma kommer att bli väl behandlade i det nya förslaget; det har jag sagt offentligt flera gånger. Det är endast de som råkat ha turen att gifta sig med någon med höga inkomster som kanske inte kan klassas in i den gruppen. Men det är en ofrånkomlig följd av att man skall ha fram en gemensam skatteskala med samma skatt på samma inkomst. Det kommer herr Holmberg underfund med när han får se materialet.

Nu sade herr Holmberg i dag någonting som gjorde att jag blev litet mer osäker på hans inställning. Är herr Holmberg för en individuell beskattning, eller är han emot en sådan? När det var fråga om frivillig särbeskattning, var herr Holmberg intresserad av saken. Har han samma uppfattning i dag som tidigare, borde han följakt-

ligen vara intresserad av också den individuella beskattningen. Är han det inte, då är han motståndare till den individuella beskattningen, såsom jag tänker att man kan lägga upp den.

Hur skall man ta all erforderlig hänsyn till de kvinnor som arbetar i hemmet, så som jag nyss förklarade? Jag har haft många funderingar, innan jag bestämde mig för en övergång till individuell beskattning såsom en linje och en princip. Jag håller med om att vi inte haft någon utredning om detta, men detta är ett politiskt ställningstagande, som varje regering måste förbehålla sig rätten att göra.

Jag vet inte om folkpartiet står kvar vid sin många gånger deklarerade uppfattning om en individuell beskattning, lika för man och kvinna. Det har varit fasligt tyst på den punkten inom folkpartiet och i dess ledande organ. Expressen har följt med i kampanjen om att finansministern är ute för att lämna ut hemmamammorna till de mest fruktansvärda konsekvenser. Dagens Nyheter har frisknat till i dag — av vilken anledning vet jag inte — både i sin andraledare och i en artikel som en ledamot av denna kammare, herr Romanus, har publicerat. Det är möjligt att folkpartiet är tillbaka på den linje som regeringen har deklarerat som sin, men dessförinnan har ju folkpartiet varit tyst och diskret under Yngve Holmbergs vingars skugga i åtskilliga veckor. Jag gratulerar Cecilia Nettelbrandt för att hon kommit tillbaka till vad jag tror vara en riktig uppfattning. Det är ju bra att ha en regeringsuppfattning att hålla i, när det är litet besvärligt att veta hur man skall ta ställning.

Herr talman! Låt mig också i allra största korthet kommentera fru Nettelbrandts anförande. Jag skulle vilja säga Cecilia Nettelbrandt att jag är en informell man och att jag inte tar illa upp, om hon avstår från vad som brukar vara artig praxis i den här kammaren,

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skatterreform

nämligen att tacka för ett svar. Jag kommer att betrakta fru Nettelbrandt med precis samma värderingar, med tack eller utan tack. Så ta inte några speciella hänsyn i det avseendet!

Sedan vill jag framhålla att det inte är fråga om några konspirationer från finansdepartementets sida att den här propositionen råkar komma till påsken. Vi har behövt den tiden att arbeta med saken. Den 10 mars eller några dagar längre fram skall ju propositionen läggas på riksdagens bord. Om det sedan av någon underlig anledning är så att påsken inträffar strax därefter, kan det väl vara rätt välkommet, ty påsken ger ju möjligheter att i lugn och ro läsa in saker och ting som den dagliga hårda arbetsbelastningen kanske inte tillåter. Det kan förefalla litet rått uttryckt, men eftersom jag personligen brukar använda helgerna till läsning, så tycker jag att även andra kan göra det vid något enda tillfälle. Jag har svårt att känna medömkan, om någon annan kommer i samma situation som jag själv i det avseendet.

Fru Nettelbrandt frågade i insinuationa tongångar om debatten skall få avstanna i förvissningen om att finansministern tänker för oss alla och lägger fram de kloka förslagen. Jag försäkrar fru Nettelbrandt att sällan har en debatt förts med sådan intensitet som skattedebatten under de senaste veckorna. Det är alldeles obefogat att befara att debatten har avstannat. Problemet är att den många gånger går så rakt uppåt väggarna att jag, för att få litet ordning på den, ibland måste ge mig ut och, som jag sade, tyvärr tala litet i förväg om det som riksdagen egentligen skall ha primören av.

Fru Nettelbrandt slutade med beskyllningen att jag i själva verket skulle gå omkring och tänka: Det här angår inte er, och därför säger jag ingenting! Jag har den uppfattningen att den här frå-

gan kommer att angå riksdagens ledamöter på ett alldeles särskilt sätt, och jag är övertygad om att debatten, när den förs i de sedvanliga formerna, kommer att visa detta. Jag har angivit motivet för att det är som det är. Om inte fru Nettelbrandt gillar det, så kan ingen doktor hjälpa det. Jag känner till fru Nettelbrandts ovilja mot att inte få tjuvstarta debatten. Det har gjorts en del krampaktiga försök, och jag vill ge fru Nettelbrandt ett råd: Alla de som tjuvstartar i debatten, drar slutsatser, målar någonting på väggen som de tror gagnar deras intressen och sedan öser på skulle göra klokt i att lugna sig litet. Återtåget kan bli ganska besvärande. Det är i ren välmening jag ger fru Nettelbrandt — och även herr Holmberg — det rådet.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag skall helt kort beröra vad finansministern här sagt. Det skall inte bli så många ord, eftersom jag måste ge mig i väg med ett tåg; herr Holmberg har varit vänlig nog att släppa mig före på talarlistan av det skälet.

Finansministern framhöll att riksdagen har den primära rätten att vara den första som får reda på regeringens ställningstagande. Men vi har inte under senare år blivit bortskämda med detta som en fast praxis utan tvärtom har det ingalunda varit ovanligt att man t. ex. i socialdemokratiska partissammanhang eller annorstädes presenterat de ställningstaganden som riksdagen så småningom skulle få del av. Och just i det här fallet skulle jag vilja fråga herr Sträng: Gäller denna rätt hela riksdagen inklusive oppositionen?

Herr Sträng sade vidare att riksdagens ledamöter förmodligen kommer att få lika mycket tid på sig som regeringen har haft när man skall arbeta med de olika motionerna som kommer efter påsk. Nu blir jag nästan betänksam. Jag har aldrig ifrågasatt herr

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

Strängs förmåga att räkna, den kunskapen har nog varit tillräcklig, men hur går det här ihop? Finansministern talade ju redan i september i de berömda talen, som jag har läst mycket noggrant och som jag i väldigt stora delar kan instämma i och till och med beundra, om exakta effekter i kronor för olika inkomstlägen. Hur är det möjligt om man inte är färdig med det skattepaket som sedan skall komma?

Herr Sträng nämnde apropå utredningen att man sätter in experter från olika områden i utredningar och sedan låter dem arbeta. För egen del var jag verkligen ingen expert när jag fick äran av herr finansministern att bli insatt i familjeskatteberedningen, men jag måste tillstå att under de fyra åren där lärde jag mig en hel del. Jag tror mig kunna säga att det icke är möjligt att ge svar på frågor om individuella effekter utan att ha helhetsbilden någorlunda klar för sig. En annan sak är att man kan putsa på denna helhetsbild efter hand som finansministern här uppenbarligen har gjort gång på gång efter det att finansplanen har lagts, men det är en annan fråga.

Regeringen har alltså i denna fråga haft cirka sex månader på sig, och vi skall ha fjorton dagar plus naturligtvis den tid som vi har för behandlingen sedan motionerna är lagda, men då är ju partiernas ställningstaganden redan gjorda. Finansministern skulle säkert inte tiga still om det vore så att partierna började springa från de ståndpunkter som de presenterat i sina olika motioner.

Vidare sade herr Sträng att något som inte varit föremål för någon utredning är om vi skall höja momsens och förbättra den direkta skatten och att finansministern väl skulle vara döv om han inte hade uppfattat att det fanns en betydande enighet beträffande detta tillvägagångssätt. Det är emellertid en sak att verkligen vilja använda moms-

pengar till att förbättra den direkta skatten men det är en helt annan sak hur vi skall använda detta stora belopp. Jag upprepar vad jag sade i mitt första inlägg att det inte är varje dag som vi har möjlighet att disponera 4 miljarder kronor för att förbättra vårt skattesystem. Det är en viktig fråga.

Sedan kom finansministern in på folkpartiets inställning till den individuella beskattningen. Då sade finansministern, att där har i alla fall folkpartiet tidigare varit av den uppfattningen att man velat ha individuell beskattning. Jag vill fråga finansministern: Vad ger finansministern rätt att tala om att folkpartiet tidigare har varit av den uppfattningen att man vill ha en individuell beskattning? Det går inte att hänvisa till olika pressorgan, men det går däremot att hänvisa till vad exempelvis folkpartiledaren har uttalat i en artikel för inte så länge sedan i DN. Jag förmodar att herr Sträng i likhet med mig anser, att en partiledare är mera representativ för ett parti än vad olika organ med beteckningen för det partiet är, eller är herr Sträng beredd att för t. ex. sitt parti skriva under på allt som står på ledarplats eller i andra spalter i Aftonbladet?

Vi är alltså inte tillbaka till denna uppfattning, utan vi hyser fortfarande denna uppfattning. Jag vill framhålla att vi dessutom till skillnad, tror jag, från herr Sträng har det kravet infört i vårt partiprogram. Det är alltså inte en sådan där tom punkt i partiprogrammet av typen »krav på republik», som t. ex. socialdemokraterna har och kanske andra och som man använder sig av vid vissa tillfällen, utan vi menar att det som står i partiprogrammet också är något som vi skall fullfölja.

Jag är tacksam för den gratulation som finansministern gav mig till att ha kommit tillbaka till denna riktiga uppfattning, men gratulationen är helt obefogad, eftersom jag som sagt har

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

hyst samma uppfattning hela tiden. Vår partiledare hade en debatt med statsminister Palme i första kammaren under remissdebatten, där dessa frågor var aktuella. Då framhöll herr Helén att vi står fast vid vår uppfattning. Jag gjorde det i denna kammare, men herr Sträng bevärdigade inte kammaren med sin närvaro just vid det tillfället. Fru Anér, som sitter här, är en av de många som har spikat fast denna ståndpunkt. Jag tror att det blir mycket svårt för finansministern att hitta något av frånfälle på denna punkt från auktoritativa partiföreträdare. En helt annan sak är att man vill ha mjuka övergångsregler till en sådan princip. Jag hoppas att vi är överens på den punkten, men där kan jag inte yttra mig, eftersom vi ännu inte har sett någonting av det.

Sedan sade herr Sträng att det är alldeles fel att debatten har stannat. Men den går så upp emot väggarna ibland, sade finansministern. Ja, vad beror det på? Det beror ju på att det saknas faktaunderlag, vilket vi ju efterlyser. Det finns ingen benägenhet eller någon längtan att tjuvstarta en debatt. Tvärtom tror jag — så känner jag det — att man inte vill delta i en debatt, där alla inte har samma förutsättningar att föra debatten. Ty vilka uppgifter vi än kommer med från oppositionssidan, kan man ifrån motsidan säga att det inte är så här vi menar utan det är så där i stället. Det är fullständigt orimliga förutsättningar, vilket är anledning till att vi har legat tysta.

Herr finansministern sade tidigare att vi har legat så tysta i olika frågor. Sedan påstås det att vi har velat tjuvstarta en debatt. Jag tycker inte att det logiskt går ihop, men sanningen är den att man inte vill delta i en debatt, innan man har sådana förutsättningar rent sakligt att man kan föra den på ett objektivt sätt. Jag tycker inte att finansministern har velat medverka till att vi alla i detta land skall få möjlig-

het att föra en sådan debatt som hör nödvändigt hemma i en demokrati. Jag upprepar åter det som tidigare anfördes här, att det är som finansministern själv har sagt, nämligen att detta förslag är det största solidaritetsprov som svenska folket har ställts inför. Det är verkligen inte en orimlig begäran att kräva ett faktaunderlag, innan man intar en ståndpunkt i en så viktig fråga.

Herr HOLMBERG (m):

Herr talman! Eftersom både finansminister Sträng och fru Nettelbrandt kom in på sambeskattningen, särbeskattningen, den individuella beskattningen och familjebeskattningen vill jag ånyo understryka en sak. Detta är ett område där man inte skall spika fast ovedersägliga teser, utan ett område som är en blandning av politiska och tekniska ställningstaganden. Rent tekniskt kan särbeskattningen närma sig sambeskattningen och vice versa så långt att de i stort sett ger samma utslag för de berörda skattebetalarna. Håller man det i minnet, så tror jag att man kan avdramatisera diskussionen mer än vad som hittills skett. Här har vi inte med en trosfråga att göra, utan det gäller en praktisk fråga.

Å andra sidan finns det en sak som vi i moderata samlingspartiet inte ger avkall på, nämligen att en renodlad individuell beskattning betyder att man inte tar hänsyn till försörjningsbördan på det sätt som vi önskar. Det är därför som vi inte kan acceptera en renodlad individuell beskattning. Det vore kanske lyckligare om man kunde använda en annan beteckning än dessa vedertagna uttryck. Ett förslag i den riktningen — som väl åtminstone de människor som inte bor i städerna förstår — vore att kalla beskattningen för sänjebeskattning man och hustru emellan.

Sedan sade finansministern att vi i moderata samlingspartiet, eller det kan-

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

ske mest gällde folkpartiet, hade företagit ett återtag i familjebeskattningsfrågan. Jag tycker inte att finansminister Sträng skall tala om oppositionens återtag i det fallet, eftersom finansministern själv uppenbarligen på många punkter befinner sig i full flykt i skattefrågorna.

Vidare frågade finansministern: Varför skall vi frånga den sedvanliga behandlingen av det kommande skatteförslaget? Det är mycket lätt att svara på den frågan. Det skall ske därför att finansministern icke har presenterat ett parlamentariskt utredningsunderlag för den stora skattereform och skatteomläggning som nu skall genomföras. Allmänna skatteberedningens betänkande var ett sådant underlag, utformat av intresserade parter från politiskt håll, från intresseorganisationer, från arbetsmarknadens parter och från alla direkt berörda grupperingar i samhället. Men någon sådan samlad parlamentarisk utredning har inte gjorts den här gången, och det är bakgrunden till att vi i oppositionen vill ha längre tid på oss än de 14 dagar eller tre veckor som vi får här i riksdagen för att ta ställning till förslaget.

Jag tycker inte att det borde vara svårt att förstå att detta är själva bakgrunden till att vi har drivit kravet på en skattedebatt så hårt som vi gjort.

Slutligen sade finansministern att han aldrig är bunden av utredningsförslag. Nej, det har vi sett — och det tycker jag hedrar finansministern! Det ger herr Sträng större frihet att ta hänsyn till de parlamentariska önskemål som finns i riksdagen. Och riksdagen har ju ändå det slutgiltiga avgörandet i sin hand när det gäller skattefrågor. Men finansministern måste väl ta hänsyn till vad han själv skriver i finansplanen.

Det är på denna punkt som det uppstått åtskillig oro, bl. a. beträffande kapitalskatterna. I finansplanen framhöll ju finansministern att kapitalskatteberedningens intentioner i huvudsak skul-

le genomföras, och det är det uttalandet som legat till grund för oppositionens och framför allt moderata samlingspartiets frågor om hur skärpningen av förmögenhets-, arvs- och gåvoskatterna skulle utformas.

Herr Hansson i Skegrie refererade en liten passus som han tyckte var mycket central i kapitalskatteberedningens förslag. Finansministern har nu backat ut, och det är vi glada för, men det finns ett annat intressant uttalande som lyder: »De nya skatteskalorna och därmed sammanhängande tekniska ändringar innebär en genomgripande omfördelning av skattebördan och en höjning av skatteuttaget så långt vi funnit försvarligt med tanke på näringslivets funktionsduglighet.»

Det är också ett principuttalande som klart anger kapitalskatteberedningens intentioner, och nu är min fråga till finansministern denna: Är finansministern beredd att även ta avstånd från ett uttalande av det slaget?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skall gärna ge ett kort och bestämt besked på herr Holmbergs fråga. I finansplanen har jag skrivit att kapitalskatteberedningens intentioner i huvudsak kommer att genomföras. Vilka var då dessa? Jo, det gällde att minska förmögenhetsskatten för alla dem som har en förmögenhet understigande 450 000 kr. och att skärpa den för förmögenheter överstigande 450 000 kr. Skärpningen var måttlig i början men markerades givetvis starkare ju större förmögenheterna var. Ungefär samma tankegångar låg bakom arvsbeskattningen. Det förslag som framläggs kommer huvudsakligen att bygga på grundförutsättningen att det skall bli en lindring av förmögenhetsskatten vid mer normala förmögenhe-

Svar på interpellation och fråga ang. behandlingen av det aviserade förslaget till skattereform

ter, medan förmögenheter som är onormala medför en skärpning.

Det finns ingenting i mitt uttalande i finansplanen som kan åberopas som något slags bevis för en förändrad ståndpunkt.

Den 13 januari framlades budgeten och den 14 debatterade jag dessa frågor i Nationalekonomiska föreningen och fick då anledning att närmare utveckla mina synpunkter härvidlag. Jag erkände vid det tillfället att, som jag uttrycker det, min huvudvärk var just familjeföretagen, och jag och mina medarbetare skulle sätta oss ned och se efter om vi kunde hitta några lösningar som innebar en lindrigare beskattning för, som jag sade, det arbetande kapitalet.

Det har sedermera gjorts kommentarer i pressen och skrivits långa artiklar om att finansministern begriper att någonting måste göras för, som han själv uttrycker det, det arbetande kapitalet. När jag för några dagar sedan i Malmö framhöll att vi tror oss ha funnit lösningen, far man omkring och talar om att Sträng springer ifrån sina ståndpunkter. Allt detta är barnsligheter. För att man skall kunna springa ifrån en ståndpunkt måste man ha intagit en egen ståndpunkt. Här har det pådyvlats mig det ställningstagande som presenterats av utredningen, och när jag sedan självständigt tar ståndpunkt presenteras detta som en flykt från min sida.

Herr Holmberg fortsatte med det talet även i sitt senaste inlägg, men det är ett tal i nattmössan; jag är ledsen att behöva säga det, men så är det faktiskt.

Vad sedan gäller fru Nettelbrandt skall jag gärna säga till henne — om hon finns här i närheten; i annat fall får hon läsa det i protokollet — att när regeringen kommer att lägga det slutgiltiga förslaget på riksdagens bord gäller det för hela riksdagen, för alla dess ledamöter. De underförstådda insinua-

tioner som låg i fru Nettelbrandts frågor skall jag inte utveckla vidare.

I mitt tal i september månad angav jag huvudprinciperna men inte några exakta siffror beträffande vilka verkningar en kommande skattereform skulle få. Jag nämnde på en presskonferens vissa runda belopp, som jag trodde att man skulle kunna komma fram till, om man utgick från en mervärdeskattehöjning på 4 procent. Dessa illustrativa siffror ser ut att hålla, men några exakta summor kan icke redovisas förrän — som jag hoppas — den 13 mars, när vi lägger förslagen på riksdagens bord.

Remissbehandlingen av kapitalskatteberedningens betänkande avslutades vid månadsskiftet januari—februari, så finansministern har inte haft så förfärligt mycket tid på sig att fundera på ett ställningstagande. Herr Holmberg kommer att få i det närmaste lika mycket tid som finansministern.

Nu har vi erhållit besked om att folkpartiet hör hemma bland dem som har accepterat den individuella beskattningen. Dess tystlåtenhet när man försökt chikanera finansministern för att han uttalat att han kommer att gå fram med en individuell beskattning förklaras av, säger fru Nettelbrandt, att det inte finns något litet material att debattera. Men i det avseendet har hon ju tagit en ståndpunkt och var angelägen att understryka det. Jag skall inte begära hjälp och jag behöver självfallet ingen hjälp av fru Nettelbrandt, men det skulle inte precis ha misspdytt, om denna tystnad på folkpartisidan hade brutits av något litet tillägg från någon på den kanten litet tidigare än i dag, när Dagens Nyheter exponerar sig.

Fru Nettelbrandt kommer naturligtvis att få underlaget, och då är det riktigt att föra den realistiska och meningsfyllda debatten. Märk väl, herr talman, det är inte jag som har initierat debatten här i dag, utan det är herr Holmberg och fru Nettelbrandt.

Svar på interpellation ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet

Herr **HOLMBERG** (m):

Herr talman! Jag har förstått av finansministerns tonfall att han känner sig illa berörd av anklagelserna att han har sprungit ifrån tidigare ståndpunkter eller flyktat från olika uppfattningar. Jag skall avslutningsvis gärna säga att jag inte riktar några anklagelser mot finansministern så länge jag kan iaktta att han i sina ståndpunkter närmar sig vad moderata samlingspartiet har begärt. Finansministern har gjort det nu då det gäller beskattningen av gåvor till ideella organisationer och även till politiska organisationer. På den punkten hoppas jag att så småningom också folkpartiet och centern tar lika klart avstånd från sina representanter i kapitalskatteberedningen som finansministern har gjort från sitt partis. I så fall blir det heller ingen beskattning av gåvor till politiska partier.

Jag hoppas nu att finansministern i slutomgången, då propositionen presenteras, framlägger ett förslag som inte innebär den befarade skatteskärpningen för barnfamiljer där hustrun är hemarbetande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Låt mig allra sist bara konstatera att det var en dålig motivering herr Holmberg anförde för den reträtt han tvingades göra i sitt senaste inlägg, när han talade om att jag flyktar från mina ståndpunkter.

Herr **HOLMBERG** (m):

Herr talman! Jag anser inte att det är någon reträtt om finansministern närmar sig moderata samlingspartiets ståndpunkter — det är en framryckning till ett bättre förhållande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Det är rätt barnsligt att hålla på med detta pingpongspel, men

jag tycker inte att herr Holmberg skall ha sista ordet.

Jag har frågat herr Holmberg vad han bygger sin uppfattning på när han säger att jag har släppt tidigare ståndpunkter bl. a i fråga om gåvobeskattningen, som han speciellt anförde. Det kan han inte svara på. Då säger han: Finansministern har ju kommit närmare vår ståndpunkt. Jag har alltså flyktat från en av herr Holmberg mig pådyvlad ståndpunkt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Svar på interpellation ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat statsministern, om han observerat att mellanölets införande medverkat till en påtaglig försämring av nykterhetstillståndet, speciellt bland tonåringarna, och om han är villig att snabbt ta upp frågan till behandling och förelägga riksdagen förslag till åtgärder. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Som svar på de nu ställda frågorna kan jag hänvisa till det svar som jag i november förra året lämnade på en interpellation av herr Westberg angående mellanölskonsumtionens inverkan på antalet våldsbrott. Jag framhöll då, att några omedelbara åtgärder mot speciellt mellanölet inte övervägdes utan man borde enligt min mening avvakta resultatet av alkoholpolitiska utredningens arbete.

Jag har samma ståndpunkt i dag.

Vidare anförde:

Herr **WESTBERG** i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag vet inte om finans-

Svar på interpellation ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet

ministern finner denna fråga lika allvarlig som den han just har debatterat och om han är beredd att ägna denna samma intresse.

Jag tvekar dock inte att framhålla att frågan om mellanölet och den ökande alkoholkonsumtionen särskilt bland ungdomen skapar mycket stor oro. Generaldirektör Orring har slagit larm om öldrickandet inom skolan, och det är många med honom som oroas av den utveckling som äger rum. Föräldrar, lärare, politiker — alla upplever denna oro och frågar efter åtgärder.

Att jag själv tillmäter frågan mycket stor betydelse framgår redan därav att jag har ställt interpellationen till statsministern, den ansvarige regeringschefen. Tyvärr har han inte velat gå i svaromål. Huruvida det beror på att han inte tillmäter frågan samma stora betydelse som jag framgår inte av handläggningen. Om det beror på bristande vilja — politik är att vilja — eller på andra skäl framgår inte heller. Allt nog, han har överlämnat interpellationen till finansministern som tydligen inte har ändrat mening sedan november förra året.

Även om det besked som jag har fått tyvärr inte innehåller något nytt vill jag ändå tacka finansministern för svaret. Det var inte min mening att än en gång besvara finansministern, även om det har hänt en del på området sedan vi senast diskuterade frågan här i kammaren. Ett av skälen till min interpellation till statsministern var ju att jag inte var nöjd med det svar som jag fick i november. Vi kan enligt min mening inte sitta med armarna i kors och åse den riskfyllda utveckling som pågår.

Sedan vi senast diskuterade frågan har finansministern bl. a. fungerat som telefonsvarare. Om det referat som jag har tagit del av är riktigt framhöll finansministern i det sammanhanget att han dagligen får motta många klagomål över att just mellanölet håller på att

bli ungdomens konsumtion av alkohol. Och han tillade att ungdomens ölkonsumtion har stigit abnormt och att det inte är någon tvekan om att detta rent socialt medför en del olustiga företeelser.

På frågan, om man också i fortsättningen skulle sanktionera reklamen, svarade finansministern att han skulle försöka ta upp en diskussion med vederbörande om att dämpa ned reklamen. Det ger mig anledning att ställa frågan om den aviserade diskussionen ägt rum och om den i så fall lett till några positiva resultat. Det skulle vara intressant att få en upplysning av finansministern om detta.

När finansministern talar om en del rent socialt olustiga företeelser förefaller han mig ovanligt återhållsam. Enligt min mening är det betydligt allvarligare än så, inte sällan tragiskt.

Mellanölets snabba inbrytning i allt yngre åldersgrupper har orsakat missförhållanden som blivit alltmer uppenbara inte endast för polismyndigheter, skolmyndigheter och sociala myndigheter, utan även för oroade föräldrar och för en äldre generation, som känner sig alltmer otrygg och osäker, bl. a. på allmänna platser. Jag återgav i höstas en hel rad rad tidningsrubriker som exemplifierade detta förhållande. Jag skall inte i dag upprepa dem utan nöjer mig med en enda, som jag häromdagen såg i en tidning. Den hade följande lydelse: Elever berusade på öl slog kvinnlig lärare. Vi kan nästan dagligen se rubriker av liknande art.

Att mellanölet blivit en ungdomens dryck står utom allt tvivel liksom också att ungdomarna dricker mellanölet i berusningssyfte. Täta vittnesmål berättar om skadeverkningar i mellanölets spår: ungdomsfylleri, slagsmål, misshandel — ibland till döds, rattfylleri o. s. v. Enligt länsnykterhetskonsulenten i Jönköpings län har vi redan fått alkoholister på mellanöl. Och denna berusande dryck är alltså utomordentligt

Svar på interpellation ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet

lättillgänglig och får säljas även till minderåriga. Den försäljs för närvarande i bortåt 20 000 affärer.

Vad detta lett till vet vi i dag. Utvecklingen har blivit en helt annan än den finansministern förutsåg när han lade fram förslaget om mellanölet. Det har visat sig att hans företrädare, herr Sköld, mycket klarare insåg vad detta skulle leda till. Herr Sträng ville ge maltdryckerna bättre möjligheter att konkurrera med brännvinet, såsom han uttryckte saken. Ja, av detta har det inte blivit något alls. I stället har mellanölet medverkat till en väsentlig ökning av alkoholkonsumtionen och därmed även av missbruket, och det allra mest oroande är att alkoholkonsumtionen har trängt ned i allt lägre åldersklasser. Vi har länge talat om att alkoholfrågan är vårt allra största sociala problem. Den kommer att bli det i ännu högre grad, om utvecklingen inte kan brytas.

Det finns, herr finansminister, all anledning att lyssna till de larmsignaler som kommer från olika håll, särskilt från föräldrar. Detta är en fråga som oroar större delen av svenska folket och som vi inte kan ta lätt på. Nog finns det en hel del att göra redan nu. Varför skall mellanölet vara så lättillgängligt och få köpas även av minderåriga? I våra nordiska grannländer har man en åldersgräns, och att den är behövlig även hos oss visar bl. a. den undersökning som företagits av Sveriges godtemplares ungdomsförbund. Denna undersökning visar att 15 av 18 butiker i undersökningsområdet säljer mellanöl till skolungdom under 16 år utan restriktioner.

På en del håll i landet har affärsmännen gått samman och infört en åldersgräns. Det är ett lovvärt initiativ, men det är bedrövligt att lagstiftarna visar mindre ansvar än affärsmännen.

Det finns anledning att fråga, om inte finansministern ändå ser allvarligt på den utveckling som vi nu kan konstate-

ra. Han har själv sagt att han är ansvarig för alkohollagstiftningen i vårt land. När det gäller mellanölets tillkomst och dess lättillgänglighet är han alldeles särskilt ansvarig, eftersom detta var resultat av initiativ från honom själv. Det fanns ingen utredning som t. ex. förordade försäljning av mellanöl på så lösa grunder som finansministern föreslog och riksdagsmajoriteten sedan beslutade, så jag tycker att finansministern borde känna ett alldeles speciellt ansvar i detta sammanhang.

Att utvecklingen inte stämmer med finansministerns förutsägelser är helt klart dokumenterat; jag behöver inte exemplifiera. I det läget borde det vara självklart att ta upp frågan på nytt, detta så mycket mer som bevillningsutskottet vid behandlingen av propositionen 1957 i sitt betänkande nr 43 klart sade ifrån, att om inte försök med mellanölet slog väl ut, man självfallet får överväga att beträda andra vägar. Ingen kan väl säga att det slagit väl ut, eller hur finansministern? Då finns ju utskottets ord på att man självfallet får överväga att beträda andra vägar. Jag kan för min del inte förstå varför finansministern, som eljest är så villig och kvick att handla, här visar så liten handlingskraft.

Jag vill formulera frågan på nytt, även om jag redan fått ett svar: Är statsrådet beredd att i en eller annan form medverka till att åtgärder snabbt vidtas mot mellanölskonsumtionen bland ungdom, t. ex. genom införande av åldersgräns vid utminuterings?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Om jag skall svara interpellanten blir det följande: När en alkoholpolitisk utredning är tillsatt, och denna genom sina representanter här i kammaren följer dessa interpellations- och frågedebatter, kan man inte vidta några alldeles speciella åtgärder under den tid utredningen arbetar.

Svar på interpellation ang. förbättring av det ekonomiska stödet åt fiskare

Utredningen lade fram ett förslag om att vi skulle släppa starkölet fritt. Jag tog upp förslaget men stoppade den fria försäljningen, därför att verkningarna icke var önskvärda. Vilken ståndpunkt utredningen har i fråga om mellanölet får vi se när utredningen fått föra sitt arbete vidare. Det är det enda svar jag kan ge herr Westberg i Ljusdal.

Herr Westberg i Ljusdal ställde ytterligare en fråga, den om reklamverksamheten. Jag har fört vissa förberedande diskussioner med bryggerinäringens företrädare. Ett resultat, som jag tror mig ha funnit, är att man på senaste tiden lämnat helt annat utrymme i reklamverksamheten för det s. k. lättölet, d. v. s. de alkoholsvaga malt-dryckerna. Jag tror att det är någonting på väg i det avseendet.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag vill tacka finansministern för upplysningen beträffande reklamen. Att någonting här börjat hända är ju tacknämligt. Jag hoppas bara att det med kraft fullföljs.

I fråga om vad finansministern eljest sade vill jag framhålla att enligt min mening finansministern inte bör försöka komma undan ansvaret genom att kasta över det på alkoholpolitiska utredningen. Finansministern vet lika väl som jag att han har alla möjligheter att ge tilläggsdirektiv till denna utredning och begära ett omedelbart förslag beträffande mellanölet. Han har alla möjligheter att ingripa och visa den handlingskraft som han så ofta visar inom andra områden. Man borde kunna vänta att finansministern vidtog åtgärder utifrån de förutsättningar som jag här talat om. Finansministern bär ansvaret för denna reform som har visat sig verka helt annorlunda än finansministern trodde när han införde den fria försäljningen av mellanöl — jag menar givetvis föreslog, riksdagen fattade ju beslutet. Sedan finansministern sett

verkningarna borde han enligt min mening vara angelägen om att ta upp frågan på nytt och snabbt vidta åtgärder för att komma till rätta med den problematik som det här är fråga om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18

Svar på interpellation ang. förbättring av det ekonomiska stödet åt fiskare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Glöminge har frågat om jag avser att föreslå åtgärder för att åstadkomma bättre ekonomisk trygghet för det svenska fisket i Östersjön och för vårt fiske i allmänhet.

Fiskerinäringen har under de senaste åren haft att kämpa med ekonomiska svårigheter i samband med att de tidigare gynnsamma fångst- och avsättningsförhållandena försämrats. Mot denna bakgrund beslutade 1969 års riksdag på förslag av regeringen om särskilda stödåtgärder som trädde i kraft den 1 juli i fjol. För budgetåret 1969/70 anvisades sålunda 10 miljoner kronor i konsolideringslån och 4 miljoner kronor i rationaliseringslån. Under budgetåret får vidare för prisreglering på syd- och västkusten disponeras ytterligare 1,5 miljoner kronor och vidare får 1,2 miljoner kronor användas till avsättningsfrämjande åtgärder. Under innevarande budgetår har även priserna stabiliserats genom att importminipriser tills vidare införts på bl. a. frysta torskfiléer. Detta har medverkat till att minimipriserna på torsk på sydkusten nyligen har kunnat höjas.

Statens jordbruksnämnd har under januari i år överlagt med fiskets för-

Svar på interpellation ang. skolans undervisning om parterna på arbetsmarknaden

handlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation om prisregleringen av fisk för tiden efter den 30 juni 1970. De förslag till åtgärder som lagts fram av fiskets förhandlingsdelegation i slutomgången vid överläggningarna har nämnden vidarebefordrat till regeringen. Innebörden av förslagen är bl. a. att ytterligare medel bör disponeras för den marknadsreglerande verksamheten på fiskets område. Proposition i frågan kommer att läggas fram under riksdagens vårsession. Fiskprisutredningens förslag om bättre kreditstöd till investeringar m. m. i fisket får också prövas i detta sammanhang. Enligt min mening bör redan vidtagna åtgärder tillsammans med de åtgärder som regeringen kommer att föreslå i fråga om bl. a. marknadsregleringen möjliggöra en bättre ekonomisk trygghet för det svenska fisket.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret, som ju är positivt till innehållet.

Statsrådet medger att de förhållanden som råder och som har rått den senaste tiden innebär försämring mot vad som gällt tidigare för det svenska fisket. I svaret lämnas en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits — konsolideringslån, minimiimportpriser på djupfrysta torskfiléer o. s. v. — och vidare omtalas att en proposition kommer att framläggas rörande stödåtgärder för fiskerinäringen för tiden efter den 30 juni 1970, d. v. s. för nästa budgetår.

Situationen för fiskarna i allmänhet är ganska svår, och därför är skyndsamma åtgärder av nöden. När lönsamheten undan för undan har blivit sämre, har många övergivit yrket. För åtskilliga som vill göra det uppstår emellertid problem när det gäller att sälja båten, ty det finns naturligtvis inte

många spekulanter på den. Följden blir att de fortsätter i yrket, trots att de hade tänkt överge det på grund av den dåliga lönsamheten.

Vad som behövs är — utöver något så när säkrad ekonomisk trygghet — en genomgripande sanering av båtbeståndet och båtarnas ekonomi, av förädlingsindustrin, av marknadsföringen samt framför allt av fiskets krediter och naturligtvis ett avsättningspris som täcker omkostnaderna.

Utfiskningen av Östersjön berördes i en interpellation under föra året och den frågan är väl ingalunda löst. Det är i synnerhet när det gäller laxen som Östersjön har utfiskats. Det har visat sig mycket svårt att få i gång överläggningar med kring Östersjön liggande länder, men jag förutsätter att sådana överläggningar måste komma till stånd. Man talar om överläggningar angående Östersjöns förening men det behövs också sådana angående det framtida fisket i Östersjön.

Statsrådet sade under frågestunden nyss att han trodde på de svenska fiskarnas möjligheter att klara sig i framtiden och efter Nordeks tillkomst. Jag tror detsamma och hoppas att den proposition som statsrådet avser att framlägga i vår kommer att innehålla förslag om åtgärder som medför en bättre trygghet och ett vettigare stöd för det svenska fisket i framtiden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 19

Svar på interpellation ang. skolans undervisning om parterna på arbetsmarknaden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Blomkvist har frågat mig, om jag anser det vara till

Interpellation ang. omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning

båtnad för skolans verksamhet att de fackliga organisationerna utarbetar studiematerial för skolinformation om arbetsmarknadens parter samt om jag avser medverka till en ökad positiv inställning hos berörda skolmyndigheter till Landsorganisationens skolinformatörer och deras bidrag till undervisningen om arbetsmarknaden.

Undervisningen i skolan syftar bl. a. till att föra in eleverna i den omgivande verkligheten. Ett viktigt moment är därvid undervisning om arbetsmarknaden. Jag vill i detta sammanhang påpeka att enligt den nya läroplanen för grundskolan fackliga organisationer utgör ett obligatoriskt moment i samhällskunskap och praktisk yrkesorientering.

I anvisningar och kommentarer för ämnet samhällskunskap i grundskolan sägs i läroplanen bl. a.: »Inom ett samhälle i snabb utveckling tränger sig ständigt nya kontroversiella frågor fram. Inte minst gäller detta näringslivets organisation och äganderättsförhållanden. Undervisningen skall i sådana frågor vara saklig och allsidig. Studiet måste därför ofta vara dokumentärt och de olika uppfattningarna skall presenteras så, att de kommer till sin rätt och blir begripliga.»

Jag delar herr Blomkvists uppfattning om värdet av att skolan tillförs expertis och information från organ utanför skolan. Den nya läroplanen ger genom systemet med resurstimmar vidgade möjligheter i detta avseende.

Det ankommer på skolstyrelsen och personalen i skolan att planera och leda undervisningen. Självfallet skall därvid av utbildningsmyndigheterna givna anvisningar tjäna till ledning.

Vidare anförde

Herr **BLOMKVIST** (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Eftersom detta är myc-

ket positivt vill jag endast uttala en förhoppning om att den av statsrådet framförda uppfattningen i fortsättningen kommer att medverka till ett förtroendefullt och givande samarbete mellan berörda skolmyndigheter och skolinformatörer verksamma inom den fackliga rörelsen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 20

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fru *Ryding* (vpk), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående patients medinflytande inom sjukvården, m. m., och

herr *Nilsson* i Kristianstad (s), till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående parkeringsplatser för handikappade bilister.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 21**Interpellation ang. omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! En nyligen publicerad undersökning tyder på att en avsevärd del av den mat som serveras i skolbespisningarna går till spillo. Den nämnda undersökningen, som bara avsåg en skola, visade att inte mindre än 39 procent av den varmrätt som tillagats blev avfall. På samma sätt blev 43 procent av den mjölk som ställts fram avfall och av brödet blev 39 procent svinmat.

Utän tvivel måste dessa siffror betecknas som chockerande. Även om den återopade undersökningen inte kan tas som rent siffermässigt belägg för hur

stort matavfallet är vid landets skolor och vid andra institutioner med kollektiv matbespisning, kan man befara att det är mycket stort. Det har också vitsordats från flera håll, bl. a. av anställda inom skolväsendet, att det publiceerade undersökningsresultatet inte framstår som särskilt överraskande.

Det är enligt min mening nödvändigt att de ansvariga myndigheterna undersöker i vilken utsträckning det förekommer ett onormalt stort matavfall vid kollektiva matbespisningar som drivs av stat och kommun. Inte minst viktigt är givetvis att få fram orsakerna till eventuella missförhållanden. Även om det är kommunerna som har huvudansvaret för skolbespisningarna finns det anledning att också från statens sida uppmärksamma hithörande frågor och vidta lämpliga åtgärder.

Med stöd av vad som anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidta några åtgärder för att kartlägga i vilken omfattning den mat som serveras i skolbespisningar och andra kollektiva matbespisningar blir avfall och låta undersöka orsakerna till rådande missförhållanden?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 73, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1970; och

från jordbruksutskottet:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 23

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Nordstrandh* (m) till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående undervisningen inom den nya teckningslärarutbildningen.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.56.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 20 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 12 in-
nevarande februari.

§ 2

Föredrogs den av herr *Börjesson* i Falköping (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av motioner om stadgande i grundlag angående förvärv av medlemskap i politiskt parti m. m.,

nr 8, i anledning av motioner om kvinnlig tronföljd,

nr 10, i anledning av motioner om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i allmänna val,

nr 11, i anledning av motioner om sekretess för avprickad röstlängd,

nr 12, i anledning av motioner om åtgärder för att valseklar skall finnas tillgängliga vid röstning i vallokal,

nr 13, i anledning av motioner om ändringar i reglerna om valnämnd, och

nr 15, i anledning av riksdagens revisorers verksamhetsberättelse för år 1969;

statsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av staten tillhörig mark m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 5, med anledning av motioner angående den planerade skattereformen m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner angående behörigheten att förrätta kyrklig vigsel,

nr 4, i anledning av motioner angående påföljden för butiksnatterier, och
nr 5, i anledning av motioner angående en reform av rättshjälpen.

§ 4

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 32, med förslag till lag om ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt m. m., och

nr 33, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

fru *Kristensson* (m), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder för att undvika retroaktiv skatt för vårdbidrag, samt

herr *Jonsson* i Mora (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående grunderna för prövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.01.

In fidem
Sune K. Johansson